

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών Τμήματος ΔΕΣ
Ειδίκευση: Στρατηγικές Σπουδές και Διεθνής Πολιτική

Διπλωματική Εργασία με Τίτλο:

**«Προκλήσεις Ασφαλείας και Σταθερότητας στην
Περιοχή του Σαχέλ: Επιπτώσεις για την
Ευρώπη και ο Ρόλος των Κύριων Διεθνών
Παικτών»**

Επιβλέπων Καθηγητής: Δρ. Σπυρίδων Ν. Λίσσας

Φοιτητής: Σωτήριος Π. Αλεξανδρίδης (ΑΜ:mad16001)

Θεσσαλονίκη, Μάιος 2022

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ

«Δηλώνω υπευθύνως ότι όλα τα στοιχεία σε αυτήν την εργασία τα απέκτησα, τα επεξεργάστηκα και τα παρουσιάζω σύμφωνα με τους κανόνες και τις αρχές της ακαδημαϊκής δεοντολογίας, καθώς και τους νόμους που διέπουν την έρευνα και την πνευματική ιδιοκτησία. Δηλώνω επίσης υπευθύνως ότι, όπως απαιτείται από αυτούς τους κανόνες, αναφέρομαι και παραπέμπω στις πηγές όλων των στοιχείων που χρησιμοποιώ και τα οποία δεν συνιστούν πρωτότυπη δημιουργία μου»

Σωτήριος Αλεξανδρίδης,

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	7
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	8
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ^ο	12
1. Χαρακτηριστικά της Περιοχής του Σαχέλ.....	12
1.1 Γεωπολιτικά Χαρακτηριστικά της περιοχής.....	12
1.2 Η γεωοικονομική σημασία της περιοχής.....	16
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ^ο	19
2. Προκλήσεις στην Περιοχή του Σαχέλ.....	19
2.1 Αποτυχημένα Κράτη.....	19
2.2 Προκλήσεις πολιτικού χαρακτήρα.....	20
2.2.1 Διαφθορά.....	21
2.2.2 Πραξικοπήματα.....	21
2.2.3 Ανθρώπινα Δικαιώματα.....	23
2.3 Προκλήσεις που αφορούν την ανάπτυξη.....	24
2.3.1 Δημογραφικό Πρόβλημα- Ανεργία στους νέους.....	24
2.3.2 Φτώχεια.....	25
2.4 Προκλήσεις που αφορούν την ασφάλεια.....	27
2.4.1 Η Έννοια της Ασφάλειας.....	27
2.4.2 Τρομοκρατία.....	28
2.4.2.1 Al-Qaida in the Islamic Maghreb (AQIM).....	29
2.4.2.2 Ισλαμικό Κράτος.....	30
2.4.2.3 Boko Haram.....	32
2.4.2.4 The Group for the Support of Islam and Muslims (Jama'at Nusrat al-Islam wa al-Muslimeen, JNIM).....	33
2.4.2.5 National Movement for the Liberation of Azawad (MNLA).....	34
2.4.3 Οργανωμένο Έγκλημα.....	34
2.4.3.1 Εμπόριο ναρκωτικών.....	35
2.4.3.2 Λαθρεμπόριο όπλων.....	37
2.4.3.3 Εμπορία Ανθρώπων (Human Trafficking).....	38
2.4.4 Μετανάστευση.....	38
2.4.5 Κλιματική αλλαγή.....	39
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 ^ο	42
3. Επιπτώσεις για την Ευρώπη.....	42

3.1	Τρομοκρατία και οργανωμένο έγκλημα.....	42
3.2	Κλιματική Αλλαγή.....	51
3.3	Μετανάστευση	51
3.4	Ενεργειακή Ασφάλεια	53
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 ^ο		57
4.	Ο Ρόλος των Μεγάλων Δυνάμεων	57
4.1	ΗΠΑ	57
4.2	Ρωσία	59
4.3	Κίνα	61
4.4	Ευρωπαϊκή Ένωση.....	63
4.4.1	Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφαλείας	63
4.4.2	Κοινή Πολιτική Ασφαλείας και Άμυνας.....	64
4.4.3	Αποστολές στα πλαίσια της ΚΠΑΑ	65
4.5	Γαλλία	70
4.6	Γερμανία	74
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 ^ο		77
5.	Συμπεράσματα και προτάσεις	77
ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....		81
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....		83

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η περιοχή του Σαχέλ χαρακτηρίζεται εδώ και δεκαετίες από σημαντικά προβλήματα διαφθοράς, δράσης αρκετών τρομοκρατικών ομάδων και ομάδων οργανωμένου εγκλήματος, καταστολή του κράτους δικαίου, παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, χαμηλό επίπεδο οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης. Στα ανωτέρω θα πρέπει να προστεθεί και το πρόβλημα της κλιματικής αλλαγής που τα τελευταία χρόνια έχει αρχίσει να γίνεται αρκετά έντονο, που σε συνδυασμό με άλλες γεωπολιτικές εξελίξεις συνδέεται με το ζήτημα της ενεργειακής ασφάλειας. Όλα τα προαναφερθέντα έχουν παράλληλα οδηγήσει σε ένα σημαντικό προσφυγικό / μεταναστευτικό κύμα, ιδίως προς την Ευρώπη. Ως εκ τούτου, η εν λόγω περιοχή αποτελεί μία περιοχή σημαντικού ενδιαφέροντος για την Ευρώπη, δεδομένων των μεταναστευτικών ροών εντός των οποίων υπάρχουν και τρομοκράτες αλλά και μέλη οργανωμένου εγκλήματος. Τα εσωτερικά προβλήματα στην περιοχή του Σαχέλ σε συνδυασμό με την κλιματική αλλαγή εντείνουν περαιτέρω τις προκλήσεις για την Ευρώπη, σε συνδυασμό με τον ρόλο που διαδραματίζουν στην περιοχή άλλοι δρώντες-μεγάλες δυνάμεις, με αντικρουόμενα γεωπολιτικά και οικονομικά συμφέροντα. Για τον λόγο αυτό, η Ευρώπη έχει αναπτύξει σημαντικές πρωτοβουλίες για τη διατήρηση της ασφάλειας και τη διασφάλιση της σταθερότητας στην περιοχή. Ωστόσο, οι πρωτοβουλίες αυτές χαρακτηρίζονται από απουσία μακροπρόθεσμου οράματος βιώσιμης ανάπτυξης για την περιοχή του Σαχέλ, διαμάχης μεταξύ της Γαλλίας και της Γερμανίας όσον αφορά στην ανάπτυξη της πολιτικής για το Σαχέλ, αλλά και αντιπαράθεσης με άλλες μεγάλες δυνάμεις που δρουν στην περιοχή. Κατά συνέπεια, εν μέρει οι προκλήσεις που επιφέρει η περιοχή του Σαχέλ στην Ευρώπη πηγάζουν και από τις ίδιες τις ενέργειές της. Αυτό που απαιτείται, επομένως, είναι μία πιο συνεκτική και ολιστική προσέγγιση αντιμετώπισης των απειλών που απορρέουν από την εν λόγω περιοχή, στον πυρήνα της οποίας βρίσκεται και η δημιουργία συνεργασιών με αφρικανικούς φορείς, τοπικές κυβερνήσεις, αλλά και το NATO.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στην Αφρικανική ήπειρο υπάρχει μια από τις πλέον ευπαθής περιοχές του κόσμου από πλευράς οικονομικής κατάστασης, πληθυσμιακής έκρηξης, εμφυλίων συγκρούσεων, πολιτικής αστάθειας και περιορισμένου ελέγχου των συνόρων. Ταυτόχρονα οι τρομοκρατικές ομάδες που δρουν σε όλη την περιοχή επιδεινώνουν τα ήδη σοβαρά προβλήματα σε ότι αφορά τα ανθρώπινα δικαιώματα, το κράτος δικαίου, την ασφάλεια και τις ένοπλες συγκρούσεις καθώς επίσης και την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη. Η περιοχή αυτή που ονομάζεται Σαχέλ, έχει ξεχωριστή σημασία για την Ευρώπη καθώς συνιστά το νότιο γεωπολιτικό σύνορο της .

Η λέξη Σαχέλ προέρχεται από την αραβική λέξη «sahil», η οποία σημαίνει ακτή και φανερώνει τον τρόπο με τον οποίο την έχουν στο μυαλό τους οι κάτοικοι της περιοχής, δηλαδή ως τα παράλια της απέραντης θάλασσας από άμμο της Σαχάρας.¹ Παρά λοιπόν το γεγονός ότι πρόκειται για μια από τις φτωχότερες περιοχές του κόσμου, τα κράτη του Σαχέλ έχουν μεγάλο φυσικό πλούτο, ιδίως πετρέλαιο, χρυσό και ουράνιο.

Η αποσταθεροποίηση της περιοχής που κατά κύριο λόγο οφείλεται στην αυξανόμενη απειλή της τρομοκρατίας και στο οργανωμένο έγκλημα επηρεάζει το ευρύτερο γεωπολιτικό περιβάλλον της Ε.Ε., την θαλάσσια ασφάλεια και δημιουργεί μεταναστευτικά ρεύματα προς την Ευρώπη.² Οι τρομοκρατικές οργανώσεις, όπως η Μπόκο Χαράμ, η Αλ Κάιντα στο Ισλαμικό Μαγκρέμπ (AQIM) και το Ισλαμικό Κράτος που λειτουργούν στο Σαχέλ, έχουν συμβάλει στη βία, τον εξτρεμισμό και στην αστάθεια της περιοχής η οποία με τη σειρά της έχει άμεσο αντίκτυπο στην ασφάλεια της Ευρώπης και των πολιτών της και στη σταθερότητα των ευρωπαϊκών εξωτερικών συνόρων. Επίσης, το Σαχέλ συνιστά μια περιοχή που συγκρούονται τα συμφέροντα πολλών μεγάλων δυνάμεων όπως είναι η Ρωσία, οι ΗΠΑ, η Κίνα και η Γαλλία δημιουργώντας ένα νέο κύμα ανταγωνισμού έπειτα από πολλά χρόνια από

¹ 'Αιχμάλωτοι της Γεωγραφίας', Tim Marshall, Εκδόσεις Διόπτρα, σελ. 169.

² Δήλωση του Έλληνα ΥΕΘΑ, στο επίκεντρο της της υπουργικής τηλεδιάσκεψης που οργανώθηκε την 08/04/2021. Από την ιστοσελίδα <https://www.skai.gr/news/politics/panagiotopoulos-simantikes-oi-druseis-ee-task-force-takubagia-tin-asfaleia-stin-perioxi>, ημερ/νια πρόσβασης 10/3/22.

την εποχή της αποικιοκρατίας, οι οποίες προσπαθούν με τον έναν ή τον άλλον τρόπο να μεταβάλλουν τις εύθραυστες γεωπολιτικές ισορροπίες.

Στη βάση των ανωτέρω, διαπιστώνεται πως η εν λόγω περιοχή αποτελεί σημαντική πηγή αστάθειας στην ευρύτερη περιοχή του Νότου, οδηγώντας σε σημαντικές απειλές ασφαλείας για την Ευρώπη. Αυτό εξηγεί και το ενδιαφέρον της Ευρώπης για την περιοχή, κυρίως μέσω της ανάπτυξης αρκετών στρατιωτικών και μη επιχειρήσεων.

Στη διαδικτυακή εκδήλωση των Φίλων της Ευρώπης «Αποσύνθεση του τοπίου της ειρήνης και της ασφάλειας: Ευρώπη και Σαχέλ» (Disentangling the peace and security landscape: Europe and the Sahel), που πραγματοποιήθηκε στις 12 Μαΐου 2021, ανώτεροι πολιτικοί και ειδικοί από την Ευρώπη και την Αφρική διερεύνησαν τις προκλήσεις και τα πιθανά οφέλη από τη χάραξη μιας πιο συνεκτικής στρατηγικής για διαρκή ειρήνη και σταθερότητα στην περιοχή. Μεγάλο μέρος της συζήτησής τους περιστράφηκε γύρω από τα συμπεράσματα μιας νέας έκθεσης των Φίλων της Ευρώπης με τίτλο «Διασχίζοντας την έρημο: Ευρώπη και Σαχέλ» (Crossing the wilderness: Europe and the Sahel). Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει επενδύσει σημαντικά στο Σαχέλ εδώ και δεκαετίες, λόγω της μακροπρόθεσμης δέσμευσής της στην αρχή ότι η ανάπτυξη μπορεί να συμβάλει στη σταθερότητα και ασφάλεια στην περιοχή. Η ασφάλεια αποτελεί μία ολιστική προσέγγιση, καθώς περιλαμβάνει όχι μόνο ζητήματα οργανωμένου εγκλήματος και τρομοκρατίας, αλλά και ζητήματα που αφορούν το κλίμα, την ενέργεια, την επισιτιστική κρίση. Ένα από τα βασικά συμπεράσματα της έκθεσης ήταν ότι η τρομοκρατία και η παράτυπη μετανάστευση είναι ως επί το πλείστον το αποτέλεσμα, και όχι η αιτία, της αποσταθεροποίησης στο Σαχέλ, εξαιτίας προβλημάτων που αντιμετωπίζει η περιοχή, όπως η φτώχεια και η πολιτική διαφθορά³.

Εκτός των ανωτέρω, όμως, η ίδια η παρουσία της Ευρώπης στην περιοχή του Σαχέλ έχει εντείνει τα προβλήματα ασφαλείας που απορρέουν από την περιοχή. Κατά την τελευταία δεκαετία, όλες οι κύριες απειλές ασφαλείας που αντιμετωπίζει σήμερα το Σαχέλ – ειδικά αυτές από ένοπλες εξεγέρσεις, δίκτυα διακίνησης και ενθαρρυμένους στρατιώτες – έχουν

³ Άρθρο 'Disentangling the peace and security landscape: Europe and the Sahel'. Από την ιστοσελίδα <https://www.friendsofeurope.org/events/crossing-the-wilderness-europe-and-the-sahel/> ημερ/νια πρόσβασης 11/5/22.

ενθαρρυνθεί και επιδεινωθεί από τον ίδιο τον τύπο ξένης εμπλοκής και στρατιωτικού αρχιτεκτονική επέκταση που φαίνεται να πρεσβεύει σήμερα. Οι ευρωπαϊκές δυνάμεις και οι εταίροι τους σε όλο τον κόσμο προσπαθούν να επιλύσουν στρατιωτικά τις προκλήσεις ασφαλείας του Σαχέλ για σχεδόν μια δεκαετία ⁴.

Επομένως, εκτός από την ίδια την περιοχή του Σαχέλ με τα διαχρονικά προβλήματα λόγω των εγγενών ιδιοτήτων της, οι πολιτικές που έχουν αναπτυχθεί από την Ευρώπη, ο γεωπολιτικός ανταγωνισμός ΗΠΑ-Ευρώπης-Ρωσίας που επεκτείνεται και σε αυτήν την περιοχή, καθώς και το ενδιαφέρον διαφόρων μεγάλων δυνάμεων που ανταγωνίζονται στην περιοχή, συνήθως με αντικρουόμενα συμφέροντα, έχουν οδηγήσει σε ακόμα μεγαλύτερη αποσταθεροποίηση, προκαλώντας ακόμα μεγαλύτερες προκλήσεις ασφαλείας.

Με αφορμή τα ανωτέρω, σκοπός αυτής της εργασίας είναι να περιγραφούν οι προκλήσεις ασφαλείας και σταθερότητας στην περιοχή του Σαχέλ και να αναλυθούν οι επιπτώσεις αυτών. Οι επί μέρους στόχοι της έρευνας αυτής είναι οι εξής: α) ποιες είναι οι προκλήσεις ασφαλείας και σταθερότητας στην περιοχή του Σαχέλ, β) ποιες είναι οι επιπτώσεις αυτών στην Ευρώπη, γ) ποιος είναι ο ρόλος που έχουν διαδραματίσει διάφοροι μεγάλοι δρώντες στην περιοχή σε επίπεδο πρόκλησης, αλλά και αντιμετώπισης των προβλημάτων ασφαλείας και σταθερότητας.

Η παρούσα εργασία αποτελείται συνολικά από πέντε κεφάλαια. Το πρώτο κεφάλαιο είναι εισαγωγικό και στόχο έχει να παράσχει στον αναγνώστη βασικές πληροφορίες σχετικά με τα χαρακτηριστικά της περιοχής του Σαχέλ, προκειμένου να κατανοηθούν καλύτερα οι προκλήσεις ασφαλείας και σταθερότητας στην περιοχή και το ενδιαφέρον που παρουσιάζει αυτή η περιοχή για αρκετούς δρώντες. Έτσι, σε αυτό το κεφάλαιο παρουσιάζονται εν συντομία τα γεωπολιτικά χαρακτηριστικά της περιοχής, καθώς και η γεωοικονομική σημασία της περιοχής.

Το δεύτερο κεφάλαιο περιγράφει αναλυτικά τις προκλήσεις ασφάλειας και σταθερότητας στην περιοχή. Οι εν λόγω προκλήσεις που θα αναπτυχθούν

⁴ Άρθρο 'It is time for Europe to learn from its mistakes in the Sahel'. Από την ιστοσελίδα <https://www.aljazeera.com/opinions/2022/2/15/it-is-time-for-for-europe-to-learn-from-its-mistakes-in-the-sahel> ημερ/νια πρόσβασης 10/5/22.

σχετίζονται με την πολιτική σταθερότητα και τη δημοκρατικότητα των πολιτευμάτων στην περιοχή, την οικονομική ανάπτυξη, την τρομοκρατία, το οργανωμένο έγκλημα, την παράνομη μετανάστευση και την κλιματική αλλαγή.

Από τις προαναφερθείσες προκλήσεις, η τρομοκρατία και το οργανωμένο έγκλημα, η ενεργειακή ασφάλεια και η κλιματική αλλαγή είναι οι κυριότερες αιτίες που απειλούν την ασφάλεια και τη σταθερότητα στην περιοχή, έχοντας σημαντικό αντίκτυπο στην Ευρώπη. Για τον λόγο αυτό, το τρίτο κεφάλαιο αναλύει τις συγκεκριμένες επιπτώσεις για αυτούς τους τρεις τομείς.

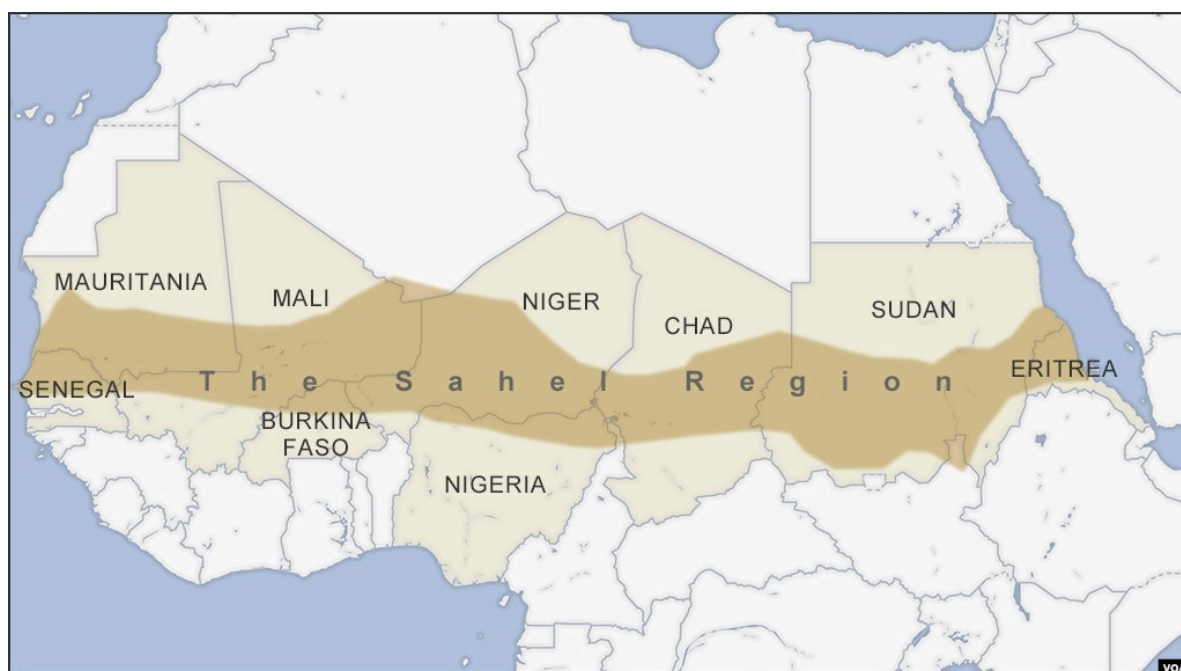
Λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι στην περιοχή δραστηριοποιούνται αρκετές μεγάλες δυνάμεις με συγκρουόμενα, αρκετές φορές, συμφέροντα, που προσπαθούν να οδηγήσουν στην ασφάλεια και τη σταθερότητα, αλλά που εν μέρει συμβάλουν στην περαιτέρω αποσταθεροποίηση της περιοχής, το τέταρτο κεφάλαιο εξετάζει αναλυτικά τον ρόλο των μεγάλων δυνάμεων στην περιοχή του Σαχέλ: ΗΠΑ, Ρωσία, Κίνα και Ευρωπαϊκή Ένωση. Στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ιδιαίτερη σημασία δίνεται στη Γαλλία λόγω της ιστορικής της παρουσίας στην περιοχή, αλλά και στη Γερμανία, εξαιτίας των αντικρουόμενων συμφερόντων της με τη Γαλλία για τη συγκεκριμένη περιοχή.

Έχοντας ολοκληρώσει την ανάλυση σχετικά με τα προβλήματα ασφάλειας και σταθερότητας στην περιοχή, τις επιπτώσεις της για την Ευρώπη και τον ρόλο των μεγάλων δυνάμεων, το πέμπτο κεφάλαιο συνοψίζει τα κυριότερα συμπεράσματα της έρευνας και καταθέτει προτάσεις για την μελλοντική πρακτική αντιμετώπιση αυτών των προβλημάτων, κυρίως από μέρους της Ευρώπης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1°

1. Χαρακτηριστικά της Περιοχής του Σαχέλ

Στο βόρειο μέρος της Αφρικής αναπτύσσεται η μεγαλύτερη έρημος στον πλανήτη, η Σαχάρα η οποία εκτείνεται ανατολικά στην περιοχή της Ερυθράς θάλασσας μέχρι τον Ατλαντικό ωκεανό και βόρεια σε κάποια σημεία που αγγίζει την μεσόγειο θάλασσα μέχρι και την περιοχή του Σαχέλ. Η έρημος Σαχάρα αποτελεί τα φυσικά σύνορα ανάμεσα στην ευρύτερη περιοχή του Μαγκρέμπ και της Υποσαχάριας ή Μαύρης Αφρικής, στην οποία ανήκει η ζώνη του Σαχέλ. Με άλλα λόγια η περιοχή αυτή αποτελεί το συνδυαστικό κρίκο μεταξύ της Υποσαχάριας Αφρικής και της Μεσογειακής λεκάνης. Σε αυτή τη ζώνη εκτείνονται οι παρακάτω χώρες: από τα δυτικά η Μαυριτανία και η Σενεγάλη, παρεμβάλλονται το Μάλι, η Μπουργκίνα Φάσο, ο Νίγηρας, η Νιγηρία και το Τσαντ και καταλήγει ανατολικά στο Σουδάν και στην Ερυθραία.

(Πηγή: https://www.voanews.com/a/africa_internal-displacement-sahel-tops-2-million-armed-conflict-intensifies/6201123.html)

1.1 Γεωπολιτικά Χαρακτηριστικά της περιοχής

Όπως συνέβη σε ολόκληρη την Αφρικανική ήπειρο έτσι και στην περιοχή του Σαχέλ τα σύνορα χαράχθηκαν αυθαίρετα από τις αποικιοκρατικές δυνάμεις. Οι συχνά ευθείες συνοριακές γραμμές που χαράχθηκαν πάνω στο

χάρτη της Αφρικής στο Συνέδριο του Βερολίνου (1884-1885) τις περισσότερες φορές δεν σχετίζονταν καθόλου με τις εθνοτικές, εμπορικές ή ακόμη και με τις γεωγραφικές πραγματικότητες της ηπείρου. Η κατάσταση αυτή καθιερώνει ορισμένες εσωτερικές ανισορροπίες, που προκύπτουν από την αναγκαστική συνένωση παμπάλαιων εθνοτήτων, οι οποίες δεν αισθάνονται να έχουν ισχυρούς δεσμούς μεταξύ τους, αντίθετα αυτό που τις 'ενώνει' είναι το έντονο συναίσθημα φυλετικού ανταγωνισμού.⁵

Μια από τις συνέπειες ήταν ότι συχνά μέλη των ίδιων εθνοτικών ομάδων κατέληξαν να κατοικούν σε δύο ή περισσότερες χώρες. Έτσι ένα μέρος των Φουλάνι⁶ κατέληξε στη Νιγηρία και ένα άλλο μέρος στο γειτονικό Νίγηρα.⁷ Το ίδιο και οι Τουαρέγκ⁸ που ο πληθυσμός τους μοιράστηκε στο Νίγηρα, στο Μάλι, στη Μπουργκίνα Φάσο, στην Αλγερία και στη Λιβύη.

Τα κράτη στη συγκεκριμένη περιοχή αποτελούνται από υπεράριθμες φυλές, που η ικανότητα του φυλάρχου να υπερισχύσει σε όσο το δυνατόν περισσότερες εθνοτικές ομάδες που διαβιούν στο εσωτερικό, είναι η αχίλλειος πτέρνα για την επιβίωση της συγκεκριμένης οντότητας, μια και η τελευταία καθίσταται πιο "επιρρεπής" στον ξένο παρεμβατισμό.⁹ Για παράδειγμα η Νιγηρία που είναι στην Αφρική μία από τις ισχυρότερες χώρες πολιτικά και οικονομικά, αποτελείται από 250 εθνοτικές ομάδες. Οι ισχυρότερες από αυτές συναγωνίζονται τις υπόλοιπες για την κατάκτηση της οικονομικής κυριαρχίας, τα εδάφη και εν τέλει την εξουσία, δημιουργώντας δυσεπίλυτες εντάσεις. Στο Μάλι οι φυλές όπως οι Τουαρέγκ, οι Χάουσα, οι Πελ και οι Φούλα (δηλαδή φυλές που ασπάζονται το Ισλάμ) που μέχρι πριν τον πόλεμο στη Λιβύη ζούσαν στο περιθώριο, συνεργάστηκαν με τους μη κρατικούς δρώντες που προσπάθησαν να εκμεταλλευτούν τα κενά εξουσίας.¹⁰

Η πρώτη χώρα που ανεξαρτητοποιήθηκε ήταν το Σουδάν το 1956 το οποίο είναι ένα τελείως τεχνητό κατασκεύασμα, ουσιαστικά μερικές γραμμές

⁵ 'Ο Τρίτος Κόσμος στις Διεθνείς Σχέσεις: Μύθοι και Πραγματικότητες' Γεώργιος Μ. Σπυρόπουλος, Εκδόσεις Παπαζήση, σελ. 465.

⁶ Φουλάνι ή Φούλμπε: Ζει από τις ακτές του Ατλαντικού έως την κοιλάδα του Νίγηρα, ανάμεσα σε πληθυσμούς νέγρων.

⁷ 'Η Αφρική και οι άλλοι', Χουλιάρας Α. & Πετρόπουλος Σ. (2015), Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις, σελ. 31.

⁸ Νομαδικός λαός της κεντρικής και νότιας Σαχάρας.

⁹ ο.π.

¹⁰ Άρθρο 'Η ανάπτυξη των χωρών του Σαχέλ ως παράγοντας σταθερότητας της Αφρικής'. Από την ιστοσελίδα <https://odeth.eu/η-ανάπτυξη-των-χωρών-του-σαχέλ-ως-παράγ/> ημερ/νια πρόσβασης 31/3/22.

τραβηγμένες στο χάρτη από τους Ευρωπαίους. Στη συνέχεια το 1960 ανεξαρτητοποιήθηκαν οι υπόλοιπες χώρες, εκτός από την Ερυθραία που ανεξαρτητοποιήθηκε τελευταία το 1993. Παρά την απόκτηση της ανεξαρτησίας τους τη δεκαετία του 1960 και την εξέλιξη των σύγχρονων κρατών, η δυναμική των φυλών και η σχέση των εθνοτικών ομάδων με το κράτος συνεχίζουν να παραμένουν ζωτικής σημασίας για την περιοχή.

Οι εθνοτικές συγκρούσεις όμως που εκδηλώθηκαν μετά την ανεξαρτησία δεν συνδέονται μόνο με τα αυθαίρετα σύνορα που είχαν αφήσει πίσω τους οι αποικιοκράτες και τα οποία οι αφρικανικές ελίτ είχαν αποφασίσει να διατηρήσουν ως «κόρη οφθαλμού». Ένας άλλος λόγος που υπάρχουν εθνοτικές συγκρούσεις ήταν το γεγονός ότι οι αποικιοκράτες έσπευσαν να δημιουργήσουν «φυλές» εκεί που δεν υπήρχαν, αποκτώντας αρχηγό με συγκεκριμένο «κοινό», αποθαρρύνοντας τις «επαφές» μεταξύ τους και αποκτώντας συγκεκριμένα εδάφη. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα οι κοινωνικές ομαδοποιήσεις στην Αφρική να γίνουν πιο «συμπαγείς» και πιο «αδιαπέραστες», υποσκάπτοντας ουσιαστικά τις προσπάθειες των νέων ανεξάρτητων κρατών να δημιουργήσουν «εθνικές συνειδήσεις» και θέτοντας τις προϋποθέσεις για τις βίαιες συγκρούσεις που επρόκειτο να ακολουθήσουν.¹¹

Όπως συνέβη και με την αποικιακή κυριαρχία, το Ισλάμ είχε αντίκτυπο στην κοινωνική και πολιτική τάξη της περιοχής, επιδρώντας στις πολιτικές ισορροπίες και στις μετακινήσεις πληθυσμών.¹² Η παρουσία του Ισλάμ στο Σαχέλ είναι τόσο παλιά όσο και οι εμπορικές σχέσεις με τον αραβικό κόσμο. Στον παρακάτω χάρτη φαίνεται ξεκάθαρα η κυριαρχία του Ισλάμ έναντι οποιασδήποτε άλλης θρησκείας σε ποσοστό πάνω από 70%. Ωστόσο εκτός από το Ισλάμ στην περιοχή υπάρχει και ο Χριστιανισμός ως «εισαγόμενη» θρησκεία κατά την περίοδο της αποικιοκρατίας του 20^{ου} αιώνα.

Εκτός των ανωτέρω, έχει ιδιαίτερη σημασία να τονιστεί πως η αποικιοκρατία είχε ως συνέπεια να καταστούν αυτές οι χώρες κύριοι προμηθευτές πρώτων υλών από τις αποικιακές δυνάμεις. Αυτό, σε

¹¹ 'Η Αφρική και οι άλλοι', Χουλιάρης, Α. & Πετρόπουλος Σ. (2015), Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις, σελ. 38.

¹² White Paper 'Understanding the Sahel through its History, Geography and Socio-demographic and Security Challenges'. Από την ιστοσελίδα <https://reliefweb.int/report/niger/understanding-sahel-through-its-history-geography-and-socio-demographic-and-security>, ημερ/νια πρόσβασης 31/3/22.

συνδυασμό με το πρόβλημα του δημοκρατικού ελλείμματος, καθώς και η γεωγραφική τους απόσταση από ισχυρά ανεπτυγμένα κράτη, είχαν ως αποτέλεσμα οι συγκεκριμένες χώρες να μην ωφεληθούν από τα πλεονεκτήματα της βιομηχανικής επανάστασης. Έτσι, ακόμα και μετά την ανεξαρτητοποίησή τους, διαπιστώνονται σημαντικά θέματα υπο-ανάπτυξης στον οικονομικό τομέα. Από το 1960 και έπειτα οι εν λόγω χώρες χαρακτηρίστηκαν από «θεσμική» περιθωριοποίηση, αποκλειόμενες από τα κέντρα λήψης διεθνών αποφάσεων και από τις διεθνείς συναλλαγές.¹³

(Πηγή: <https://thumbs.dreamstime.com/z/ισλάμ-στον-πο-ιτικό-χάρτη-της-αφρικής-75641670.jpg>)

Κλιματολογικά η περιοχή διατηρεί μια έντονη ιδιαιτερότητα ανάμεσα στην απόλυτη ξηρασία της Ερήμου και της αμέσως μετά τροπικής στέππα της

¹³ Κείμενο Εργασίας 'Εννοιολογική προσέγγιση και ερμηνευτικός προσδιορισμός του Τρίτου Κόσμου: εμφάνιση- εξέλιξη-σημερινά δεδομένα'. Από την ιστοσελίδα <https://student.cc.uoc.gr/uploadFiles/181-ANAK275/SPIROPULOS%20%20kosmos.pdf> ημερ/νια πρόσβασης 22/5/22.

Υποσαχάριας περιοχής. Τουλάχιστον οκτώ μήνες του έτους είναι ξηροί, ενώ κατά τους υπόλοιπους μήνες οι βροχοπτώσεις σημειώνονται είναι από 100 έως και 200 χιλιοστών βροχής.¹⁴ Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι τα τελευταία 40 χρόνια έχει παρατηρηθεί μια συνολική αύξηση των θερμοκρασιών, αύξηση των σοβαρών και επαναλαμβανόμενων βροχοπτώσεων με αποτέλεσμα να σημειώνονται περισσότερες και μεγαλύτερης έντασης πλημμύρες καθώς και καταστροφές, κυρίως σε καλλιέργειες, επιβαρύνοντας όλο και περισσότερο την ήδη τεταμένη ατμόσφαιρα στην περιοχή συμβάλλοντας στην επιδείνωση της επισιτιστικής κρίσης που έχουν να αντιμετωπίσουν οι λαοί της περιοχής.

1.2 Η γεωοικονομική σημασία της περιοχής

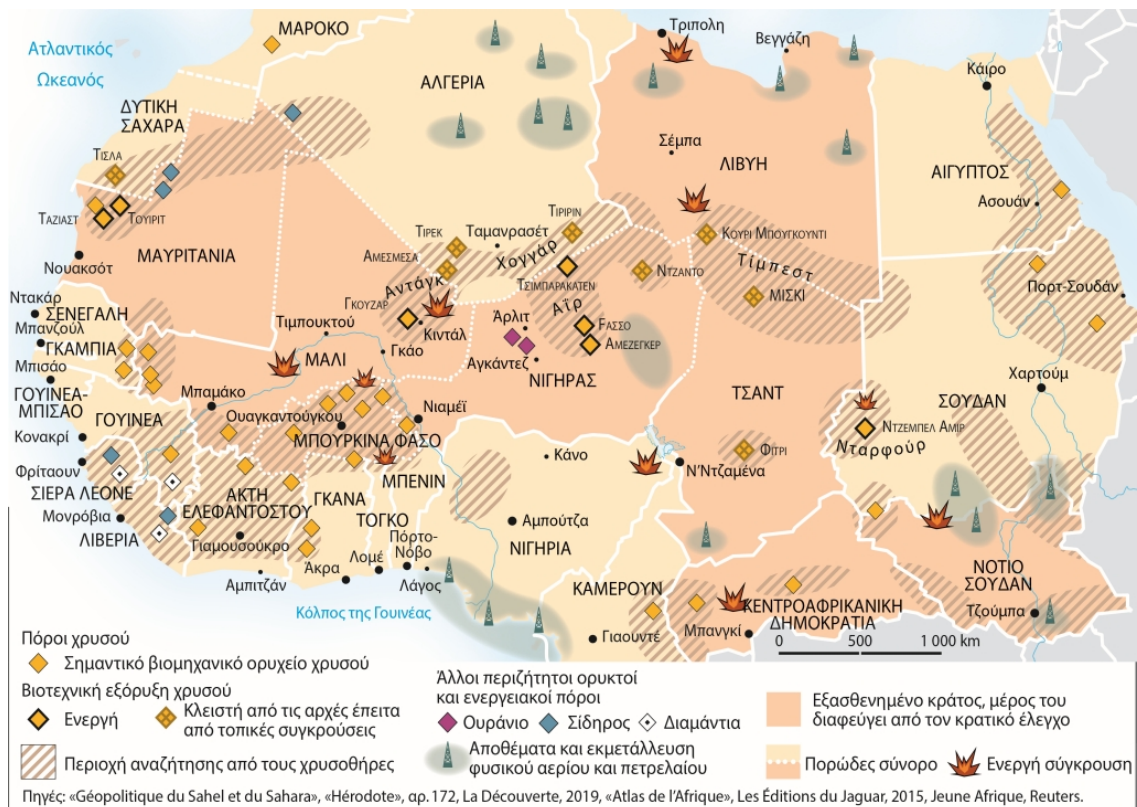
Για να κατανοήσει κανείς την σημασία που κατέχει ένα υποσύστημα στο περιφερειακό και διεθνές σύστημα θα πρέπει να εξετάσει πριν από όλα την βαρύτητα της γεωγραφικής του θέσης αλλά και την θέση που καταλαμβάνει στον στρατηγικό σχεδιασμό των τοπικών, περιφερειακών και διεθνών δρώντων.¹⁵ Επίσης, η σημασία κάθε υποσυστήματος καθορίζεται και από τους φυσικούς πόρους που διαθέτει αλλά και από την δυνατότητα που υπάρχει ή όχι για την εύκολη και φθηνή εξόρυξη και μεταφορά τους.¹⁶

Η περιοχή του Σαχέλ όπως φαίνεται στον ακόλουθο χάρτη διαθέτει πετρέλαιο, φυσικό αέριο αλλά και σημαντικές ποσότητες ορυκτών πόρων όπως είναι ο βωξίτης, το μαγγάνιο, τα φωσφορικά άλατα, τα σιδηρομεταλλεύματα, ο χρυσός και το ουράνιο.

¹⁴ Άρθρο 'Η κλιματική αλλαγή μπορεί να φέρει μουσώνες σε μια από τις πιο ξηρές περιοχές της Αφρικής'. Από την ιστοσελίδα <https://m.naftemporiki.gr/story/1263049/i-klimatiki-allagi-mporei-na-ferai-mousones-se-mia-apo-tis-pio-ksires-perioxes-tis-afrikis>, ημερ/νια πρόσβασης 31/3/22.

¹⁵ Βόρεια Αφρική 'Εσωτερική Πολιτική/Περιφερειακές και Διεθνείς Σχέσεις', Βιβή Κεφαλά Εκδόσεις Παπαζήση, σελ. 60.

¹⁶ Ο.π. σελ 60.

(Πηγή: <https://monde-diplomatique.gr/gia-olo-to-chrysafi-tou-sachel/>)

Η Νιγηρία αποτελεί μία από τις σημαντικότερες παραγωγούς χώρες πετρελαίου και φυσικού αερίου σε ολόκληρη την αφρικανική ήπειρο. Σύμφωνα με στοιχεία του Οργανισμού Εξαγωγών Πετρελαιοπαραγωγών Χωρών, το 2018 διέθετε το 36,97% σε αποθέματα αργού πετρελαίου σε παγκόσμια κλίμακα.¹⁷ Η γεωγραφική περιοχή που περιλαμβάνει το βόρειο τμήμα της Νιγηρίας, κοντά στη λίμνη Τσαντ, είναι πλούσια σε πετρέλαιο και φυσικό αέριο ενώ πλούσια κοιτάσματα έχει και το νότιο τμήμα της, που αποτελεί και το κέντρο της πετρελαϊκής βιομηχανίας¹⁸. Η Νιγηρία το 2019 υπήρξε ο 2^{ος} μεγαλύτερος προμηθευτής υδροποιημένου φυσικού αερίου (LNG) στην Ευρώπη, μετά το Κατάρ.¹⁹

Ο Νίγηρας διαθέτει δύο σημαντικά ορυχεία με ουράνιο, τα οποία εξασφαλίζουν το 4% των διεθνών αποθεμάτων ουρανίου κατατάσσοντας το

¹⁷ Ιστοσελίδα OPEC, https://www.opec.org/opec_web/en/data_graphs/330.htm, ημερ/νια πρόσβασης 31/3/22.

¹⁸ Άρθρο 'Νιγηρία Μπόκο Χαράμ: Το ένοπλο ισλαμιστικό κίνημα'. Από την ιστοσελίδα <https://foreignnews.gr/2021/03/06/nigeria-boko-charam-to-enoplo-islamistiko-kinima/> ημερ/νια πρόσβασης 1/4/22.

¹⁹ Κείμενο Εργασίας 'LNG in Europe 'Current Trends, the European LNG Landscape and Country Focus'. Από την ιστοσελίδα <https://www.europeangashub.com/wp-content/uploads/2019/10/DM-6044045-v1-Article LNG in Europe HOWELL PEREIRA.pdf> ημερ/νια πρόσβασης 1/4/22.

έτσι ως το τέταρτο στον κόσμο στην παραγωγή ενώ καλύπτει σε ποσοστό 20% τις ανάγκες του συγκεκριμένου μεταλλεύματος στην ΕΕ.²⁰ Επίσης διαθέτει μεταλλεία χρυσού, άνθρακα και κοιτάσματα πετρελαίου.

Το Μάλι διαθέτει ορυχεία ουρανίου δυτικά της πρωτεύουσας Μπαμάκο και μεταλλεία χρυσού κατατάσσοντας την ως τρίτη μεγαλύτερη παραγωγός χρυσού στην Αφρική. Η Μπουρκίνα Φάσο διαθέτει ορυχεία χρυσού, μαγνησίου και ψευδαργύρου. Η Σενεγάλη διαθέτει ορυχεία χρυσού και κοίτασμα αργού πετρελαίου. Η Μαυριτανία διαθέτει σημαντικά κοιτάσματα σιδήρου, φυσικού αερίου και πετρελαίου.²¹ Το Τσαντ διαθέτει μεγάλα κοιτάσματα πετρελαίου. Το Σουδάν διαθέτει κοιτάσματα πετρελαίου και ορυχεία χρυσού. Τέλος, η Ερυθραία διαθέτει ορυχεία χαλκού και χρυσού.

Αξίζει να σημειωθεί ότι σημαντικό ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι η περιοχή έχει συνεχή ροή αέριων μαζών σχεδόν όλο τον χρόνο που σε συνδυασμό με τη μεγάλη ηλιοφάνεια προκαλεί το ενδιαφέρον μεγάλων εταιρειών που επενδύουν σε ανανεώσιμες πηγές ενέργειας.

²⁰ Άρθρο 'Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία, Πυρηνική ενέργεια ή φυσικό αέριο'. Από την ιστοσελίδα <https://slpress.gr/oikonomia/quot-eyropaiki-prasini-symfonia-quot-pyriniki-energeia-i-fysiko-aerio> , ημερ/νια πρόσβασης 30/3/22.

²¹ Κείμενο Εργασίας 'Minerals Yearbook, volume III, Area Reports—International—Africa and the Middle East'. Από την ιστοσελίδα <https://www.usgs.gov/centers/national-minerals-information-center/africa-and-middle-east#eg> ημερ/νια πρόσβασης 30/3/22.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

2. Προκλήσεις στην Περιοχή του Σαχέλ

Όλα τα κράτη της περιοχής αντιμετωπίζουν τις ίδιες προκλήσεις-πολιτικού χαρακτήρα, ανάπτυξης και ασφάλειας. Οι προκλήσεις πολιτικού χαρακτήρα προκύπτουν από τις σοβαρές ελλείψεις στη διακυβέρνηση, το κράτος δικαίου και την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Οι προκλήσεις που αφορούν την ανάπτυξη προκύπτουν λόγω της ενδημικής φτώχειας, της έντονης δημογραφικής δυναμικής και της περιορισμένης κοινωνικοοικονομικής συνοχής ενώ τέλος οι προκλήσεις που αφορούν την ασφάλεια αφορούν την επέκταση της τρομοκρατικής απειλής, της εξτρεμιστικής βίας και του οργανωμένου εγκλήματος, συμπεριλαμβανομένης της εμπορίας ανθρώπων, και της κλιματικής αλλαγής που έχει αρνητικές επιπτώσεις στους φυσικούς πόρους και πυροδοτεί τις τοπικές συγκρούσεις.²²

Η ζώνη μεταξύ Αφγανιστάν-Πακιστάν και Υποσαχάριας Αφρικής είναι γεμάτη από ασταθή καθεστώτα, αυταρχικές κυβερνήσεις και αποτυχημένα κράτη, ενώ δεν αποκλείονται νέες συγκρούσεις λόγω αποσταθεροποιητικών τάσεων.²³

2.1 Αποτυχημένα Κράτη

Η διεθνής κοινότητα 15 χρόνια μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου ασχολείται όλο και περισσότερο με το φαινόμενο το οποίο ονομάστηκε «αποτυχία του κράτους (state failure)». Οι ορισμοί περί του τι είναι ακριβώς τα αποτυχημένα κράτη ποικίλουν, αλλά οι περισσότεροι χρησιμοποιούν τον όρο αυτό για να περιγράψουν την κατάσταση που επικρατεί σε αυτά, τα οποία έρχεται σε αντίθεση με την κατάσταση που βρίσκονται τα πετυχημένα κράτη. Πετυχημένα κράτη θεωρούνται αυτά που μπορούν να ελέγξουν τα καθορισμένα εδάφη τους, τον πληθυσμό τους, που μπορούν να αναπτύξουν διπλωματικές σχέσεις με άλλα κράτη, περιορίζουν τη νόμιμη βία στο

²² Δελτίο Τύπου Συμβουλίου ΕΕ την 13 Μαΐου 2019. Από την ιστοσελίδα <https://www.consilium.europa.eu/el/press/press-releases/2019/05/13/the-sahel-is-a-strategic-priority-for-the-eu-and-its-member-states-council-adopts-conclusion/> ημερ/νια πρόσβασης 1/4/22.

²³ Άρθρο 'Για χρόνια εκτεθειμένοι στην τρομοκρατία'. Από την ιστοσελίδα <https://www.kathimerini.gr/culture/books/917419/gia-chronia-ektetheimenoi-stin-tromokratia/> , ημερ/νια πρόσβασης 1/4/22.

εσωτερικό τους και επιτυγχάνουν να παρέχουν επαρκή κοινωνικά αγαθά στους πολίτες τους.²⁴

Αντιθέτως, τα αποτυχημένα κράτη έχουν χάσει τον έλεγχο των εδαφών τους και δεν μπορούν να εξασφαλίσουν την ειρήνη και τη σταθερότητα στους πολίτες τους. Δεν μπορούν να διασφαλίσουν οικονομική ανάπτυξη ή οποιαδήποτε λογική κατανομή των κοινωνικών αγαθών.²⁵ Επίσης, διαπράττονται παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων, μαζικές μεταναστεύσεις προς τη Δύση και διεθνής τρομοκρατία.²⁶

Χώρες όπως εκείνες της Υποσαχάριας Αφρικής χαρακτηρίζονται «νέο-πατριαρχικές» με πελατειακά δίκτυα τα οποία διαθέτουν τον πλούτο τους σε οικογένειες, φυλές ή εθνοτικές ομάδες.²⁷ Στις χώρες αυτές το κράτος δικαίου είναι αδύναμο και παρακολουθεί πιστά τις νέο-πατριαρχικές συνήθειες των διαχειριστών της εξουσίας.

2.2 Προκλήσεις πολιτικού χαρακτήρα

Η περιοχή του Σαχέλ έχει γίνει συνώνυμο της αστάθειας και οι 9 κυβερνήσεις των χωρών αγωνίζονται για να ελέγξουν εδαφικές εκτάσεις, που χαρακτηρίζονται από μεγάλες, απομακρυσμένες περιοχές και ιστορικές διαδρομές που συνδέουν την υποσαχάρια Αφρική με το Μαγκρέμπ. Συχνά είναι τα φαινόμενα βίας που σημειώνονται μεταξύ των κρατικών οργάνων ασφαλείας και των μη κρατικών ενόπλων δυνάμεων, που συνήθως αποτελούνται από φανατικούς ισλαμιστές που έχουν δεσμούς με την τρομοκρατική οργάνωση Al- Qaeda. Στη μέση αυτής της μετωπικής σύγκρουσης βρίσκεται ο άμαχος πληθυσμός, ο οποίος πλήττεται και από τις δύο αντιμαχόμενες παρατάξεις.

²⁴ Κείμενο Εργασίας 'Failed States, or the State as Failure?'. Από την ιστοσελίδα https://www.jstor.org/stable/pdf/4495527.pdf?refreqid=excelsior%3Ad9e935533bc254b47ae3ae79f82eb06c&ab_segments=0%2Fbasic_search_gsv2%2Fcontrol&origin= ημερ/νια πρόσβασης 1/4/22, page 1160.

²⁵ Ο.π. page 1161.

²⁶ Άρθρο 'Αποτυχημένες χώρες, μια μάστιγα της εποχής μας'. Από την ιστοσελίδα <https://www.kathimerini.gr/opinion/561573556/apotychimenes-chores-mia-mastiga-tis-epochis-mas-k/> ημερ/νια πρόσβασης 1/4/22.

²⁷ Ο.π.

2.2.1 Διαφθορά

Σύμφωνα με το Δείκτη Αντίληψης Διαφθοράς (Corruption Perceptions Index- CPI) το 2021, τα κράτη της περιοχής του Σαχέλ καταλαμβάνουν κάποιες από τις χειρότερες θέσεις της λίστας. Έτσι από τις 180 χώρες που αναλύει, η Δανία, η Φινλανδία και η Νέα Ζηλανδία είναι οι λιγότερο διεφθαρμένες, ενώ οι χώρες της περιοχής καταλαμβάνουν τις εξής θέσεις: Σενεγάλη 73^η, Μαυριτανία 140^η, Μάλι 136^η, Νίγηρας 124^η, Τσάντ 164^η, Σουδάν 164^η, Ερυθραία 161^η, Νιγηρία 154^η, Μπουργκίνα Φάσο 78^η.²⁸ Τα προβλήματα που προκαλεί η διαφθορά είναι τεράστια. Η διαφθορά μεταξύ κορυφαίων πολιτικών και αξιωματούχων στερεί εκατομμύρια δολάρια από τα δημόσια ταμεία. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί ο πρώην Νιγηριανός δικτάτορας στρατηγός Sani Abacha, που όταν πέθανε βρέθηκε να έχει συγκεντρώσει προσωπική περιουσία 1 δισεκατομμύριο δολάρια.²⁹

Η διαφθορά όμως δεν υπάρχει μόνο στην κορυφή. Ακόμα και πολίτες που κατέχουν θέσεις σε κρατικές υπηρεσίες ή που ανήκουν στο δικαστικό σώμα (εισαγγελείς, δικαστές) συχνά εμπλέκονται σε υποθέσεις διαφθοράς. Έτσι υπάρχουν περιπτώσεις που δικαστικοί υπάλληλοι θα αποκρύψουν στοιχεία δικαστικών αποφάσεων αλλά και ιατρικό προσωπικό που προκειμένου να παρέχει στους πολίτες καλύτερη ιατροφαρμακευτική περίθαλψη θα πρέπει να λάβουν χρηματικά ανταλλάγματα.

Αυτό έχει ως αποτέλεσμα η διαφθορά να στερεί από τους απλούς πολίτες τις απαραίτητες υποδομές και υπηρεσίες, αποδυναμώνοντας την εμπιστοσύνη τους προς τις κυβερνήσεις.

2.2.2 Πραξικοπήματα

Μετά τις ανεξαρτησίες στην πλειονότητα των Κρατών η εξουσία βρίσκεται συγκεντρωμένη στα χέρια μιας μειοψηφούς κοινωνικής τάξης- της πνευματικής μπουρζουαζίας-, η οποία επιχειρεί να ελέγξει για λογαριασμό της, τις δομές και τη λειτουργία που άφησε πίσω του το αποικιακό Κράτος. Έτσι γινόμαστε μάρτυρες προσωπαγών εξουσιών, με την προσωπολατρία να καθιερώνεται ως πρότυπο και παράδειγμα προς μίμηση. Ταυτόχρονα

²⁸ Πηγή <https://www.transparency.org/en/cpi/2021>

²⁹ Άρθρο 'For Corruption, Few Places Worse Than the Sahel'. Από την ιστοσελίδα <https://theglobalobservatory.org/2012/09/for-corruption-few-places-worse-than-the-sahel/> ημερ/νια πρόσβασης 1/4/22.

παρατηρούμε με τη σταδιακή επιβολή και την επέκταση του μονοκομματισμού μια οικειοποίηση της εξουσίας, ακόμη και σε καθεστώτα που θεωρούνται φιλελεύθερα.³⁰

Τα στρατιωτικά πραξικοπήματα άρχισαν να εμφανίζονται ως αποτέλεσμα της πολιτικής αστάθειας, της φτώχειας και της διαφθοράς στην Αφρική και ήταν πολύ συνηθισμένα από το 1960 έως το 1990, ενώ στη συνέχεια μειώθηκαν λόγω της δυναμικής αντίθεσης των πολιτών στην αντισυνταγματική αλλαγή των κυβερνήσεων.

Οι πραξικοπηματίες προκειμένου να δικαιολογήσουν τις πράξεις τους, υποστήριζαν ότι σε κάθε περίπτωση σκοπός τους ήταν η «αποκατάσταση της δημοκρατίας» εκμεταλλευόμενοι ταυτόχρονα τη λαϊκή απογοήτευση από την ψεύτικη δημοκρατία και την αδύναμη κυβέρνηση.

Η διαρκής πολιτική κρίση οδηγεί σε επαναλαμβανόμενες ανατροπές κυβερνήσεων, οι οποίες οφείλονται στην αδυναμία αντιμετώπισης της διαφθοράς, στην αδυναμία εφαρμογής λύσεων με αποτελεσματικό τρόπο απέναντι στις προκλήσεις της χώρας στον τομέα της ασφάλειας, αλλά και στις κοινωνικές και οικονομικές προκλήσεις. Είναι γεγονός ότι ο αυξανόμενος αριθμός των πραξικοπημάτων αντικατοπτρίζει μια μείζονα κρίση στα πολιτικά συστήματα της περιοχής και είναι αποτέλεσμα της ανικανότητας των εκάστοτε δημοκρατικά εκλεγμένων κυβερνήσεων αλλά και της εκτεταμένης διαφθοράς.

Τελευταίο πραξικόπημα στην περιοχή ήταν αυτό στη Μπουρκίνα Φάσο, όπου ο στρατός της με επικεφαλής τον αντισυνταγματάρχη Paul-Henri Sandaogo Damimba και το αυτοανακηρυχθέν Πατριωτικό Κίνημα για την Ασφάλεια και την Αποκατάσταση (Patriotic Movement for Safeguard and Restoration- MPSR) ανέτρεψαν στις 24 Ιανουαρίου 2022 την εκλεγμένη κυβέρνηση του Προέδρου Roch Marc Christian Kaboré, ο οποίος κυβερνούσε από το 2015. Η ανατροπή της κυβέρνησης σύμφωνα με τους πραξικοπηματίες, προέκυψε λόγω της επιδείνωσης της κατάστασης της ασφαλείας στη χώρα.³¹ Η Μπουρκίνα Φάσο, από τότε που

³⁰ 'Ο Τρίτος Κόσμος στις Διεθνείς Σχέσεις: Μύθοι και Πραγματικότητες' Γεώργιος Μ. Σπυρόπουλος, Εκδόσεις Παπαζήση, σελ. 488.

³¹ Κείμενο 0051/2022 'Η Πολιτική Κρίση στη Μπουρκίνα Φάσο', Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Από την ιστοσελίδα https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2022-0051_EL.pdf ημερ/νια πρόσβασης 1/4/22.

ανεξαρτητοποιήθηκε απαριθμεί 10 πραξικοπήματα (επιτυχημένα και ανεπιτυχή), ο υψηλότερος αριθμός πραξικοπημάτων στην ήπειρο, και εν έτη 2022 δεν έχει κατορθώσει να αποκτήσει ένα σταθερό πολίτευμα, όπου δεν θα παρεμβαίνουν οι ένοπλες δυνάμεις.³²

Ακολουθούν η Νιγηρία -το μεγαλύτερο κράτος της ηπείρου- με 8 και η Μαυριτανία με 6 όπου χρειάστηκαν να περάσουν 47 χρόνια για να εκλέξει τον πρώτο δημοκρατικά εκλεγμένο πρόεδρο δίχως όμως διάρκεια. Στο Σουδάν τον Απρίλιο του 2019, ο στρατός με επικεφαλής το στρατηγό Abdel Fattah al-Burhan κατέλαβε την εξουσία και διέλυσε την κυβέρνηση υπό την ηγεσία του πρωθυπουργού Abdalla Hamdok. Ο λόγος του πραξικοπήματος σύμφωνα με τον στρατηγό ήταν για να αποφευχθεί ο «εμφύλιος πόλεμος».³³ Τέλος το Μάλι, το οποίο είχε μια παραγμένη πολιτική ιστορία μέχρι την αποκατάσταση των δημοκρατικών λειτουργιών το 1991, παρότι τα τελευταία χρόνια ξαναμπήκε σε μια φάση αστάθειας με αποκορύφωμα τα πραξικοπήματα το 2012, το 2020 και το 2021. Οι πραξικοπηματίες διαμαρτύρονταν για τον απαράδεκτο τρόπο που συμπεριφέρονταν η κυβέρνηση στους Τουαρέγκ.

2.2.3 Ανθρώπινα Δικαιώματα

Τα τελευταία χρόνια η κατάσταση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην περιοχή του Σαχέλ, έχει επιδεινωθεί λόγω των πολλαπλών κρίσεων στο πολιτικό, κοινωνικό, οικονομικό και οικολογικό πεδίο. Στο βόρειο τμήμα του Μάλι έχει αναφερθεί ότι ένοπλες ομάδες Τουαρέγκ και ισλαμιστές αντάρτες διέπραξαν μαζικούς βιασμούς, βασανιστήρια, ακρωτηριασμούς και περιστατικά απάνθρωπης μεταχείρισης, όπως π.χ. δημόσιες μαστιγώσεις, δημόσιους λιθοβολισμούς για μοιχεία και καταναγκαστικούς γάμους. Καταγγελίες όμως υπήρξαν και στις νότιες περιοχές της χώρας από στελέχη των δυνάμεων ασφαλείας κατά στελεχών των δυνάμεων ασφαλείας που πρόσκεινται στο προηγούμενο καθεστώς Toure.³⁴ Επίσης στη Μπουρκίνα

³² Άρθρο 'Στρατιωτικά πραξικοπήματα: Ο «εφιάλης» της Αφρικής έχει όνομα'. Από την ιστοσελίδα <https://www.offlinepost.gr/2021/09/19/stratiwtika-praksikopimata-o-efialtis-tis-afrikis-exei-onoma/> ημερ/νια πρόσβασης 1/4/22.

³³ Άρθρο 'Military interventions in Africa – an overview'. Από την ιστοσελίδα <https://www.aa.com.tr/en/africa/military-interventions-in-africa-an-overview/1948610> ημερ/νια πρόσβασης 1/4/22.

³⁴ Πρόταση Ψηφίσματος Ε.Κ. 2013/2020. Από την ιστοσελίδα https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-7-2013-0325_EL.html ημερ/νια πρόσβασης 1/4/22.

Φάσο κρατικά όργανα ασφαλείας συλλαμβάνουν άδικα και παράνομα πολίτες ενώ στη συνέχεια κάποιοι από αυτούς «εξαφανίζονται».

Πρόκειται για κατάφωρη παραβίαση θεμελιωδών δικαιωμάτων του ανθρώπου, όπως το άσυλο κατοικίας, η απαγόρευση της παράνομης σύλληψης και κατακράτησης, ο σεβασμός της ανθρώπινης ζωής και της αξιοπρέπειας που προσβάλλονται άμεσα.³⁵

2.3 Προκλήσεις που αφορούν την ανάπτυξη

2.3.1 Δημογραφικό Πρόβλημα- Ανεργία στους νέους

Οι περισσότερες περιοχές του κόσμου παρουσιάζουν σταδιακά μειωμένους ρυθμούς αύξησης του πληθυσμού. Η Αφρική έχει τον ταχύτερο ρυθμό δημογραφικής ανάπτυξης στον κόσμο. Από τώρα έως το 2050 ο πληθυσμός της ηπείρου αναμένεται να διπλασιαστεί από περίπου 1,2 σε 2,4 δισεκατομμύρια και το Σαχέλ δεν αποτελεί εξαίρεση καθώς παρουσιάζει ταχεία δημογραφική αύξηση. Η μεγαλύτερη πληθυσμιακή αύξηση (άνω του 70%) που αναμένεται να προέλθει από την περιοχή του Σαχέλ πρόκειται να ανατρέψει τις υφιστάμενες ισορροπίες και να δημιουργήσει μια σειρά από προκλήσεις, δημογραφικές, μεταναστευτικές, οικονομικές, γεωπολιτικές και περιβαλλοντικές, που θα απειλήσουν με αποσταθεροποίηση την ευρύτερη περιοχή.

Η πολυπληθέστερη χώρα της περιοχής αλλά και ολόκληρης της Αφρικής, η Νιγηρία με πληθυσμό 186 εκατομμυρίων, αναμένεται ότι μέχρι το 2050 θα έχει πληθυσμό 401 εκατομμύρια καταλαμβάνοντας την τρίτη θέση στις πιο πυκνοκατοικημένες χώρες στο κόσμο μετά την Ινδία και την Κίνα. Το δεύτερο δημογραφικό χαρακτηριστικό όσον αφορά τη Νιγηρία είναι η νεανικότητα του πληθυσμού της καθώς το 2017 το 50% ήταν κάτω των 15 ετών.³⁶ Το τρίτο δημογραφικό χαρακτηριστικό είναι ότι ενώ το μέσο ποσοστό γονιμότητας είναι 5 παιδιά ανά γυναίκα, στη Νιγηρία αυξάνεται σε 7 παιδιά

³⁵ Άρθρο 'Μπουρκίνα Φάσο: Μια ανθρωπιστική κρίση εκτός ελέγχου'. Από την ιστοσελίδα <https://www.offlinepost.gr/2021/12/13/burkina-faso-mia-anthrwplastiki-krisi-ektos-elegxou/>, ημερ/νια πρόσβασης 1/4/22.

³⁶ Άρθρο 'The Sahel is a demographic bomb'. Από την ιστοσελίδα <https://defishumanitaires.com/en/2019/11/27/the-sahel-is-a-demographic-bomb/> ημερ/νια πρόσβασης 1/4/22.

ανά γυναίκα. Πρόκειται για μια εντυπωσιακή αύξηση που εγείρει ανησυχίες για μια προβλεπόμενη Μαλθουσιανή³⁷ καταστροφή για χώρες που δεν θα μπορούν να καλύψουν τις διατροφικές ανάγκες του πληθυσμού τους.³⁸

Ο στόχος των γυναικών και των ανδρών ιδιαίτερα των νέων που αντιπροσωπεύουν το μεγαλύτερο τμήμα του πληθυσμού είναι να βελτιώσουν την θέση τους στην κοινωνία και να αναζητήσουν καλύτερη πρόσβαση σε βασικές υπηρεσίες, στην εκπαίδευση, στην υγεία και να αποκτήσουν ευκαιρίες απασχόλησης. Εξαιτίας όμως της τωρινής διαμορφωθείσας κατάστασης στο Σαχέλ, όσον αφορά την αγορά εργασίας είναι ανίκανη να απορροφήσει νέους εργαζόμενους, οπότε αναπόφευκτα θα τους οδηγήσει σε απασχόληση μέσα από παράνομες δραστηριότητες. Η νέα γενιά που ταλαιπωρείται από την ανεργία και την περιθωριοποίηση, σε συνδυασμό με τον αναλφαβητισμό, μπορεί εύκολα να στρατολογηθεί από τις τρομοκρατικές οργανώσεις.

Υπό προϋποθέσεις η αύξηση του πληθυσμού της Αφρικής και ο μεγάλος αριθμός ανθρώπων νέων ηλικιών, θα μπορούσε να αποτελέσει μια τεράστια ευκαιρία και ένα σημαντικό πλεονέκτημα. Εάν όμως οι πολιτικές ηγεσίες της περιοχής δεν καταφέρουν να μεταρρυθμίσουν με βιώσιμο τρόπο τις οικονομίες τους, οι χώρες τους θα αντιμετωπίσουν μεγάλο κίνδυνο.³⁹

2.3.2 Φτώχεια

Ο Μαχάτμα Γκάντι είχε δηλώσει πως «η φτώχεια είναι η χειρότερη μορφή βίας» και οι χώρες που αποτελούν τη λωρίδα του Σαχέλ, βρίσκονται σήμερα στη λίστα με τις φτωχότερες χώρες του κόσμου καθώς το 40% του πληθυσμού ζει κάτω από το όριο της φτώχειας. Το επίπεδο ανάπτυξης της περιοχής σύμφωνα με τον ΟΗΕ στον κατάλογο ανθρώπινης ανάπτυξης⁴⁰ που συνέταξε για το 2020, είναι μεταξύ των χαμηλότερων στον

³⁷ Θεωρία που πήρε το όνομά της από τον Άγγλο κληρικό και λόγιο Thomas Robert Malthus, ο οποίος ασχολήθηκε με τον τομέα της πολιτικής οικονομίας και της δημογραφίας. Σύμφωνα με αυτή τη θεωρία το ύψος του πληθυσμού της γης συνδέεται με τα μέσα διατροφής που είναι διαθέσιμα για να το διαθρέψουν.

³⁸ Think Piece #2 'Η Αναδυόμενη Αφρική'. Από την ιστοσελίδα https://delphiforum.gr/sites/default/files/inlineimages/TP_2_DEF_3A_240618_gr_web_reduce.pdf ημερ/νια πρόσβασης 2/4/22.

³⁹ Papers Publication 'Ανακαλύπτοντας την Αφρική του 21^{ου} αιώνα'. Από την ιστοσελίδα https://todiktio.eu/wp-content/uploads/2019/09/AFRICA_DIKTIO_GR.pdf ημερ/νια πρόσβασης 2/4/22.

⁴⁰ Ο Δείκτης Ανθρώπινης Ανάπτυξης αποτελεί μέτρο σύγκρισης του προσδόκιμου ηλικίας, του αλφαριθμητισμού, της εκπαίδευσης και της ποιότητας ζωής ανά τον κόσμο.

κόσμο. Σε σύνολο 193 κρατών-μελών το Μάλι, το Τσαντ και ο Νίγηρας βρίσκονται μεταξύ των 9 λιγότερο ανεπτυγμένων χωρών.⁴¹

Οι χώρες αυτές μαστίζονται από ακραία φτώχεια και έλλειψη πρόσβασης σε βασικά αγαθά και υπηρεσίες απαραίτητες για τη διασφάλιση της διαβίωσης των κατοίκων τους, ενώ είναι αντιμέτωπες με επισιτιστική κρίση. Συγκεκριμένα, εκατομμύρια άνθρωποι κινδυνεύουν από την πείνα, ενώ η κατάσταση αυτή έχει οδηγήσει σε μία ευρύτερη ανθρωπιστική κρίση με περίπου 10 εκατομμύρια ανθρώπους να κινδυνεύουν να πεθάνουν από υποσιτισμό με το 1,5 εκατομμύριο από αυτούς να αποτελούν παιδιά.⁴²

Υπάρχουν μεγάλες ανισότητες στην ήπειρο όσον αφορά την πρόσβαση στην εκπαίδευση και την υγειονομική περίθαλψη ενώ και οι προοπτικές απασχόλησης διαφέρουν σημαντικά, ιδίως μεταξύ αγροτικών και αστικών περιοχών. Οι αφρικάνικες κοινωνίες περιγράφονται παραδοσιακά ως αγροτικές κατά βάση κοινότητες⁴³, έτσι και οι χώρες του Σαχέλ συγκαταλέγονται σε αυτές με τα υψηλότερα ποσοστά απασχόλησης στον αγροτικό τομέα, με το Τσαντ να κατέχει την πρώτη θέση με ποσοστό 87%.⁴⁴ Ωστόσο σημαντική είναι η έλλειψη κατάλληλων δεξιοτήτων και η ύπαρξη των μέσων που είναι απαραίτητα για την καλλιέργειά.

Οι κυβερνήσεις του Σαχέλ εστιάζουν την προσοχή τους στις κεντρικές περιοχές της χώρας, όπου κατοικούν οι πολιτικές ελίτ αλλά και το μεγαλύτερο μέρος των ψηφοφόρων τους. Έτσι η παροχή δημόσιων υπηρεσιών στους κατοίκους των πόλεων και στις κωμοπόλεις είναι περισσότερο ανεπτυγμένη εν συγκρίσει με τις υπόλοιπες νομαδικές ή ημινομαδικές πληθυσμιακές ομάδες που ζουν σε αγροτικούς οικισμούς. Για παράδειγμα, η πρόσβαση στο δημόσιο σχολείο ποικίλλει δραματικά μεταξύ των πόλεων και των αγροτικές περιοχών. Σύμφωνα με μια έρευνα που πραγματοποιήθηκε στο Μάλι το 2013

⁴¹ Σύμφωνα με τον Δείκτη Ανθρώπινης Ανάπτυξης του ΟΗΕ, η Μαυριτανία καταλαμβάνει την 157^η θέση, η Νιγηρία την 161^η θέση, η Σενεγάλη την 168^η θέση, το Σουδάν την 170^η θέση, η Ερυθραία την 180^η θέση, η Μπουρκίνα Φάσο την 182^η θέση, το Μάλι την 184^η θέση, το Τσαντ την 187^η θέση και ο Νίγηρας την 189^η θέση. Από την ιστοσελίδα <https://hdr.undp.org/en/countries>, ημερ/νια πρόσβασης 7/3/22.

⁴² Άρθρο 'Τι είναι οι χώρες του Σαχέλ όπου διορίσαμε Ειδικό Απεσταλμένο'. Από την ιστοσελίδα <https://m.naftemporiki.gr/story/1699973>, ημερ/νια πρόσβασης 29/4/22.

⁴³ 'Ο Τρίτος Κόσμος στις Διεθνείς Σχέσεις: Μύθοι και Πραγματικότητες' Γεώργιος Μ. Σπυρόπουλος, Εκδόσεις Παπαζήση, σελ. 464.

⁴⁴ Report 'Development and Security Challenges in the Sahel Region'. Από την ιστοσελίδα <https://www.nato-pa.int/document/2020-development-and-security-challenges-sahel-region-conkar-042-gsm-20-e> ημερ/νια πρόσβασης 29/4/22.

το ποσοστό αναλφαριθμισμού των ανδρών ήταν 31% και το αντίστοιχο ποσοστό στις γυναίκες 53% σε αντίθεση με τις αγροτικές περιοχές όπου ήταν 73% και 88% αντίστοιχα.

2.4 Προκλήσεις που αφορούν την ασφάλεια

2.4.1 Η Έννοια της Ασφάλειας

Ο K. Waltz υπήρξε ο πρώτος διεθνολόγος που τοποθέτησε την ασφάλεια στο επίκεντρο της ανάλυσής του, χωρίς πάντως να την ορίσει. Συνεχιστής του έργου του K. Waltz ο Άγγλος πολιτειολόγος B. Buzan που διατύπωσε ότι οι έννοιες ασφάλεια, εξουσία, ειρήνη ή ακόμη η δικαιοσύνη είναι πολύ γενικά δεδομένα, γύρω από τα οποία κανείς δεν συμφωνεί για τη δημιουργία μιας σταθερής θεωρητικής βάσης. Έτσι κατά τον B. Buzan η ασφάλεια θα οριστεί ως «η ικανότητα μίας κοινωνίας να διατηρεί τον ιδιαίτερο χαρακτήρα της παρά της ευμετάβλητες συνθήκες και τις πραγματικές ή δυνητικές απειλές. Πιο συγκεκριμένα, η ασφάλεια αφορά τη μονιμότητα των παραδοσιακών σχημάτων της γλώσσας, της κουλτούρας, της αλληλουχίας ιδεών και καταστάσεων, της ταυτότητας και των εθνικών ή θρησκευτικών πρακτικών, λαμβάνοντας υπόψη τις απαραίτητες εξελίξεις που κρίνονται ως αναγκαίες».⁴⁵ Η έννοια της ασφάλειας όμως όπως τη διατύπωσε B. Buzan είχε αμιγώς μιλιταριστικό πρόσημο και αυτό οφειλόταν στην τότε ψυχροπολεμική αντιπαράθεση.

Η μεταψυχροπολεμική, όμως θεώρηση περί ασφάλειας, αναγνωρίζει πως η τελευταία μπορεί σήμερα να επηρεαστεί τόσο από κράτη, όσο και από μη κρατικούς δρώντες, στις οποίες μεταξύ άλλων βρίσκονται, εθνικιστικές ομάδες και τρομοκρατικές οργανώσεις. Η νέα μορφή που έχει λάβει η διεθνής ασφάλεια περιλαμβάνει πλέον απειλές που ξεπερνούν τα σύνορα, όπως ο υπερ-πληθυσμός, οι επιδημίες, οι μεταναστευτικές ροές καθώς και περιβαλλοντικά ζητήματα παγκόσμιας κλίμακας, όπως η κλιματική αλλαγή και η αύξηση των εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα.⁴⁶ Επίσης, οι νέες

⁴⁵ 'Διεθνείς Σχέσεις- Ρεαλιστική Προσέγγιση, Θεωρία και Πράξη' Γεώργιος Μ. Σπυρόπουλος, Εκδόσεις Ποιότητα, σελ. 76.

⁴⁶ Κείμενο Εργασίας 'Ανασυνθέτοντας την έννοια της Ασφάλειας στον 21^ο αιώνα'. Από την ιστοσελίδα <https://kedisa.gr/anasynthetonas-tην-έννοια-της-ασφάλει/>, ημερ/νια πρόσβασης 3/5/22.

προσεγγίσεις του ζητήματος της ασφάλειας ξεκινούν από την παραδοχή, ότι, στη σύγχρονη διεθνή πραγματικότητα, όλα τα κράτη είναι συνδεδεμένα μεταξύ τους σε ένα παγκόσμιο δίκτυο αλληλεξάρτησης.⁴⁷

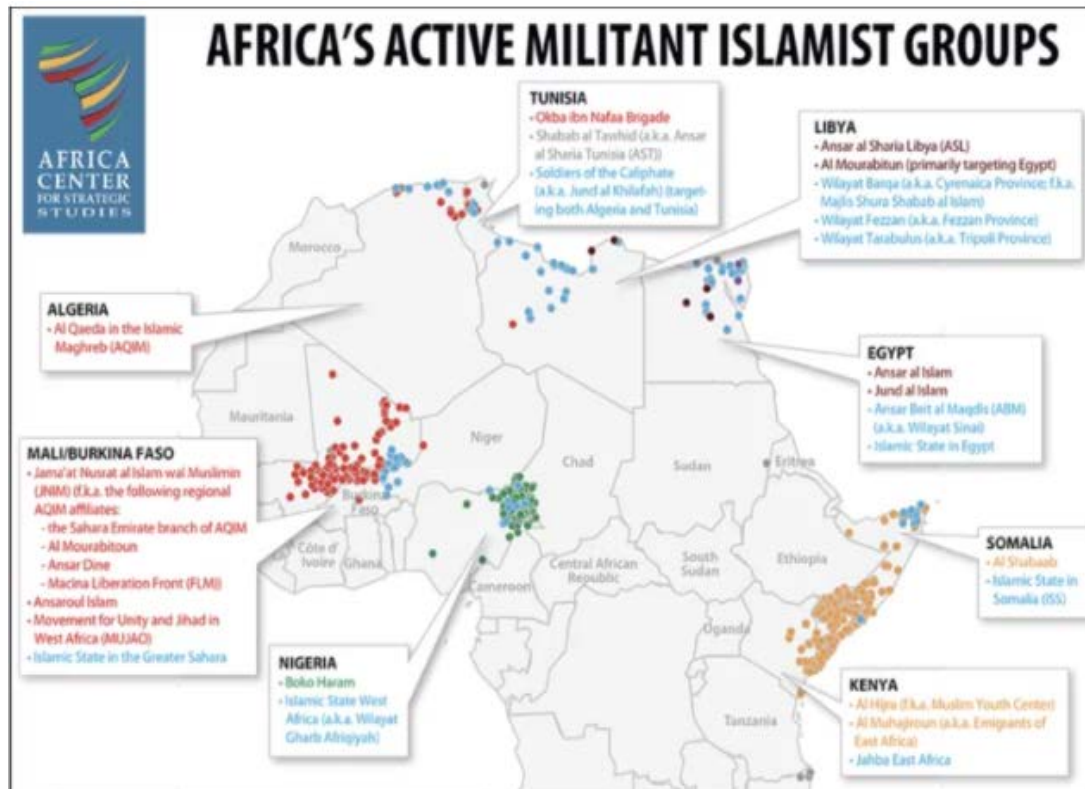
2.4.2 Τρομοκρατία

Η Αραβική άνοιξη το 2010, η κατάρρευση της κρατικής εξουσίας στη Λιβύη το 2011, η πολιτική κρίση που ξέσπασε στο Μάλι το 2012 ως αποτέλεσμα της σύγκρουσης ανάμεσα στις κυβερνητικές δυνάμεις και της αυτονομιστικής οργάνωσης 'National Movement for the Liberation of Azawad (MNLA)' των φυλών Τουαρέγκ είχαν ως αποτέλεσμα να εξαπλωθεί η βία και η τρομοκρατία στα γειτονικά κράτη. Εκτός των παραπάνω εξελίξεων η κλιμακική αλλαγή, η πείνα και η φτώχεια, καθώς και η κακή διακυβέρνηση των χωρών στην περιοχή του Σαχέλ ενίσχυσε την ανάπτυξη βίαιων εξτρεμιστικών απειλών. Στα παραπάνω θα πρέπει να προστεθεί και το γεγονός ότι πρόκειται για χώρες αχανής σε έκταση, όπου οι κρατικές υπηρεσίες είναι από ανεπαρκείς έως ανύπαρκτες και έχουν να αντιμετωπίσουν κρίσιμα αναπτυξιακά και ανθρωπιστικά ζητήματα με αποτέλεσμα τα προβλήματα αντιμετώπισης της τρομοκρατίας να έρχονται σε δεύτερη μοίρα.⁴⁸

Στην περιοχή αυτή τα τελευταία χρόνια δραστηριοποιείται ένα σύνολο ένοπλων οργανώσεων, ισλαμικού προσανατολισμού. Οι μεγαλύτερες τρομοκρατικές οργανώσεις που δραστηριοποιούνται στην περιοχή είναι η Αλ-Κάιντα, οι δύο οργανώσεις που υποστηρίζουν το Ισλαμικό Κράτος - Ισλαμικό Κράτος της Δυτικής Αφρικής (Islamic State West Africa Province- ISWAP) και το Ισλαμικό Κράτος στην Ευρύτερη Σαχάρα (Islamic State in the Greater Sahara -ISGS)- και η Boko Haram στη Νιγηρία. Επίσης έχουν δημιουργηθεί και μικρότερες τρομοκρατικές ομάδες όπως είναι η JNIM και η MNLA.

⁴⁷ Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης Τεύχος 20, 'Οι Νέες Αντιλήψεις για την Ασφάλεια και η Εξέλιξη της ΚΕΠΠΑ'. Από την ιστοσελίδα <https://ejournals.e-publishing.ekt.gr/index.php/hpsa/article/view/14772>, ημερ/νια πρόσβασης 3/5/22.

⁴⁸ Κείμενο Εργασίας 'Examining U.S. Counterterrorism Priorities and Strategy Across Africa's Sahel Region'. Από την ιστοσελίδα file:///C:/Users/User/Downloads/RAND_CT335.pdf ημερ/νια πρόσβασης 2/4/22

(Πηγή: 'Africa's Active Militant Islamist Groups', διαθέσιμο στο www.africacenter.org)

Από το 2015 η βία μεταξύ των τρομοκρατικών οργανώσεων και των δυνάμεων ασφαλείας με θύματα όμως κυρίως τους πολίτες έχει κλιμακωθεί δραματικά στις χώρες του Σαχέλ. Η τρομοκρατία έχει ενισχυθεί σε σημαντικό βαθμό, ενώ από το 2016 εμφανίστηκαν κινήσεις «συνεννόησης» μεταξύ του Ισλαμικού Κράτους στην Ευρύτερη Σαχάρα, του Ισλαμικού Κράτους της Δυτικής Αφρικής και της Boko Haram.⁴⁹ Εκτιμάται ότι περισσότεροι από 4.000 άνθρωποι σκοτώθηκαν το 2019 συνεπεία των τρομοκρατικών επιθέσεων, αποτελώντας χρονιά ρεκόρ για την εξτρεμιστική βία.⁵⁰

2.4.2.1 Al-Qaida in the Islamic Maghreb (AQIM)

Η Αλ-Κάιντα στο Ισλαμικό Μαγκρέμπ εμφανίσθηκε κατά τη διάρκεια του εμφυλίου πολέμου (1992-1999) στην Αλγερία. Αρχικά το 1998 μια ομάδα Σαλαφιστών γνωστή ως GSPC (Salafist Group for Preaching and

⁴⁹ Κείμενο Εργασίας 'Αφρική: Το πεδίο αντιπαράθεσης των μεγάλων δυνάμεων και της Κίνας. Σημείο τριβής και ο ρόλος των φυσικών πόρων.' Από την ιστοσελίδα <https://kedisa.gr/wp-content/uploads/2021/10/ergasia-no-61-thasitisp.pdf> ημερ/νια πρόσβασης 29/4/22.

⁵⁰ Άρθρο 'US Special Envoy: Millions in Aid Aim to Help Fragile Sahel Region'. Από την ιστοσελίδα https://www.voanews.com/a/africa_us-special-envoy-millions-aid-aim-help-fragile-sahel-region/6196370.html ημερ/νια πρόσβασης 29/4/22.

Combat) ξεκίνησε να αναπτύσσει τρομοκρατική δράση κατά κυβερνητικών και στρατιωτικών στόχων στην Αλγερία και στη συνέχεια εξαπλώθηκε στις χώρες Μάλι, Νίγηρα, Τσαντ και Μαυριτανία. Το 2006 η GSPC ορκίστηκε επίσημα πίστη στην Αλ-Κάιντα και στις αρχές του 2007 μετονομάστηκε σε AQIM. Η GSPC και στη συνέχεια η AQIM σηματοδότησε την πρώτη τρομοκρατική οργάνωση τζιχαντιστών, η οποία εκτός από την επιρροή που ασκούσε στην περιοχή μέσα από τις παράνομες δραστηριότητες της επιδίωξη της ήταν και η διακυβέρνηση της περιοχής αυτής.

Αν και η AQIM δραστηριοποιείται σε όλη τη ζώνη του Σαχέλ, ιδιαίτερως ισχυρή παρουσία εμφανίζει στη χώρα του Μάλι και συγκεκριμένα στις περιοχές Kidal⁵¹ και Timbuktu⁵². Παρά τις απώλειες που είχε στις μάχες που διεξήχθησαν στα πλαίσια της επιχείρησης 'Serval' με τις γαλλικές δυνάμεις και τις δυνάμεις του Τσαντ το 2013, μετά από ανασυγκρότηση των δυνάμεων της συνέχισε να πραγματοποιεί σοβαρές τρομοκρατικές επιθέσεις κατά των Ηνωμένων Εθνών, των Γαλλικών δυνάμεων που βρίσκονται στο Μάλι αλλά και των κυβερνητικών δυνάμεων του Μάλι. Το 2017, και μετά την αποφασιστική Γαλλική εμπλοκή στο Μάλι η οποία αποδυνάμωσε την AQIM, σήμερα εξακολουθεί όχι μόνο να είναι ζωντανή και ενεργή, αλλά να αποτελεί απειλή για την περιοχή.

2.4.2.2 Ισλαμικό Κράτος

Το Ισλαμικό Κράτος στις διάφορες εκφάνσεις του έχει ριζώσει εδώ και καιρό σε μια εκτεταμένη ζώνη από το Αφγανιστάν μέχρι τη Βόρεια Αφρική και από το Πακιστάν μέχρι τη Νιγηρία, υπονομεύοντας καθεστώτα, ορίζοντας την πολιτική ατζέντα και εδραιώνοντας συνθήκες αστάθειας. Η επιτυχία του αποδίδεται στην έλξη που προκαλεί η ιδεολογία που πρεσβεύει, την αυξημένη οικονομική ισχύ, τις στρατιωτικές επιτυχίες, τις πρωτοφανείς βιαιοπραγίες που τρομοκρατούν τους αντιπάλους του, τη χρήση Διαδικτύου και μέσων κοινωνικής δικτύωσης για τη διάδοση της προπαγάνδας του, τη λήψη οικονομικής βοήθειας για την εξυπηρέτηση των σκοπών και

⁵¹ Kidal βρίσκεται κεντρο-ανατολικά του Μάλι.

⁵² Timbuktu βρίσκεται στο κεντρικό Μάλι.

συμφερόντων του, την πρόκληση δέους μέσα από πραγματικά επιτεύγματα στα πεδία των μαχών και τον προσηλυτισμό και στρατολόγηση νέων μελών.⁵³

Το Ισλαμικό Κράτος στην Ευρύτερη Σαχάρα (Islamic State in the Greater Sahara -ISGS)

Το Ισλαμικό Κράτος στην Ευρύτερη Σαχάρα αποτελεί παρακλάδι της οργάνωσης του Ισλαμικού Κράτους, έχει έδρα το Μάλι και τον Νίγηρα και δραστηριοποιείται κατά μήκος των συνόρων Μάλι- Νίγηρα. Από το 2018 η οργάνωση έχει κερδίσει τη λαϊκή υποστήριξη στο βόρειο Μάλι και συμμετείχε στην εξέγερση στη Μπουρκίνα Φάσο. Έχει εκτελέσει πολλές επιθέσεις εναντίον των Νιγηριανών ενόπλων δυνάμεων, εναντίον των δυνάμεων της Επιχείρησης 'Operation Barkhane' καθώς και σε αμερικανικές δυνάμεις στον Νίγηρα.⁵⁴

Ισλαμικό Κράτος της Δυτικής Αφρικής (Islamic State West Africa Province- ISWAP)

Το 2015 τμήμα της Boko Haram με την ονομασία Ισλαμικό Κράτος της Δυτικής Αφρικής, αποσχίσθηκε και έδωσε όρκο πίστης στο Ισλαμικό Κράτος. Η έδρα αυτής της οργάνωσης που επιθυμεί να δημιουργήσει το δικό της χαλιφάτο από το 2018 είναι στις όχθες της λίμνης Τσαντ σε μια κατεληφθείσα πολυεθνική βάση. Η οργάνωση αυτή έχει ισχυροποιηθεί τα τελευταία χρόνια και με 35.000 ενόπλους θεωρείται ο πιο ισχυρός βραχίονας του Ισλαμικού Κράτους στην περιοχή.⁵⁵ Το ISWAP έχει πραγματοποιήσει πολυάριθμες επιθέσεις στη Νιγηρία ακόμα και σε στρατιωτικές βάσεις, λεηλατώντας όπλα και απωθώντας τα νιγηριανά στρατεύματα.⁵⁶

⁵³ Άρθρο 'Για χρόνια εκτεθειμένοι στην τρομοκρατία'. Από την ιστοσελίδα <https://www.kathimerini.gr/culture/books/917419/gia-chronia-ektetheimenoi-stin-tromokratia/> ημερ/νια πρόσβασης 29/4/22.

⁵⁴ ΣΑ ΟΗΕ από την ιστοσελίδα <https://www.un.org/securitycouncil/content/islamic-state-greater-sahara-isgs> ημερ/νια πρόσβασης 29/4/22.

⁵⁵ Σύμφωνα με εκτιμήσεις του κέντρου για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας της Αμερικάνικης Στρατιωτικής Ακαδημίας στο Weast Point των ΗΠΑ.

⁵⁶ ΣΑ ΟΗΕ από την ιστοσελίδα <https://www.un.org/securitycouncil/content/islamic-state-west-africa-province-iswap-0> ημερ/νια πρόσβασης 29/4/22.

2.4.2.3 Boko Haram

Πρόκειται για μια τοπική ριζοσπαστική ισλαμιστική στρατιωτική οργάνωση προερχόμενη από το βόρειο τμήμα της Νιγηρίας όπου κυρίαρχο θρησκευτικό στοιχείο είναι οι μουσουλμάνοι, και η οποία έχει εξελιχθεί σε διεθνή τρομοκρατική οργάνωση με διασυνδέσεις με άλλες τρομοκρατικές οργανώσεις σε ολόκληρο τον κόσμο.⁵⁷ Η οργάνωση αποκαλείται επισήμως από τα μέλη της «Σουνιτική Ομάδα για Κήρυγμα και Τζιχάντ». Η ονομασία «Boko Haram» προέρχεται από τη γλώσσα Hausa, η οποία ομιλείται ευρέως στο βόρειο τμήμα της Νιγηρίας και σε ελεύθερη μετάφραση σημαίνει «η δυτική εκπαίδευση είναι απαγορευμένη».⁵⁸ Μέλη της οργάνωσης έχουν εκπαιδευτεί από την AQIM, ενώ διατηρεί δεσμούς και με τη Σομαλιανή στρατιωτική οργάνωση Al Shabaab. Η Boko Haram έχει θεωρηθεί υπεύθυνη για χιλιάδες θανάτους στα βορειοανατολικά και κεντρικά της Νιγηρίας, έπειτα από επιθέσεις σε εκκλησίες και μουσουλμανικά τεμένη, στοχοποιώντας απλούς πολίτες, ενώ δεν διστάζει να εμπλακεί ακόμα και σε μάχες με το Νιγηριανό στρατό. Επίσης, ήταν υπεύθυνη για την επίθεση που δέχτηκε το κτήριο των Ηνωμένων Εθνών το 2011 στην Abuja.

Κύριος στόχος αυτής της οργάνωσης είναι η αποσταθεροποίηση και η ανατροπή της κυβέρνησης και κατόπιν η ίδρυση ενός ισλαμικού χαλιφάτου στις μουσουλμανικές περιοχές σύμφωνα με τις επιταγές του Ισλαμικού Κράτους στο οποίο ορκίστηκε πίστη το Μάρτιο του 2015, δηλαδή ένα κράτος που θα κυβερνάται από έναν μόνο πολιτικό και θρησκευτικό ηγέτη σύμφωνα με τον ισλαμικό νόμο ή τη Σαρία.

Οι προσπάθειες αντιμετώπισης της Boko Haram έχουν επιφέρει επώδυνες συνέπειες στην περιοχή του Σαχέλ, αλλά και παγκοσμίως. Όσον αφορά στις γειτονικές περιοχές, η ασφάλεια στο Καμερούν, το Τσάντ, το Μάλι και το Νίγηρα έχει διαρραγεί. Το 2003 η Boko Haram επεκτάθηκε στην πολιτεία Γιόμπε κοντά στα σύνορα Νιγηρίας- Νίγηρα, όπου δημιούργησε μια νέα βάση με το προσωνύμιο «Αφγανιστάν». Από το 2010 και μετά όταν η Boko Haram ανασυντάχθηκε υπό την ηγεσία του Abubakar Shekau, υπήρξε αύξηση της συχνότητας και της φονικότητας των τρομοκρατικών χτυπημάτων

⁵⁷ Κείμενο Εργασίας 'Boko Haram: a new paradigm to West Africa security challenges'. Από την ιστοσελίδα <https://journals.rudn.ru/international-relations/article/view/14276/13445>, ημερομηνία πρόσβασης 6/3/22, page 275.

⁵⁸ Ο.π. σελ. 276.

ένεκα και της συνεργασίας που αναπτύχθηκε με την τρομοκρατική οργάνωση Αλ Κάιντα στο Ισλαμικό Μαγκρέμπ (AQIM). Από το 2015 εξαπολύοντας μαζικές επιθέσεις κατάφερε να θέσει υπό τον έλεγχο της 20.000 τετραγωνικά μίλια εδάφους της βορειοανατολικής Νιγηρίας χωρίς ωστόσο η κατάληψη των εδαφών αυτών να θέτει σε κίνδυνο την επιβίωση του κράτους.

Η κυβέρνηση της Νιγηρίας από κοινού με το στρατιωτικό συνασπισμό της Αφρικανικής Ένωσης αποτελούμενο από τις χώρες Τσάντ, Καμερούν, Νίγηρα και το Μπενίν συγκρότησαν Πολυεθνική Κοινή Ομάδα Δράσης δυνάμεις 7.500 ανδρών προκειμένου να περιορίσει την εξάπλωση της τρομοκρατίας εκτός συνόρων. Παράλληλα με αεροπορικές επιδρομές αλλά και επίγειες δυνάμεις τόσο της Νιγηρίας όσο και με τη βοήθεια του Τσάντ προσπάθησε να εξουδετερώσει την Boko Haram. Το αποτέλεσμα ήταν η κυβέρνηση της Νιγηρίας να ανακαταλάβει πολλές από τις περιοχές που είχε υπό τον έλεγχο της η Boko Haram αλλά και να τις προκαλέσει απώλειες σε μαχητές. Παρά τις αλλεπάλληλες μεγάλες στρατιωτικές επιχειρήσεις εναντίον τους, η Boko Haram παρέμενε αρκετά ισχυρή ώστε να συνεχίσει να επιτίθεται και να δολοφονεί αμάχους τόσο στο εσωτερικό της Νιγηρίας όσο και εκτός, σε γειτονική πόλη του Καμερούν και σε πόλη στο Τσάντ.

Παρά το γεγονός ότι οι Νιγηριανές ένοπλες δυνάμεις κατάφεραν να απωθήσουν τα μέλη της από πόλεις και χωριά της βορειοανατολικής Νιγηρίας και να τους περιορίσει σε ορεινή δασική περιοχή⁵⁹, οι επιθέσεις αυτοκτονίας σε αστυνομικούς και κυβερνητικούς στόχους συνεχίστηκαν. Η οργάνωση χρηματοδοτείται κυρίως από ληστείες τραπεζών αλλά και από πληρωμές λύτρων από απαγωγές. Επίσης, έχει αναφερθεί ότι λαμβάνει χρηματοδότηση από την Αλ-Κάιντα στο Ισλαμικό Μαγκρέμπ.

2.4.2.4 The Group for the Support of Islam and Muslims (Jama'at Nusrat al-Islam wa al-Muslimeen, JNIM)

Πρόκειται για μια συμμαχία τζιχαντιστικών οργανώσεων που ιδρύθηκε το 2017 και αρχικά αποτελούνταν από την Ansar Dine, Macina Liberation Front (FLM), την Al Mourabitoun και την AQIM Sahara. Σήμερα η οργάνωση αποτελείται μόνο από την Ansar Dine και την Macina Liberation Front οι οποίες δραστηριοποιούνται στην περιοχή του Σαχέλ και έχουν

⁵⁹ Sambisa forest

ορκιστεί πίστη στην Αλ-Κάιντα.⁶⁰ Ηγέτης της οργάνωσης είναι ο φύλαρχος των Τουαρέγκ του Μάλι Iyad Ag Ghali, ιδρυτής της Ansar Dine. Είναι μια ταχύτατα αναπτυσσόμενη τρομοκρατική οργάνωση, η οποία έχει επεκταθεί σε ολόκληρη τη δυτική Αφρική και διαπράττει πράξεις βίας κατά αμάχων, των τοπικών δυνάμεων ασφαλείας και εναντίον των ειρηνευτικών δυνάμεων που έχουν αναπτυχθεί στην περιοχή.

2.4.2.5 National Movement for the Liberation of Azawad (MNLA)

Το Εθνικό Κίνημα για την Απελευθέρωση του Azawad είναι μια αυτονομιστική οργάνωση των φυλών Τουαρέγκ. Βασικός στόχος της ήταν η απόκτηση του ελέγχου του βόρειου τμήματος του Μάλι και προκειμένου να τα καταφέρει συμάχησε με την ισλαμιστική οργάνωση Ansar Dine, η οποία συνδέεται με την Αλ-Κάιντα.

Πρόκειται για νομαδική φυλή που ζει στην έρημο Σαχάρα, σε τμήματα της Αλγερίας, της Λιβύης, του Νίγηρα, του Μάλι και της Νιγηρίας με πιο έντονη παρουσία στις δύο τελευταίες χώρες. Οι Τουαρέγκ διεκδικούν την δημιουργία ανεξάρτητου κράτους στο Μάλι, το επονομαζόμενο Azawad το οποίο βρίσκεται στα βόρεια της χώρας. Επίσης, ευθύνονται για την εξέγερση στο Μάλι τον Ιανουάριο του 2012, με σκοπό την ανεξαρτησία των περιοχών που ζουν οι συγκεκριμένες φυλές, οι οποίες εκτείνονται μέχρι το Τιμπουκτού στα κεντρικά της χώρας. Οι Τουαρέγκ που ζουν στη νοτιοδυτική Λιβύη αντιμετωπίζουν πλέον μια νέα απειλή, το Ισλαμικό Κράτος, ενώ εκείνοι που ζουν στο Μάλι, τον Νίγηρα και τη βόρεια Νιγηρία βρίσκονται αντιμέτωποι με την άνοδο της Boko Haram.

2.4.3 Οργανωμένο Έγκλημα

Εκτός από την τρομοκρατία ένα άλλο πρόβλημα που απειλεί την ασφάλεια στην περιοχή είναι το οργανωμένο έγκλημα. Το εμπόριο ναρκωτικών, το λαθρεμπόριο όπλων και η εμπορία ανθρώπων αποτελούν τις κυρίαρχες μορφές του οργανωμένου εγκλήματος που απειλούν τη σταθερότητα των χωρών της περιοχής.

⁶⁰ Άρθρο 'The Puzzle of JNIM and Militant Islamist Groups in the Sahel'. Από την ιστοσελίδα <https://africacenter.org/publication/puzzle-jnim-militant-islamist-groups-sahel/> ημερ/νια πρόσβασης 31/3/22.

2.4.3.1 Εμπόριο ναρκωτικών

Το εμπόριο ναρκωτικών είναι ένα εξελισσόμενο φαινόμενο αφού αποτελεί την πιο επικερδή μορφή παράνομων επιχειρήσεων, αντιπροσωπεύοντας σχεδόν τα μισά έσοδα του διεθνούς οργανωμένου εγκλήματος, με την κοκαΐνη και την ηρωίνη να έχουν τις υψηλότερες πωλήσεις.

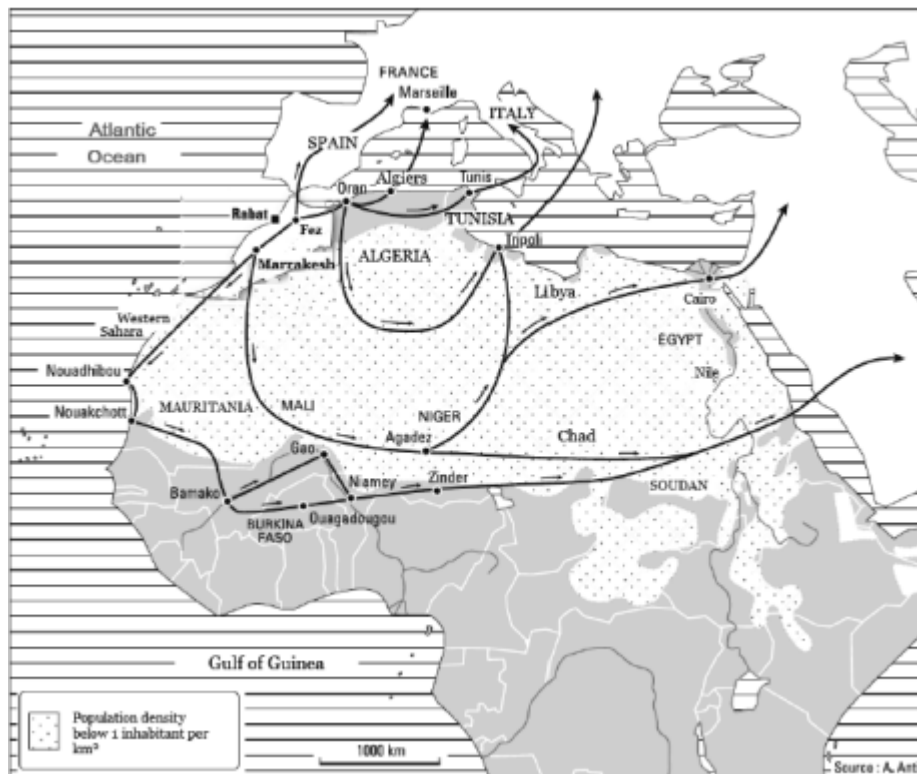
Σύμφωνα με έκθεση του Γραφείου των Ηνωμένων Εθνών για τα Ναρκωτικά και το Έγκλημα (United Nations Office on Drugs and Crime- UNODC), σε περιοχές του Σαχέλ που ελέγχουν οι αντάρτες και οι εξτρεμιστές γίνεται διακίνηση κοκαΐνης η οποία τους αποφέρει χρήματα τα οποία πολύ πιθανόν να συμβάλλουν στην υποκίνηση των εξεγέρσεων. Μεταξύ του 2006 με 2007 στον Νίγηρα κατασχέθηκαν περισσότεροι από πέντε τόνοι ναρκωτικών αξίας μεγαλύτερης των 7 εκατ. δολαρίων.

Η περιοχή προσφέρει στους διεθνείς διακινητές ναρκωτικών ένα πλήθος ασυναγώνιστων συγκριτικών πλεονεκτημάτων : γεωγραφική εγγύτητα, τόσο με τις χώρες παραγωγής της όσο και με τις χώρες κατανάλωσης, φθηνά χέρια και φθηνές υποδομές αποθήκευσης και διακίνησης, χαλαρότητα των ελέγχων, των κατασταλτικών μηχανισμών και του νομοθετικού πλαισίου, ενδημική διαφθορά η οποία δεν κοστίζει ακριβά και γενικευμένη ατιμωρησία.⁶¹

Στην Αφρική υπάρχουν πολλές οδοί διακίνησης των ναρκωτικών, μια από αυτές που θεωρείται από τις πλέον σημαντικές στην περιοχή του Σαχέλ, είναι αυτή που ξεκινάει από τα βόρεια του Μαρόκου, χώρα παραγωγής της κάνναβης, και κατευθύνεται στα βόρεια της Μαυριτανίας στην περιοχή Tiris Zemmour⁶². Από την Μαυριτανία κατευθύνεται προς το βόρειο Μάλι και στη συνέχεια καταλήγει στο βόρειο Νίγηρα. Στην πόλη Agadez δημιουργούνται δύο νέες διαδρομές, η μία που κατευθύνεται βόρεια και φθάνει στη Λιβύη και από εκεί στα Βαλκάνια και η δεύτερη που κατευθύνεται ανατολικά διασχίζοντας το Τσαντ, το Σουδάν και την Ερυθρά θάλασσα και από εκεί στη Μέση Ανατολή.

⁶¹ Άρθρο 'Το εμπόριο της κοκαΐνης, ένα παραμελημένο κομμάτι του παζλ'. Από την ιστοσελίδα <http://archives.monde-diplomatique.gr/spip.php?article428> ημερ/νια πρόσβασης 31/3/22.

⁶² Η βορειότερη περιοχή της Μαυριτανίας.

(Πηγή: 'The Sahel as a Drug Transit Zone: Actors and Political Consequences', διαθέσιμο στο file:///C:/Users/User/Downloads/E_HER_142_0125.pdf)

Η διακίνηση κοκαΐνης από τη νότια Αμερική μέσω της περιοχής του Σαχέλ και στη συνέχεια στην Ευρώπη αναδεικνύεται ως μείζον απειλή τα τελευταία χρόνια. Οι έμποροι ναρκωτικών χρησιμοποιούν όλο και περισσότερο κοντέινερ μεταφοράς και εμπορικά αεροσκάφη, για να περνούν λαθραία την κοκαΐνη στην περιοχή. Εκτιμάται ότι το 15% της κοκαΐνης που παράγεται στην Κολομβία, τη Βολιβία και το Περού, το οποίο αντιστοιχεί σε 80 με 100 τόνους ανά έτος, ακολουθεί τις διαδρομές της περιοχής του Σαχέλ.⁶³ Νιγηριανές εγκληματικές οργανώσεις διακινούν την κοκαΐνη σε χώρες της ΕΕ, στηριζόμενοι σε υπηκόους της, οι οποίοι ταξιδεύουν ως μεταφορείς μέσω της Δυτικής Αφρικής.

Η διακίνηση χασίς για παράδειγμα είναι 12 φορές περισσότερο κερδοφόρα από το εμπόριο τσιγάρων, ενώ το εμπόριο κοκαΐνης είναι 25 φορές περισσότερο επικερδές από τη διακίνηση χασίς. Επιπρόσθετα πολλές χώρες της Αφρικής αντιμετωπίζουν πρόβλημα με την παράνομη παρασκευή

⁶³ Κείμενο Εργασίας 'The Sahel as a Drug Transit Zone: Actors and Political Consequences'. Από την ιστοσελίδα file:///C:/Users/User/Downloads/E_HER_142_0125.pdf ημερ/για πρόσβασης 31/3/22, Page VI.

και χρήση της τραμαδόλης. Από τα τέλη της δεκαετίας του 2000, το παράνομο εμπόριο επεκτάθηκε για να συμπεριλάβει μεθαμφεταμίνη αλλά και ναρκωτικά για ιατρική χρήση (Τραμαδόλη, Rivotril).⁶⁴

Η περιοχή αποτελεί ζώνη διέλευσης μεταξύ της Δυτικής Αφρικής και των Μεσογειακών ακτών και οι εγκληματικές συμμορίες επωφελοούνται από τις θαλάσσιες και τις αεροπορικές συγκοινωνίες που συνδέουν την Λατινική Αμερική με την Δυτική Αφρική καθώς έχουν αναπτύξει διασυνδέσεις με τρομοκρατικές ομάδες οι οποίες ελέγχουν τις διαδρομές αυτές. Επιπλέον το οργανωμένο έγκλημα εκμεταλλευόμενο την κατάσταση που επικρατεί στα κράτη της περιοχής με τα πορώδη σύνορα και την απουσία συνοριακών ελέγχων ανταγωνίζεται με τις κυβερνήσεις για την εξουσία διαβρώνοντας ακόμα περισσότερο την κρατική κυριαρχία.

2.4.3.2 Λαθρεμπόριο όπλων

Η περιοχή του Σαχέλ έχει γεμίσει από λαθραία όπλα που επιδεινώνουν την ενδοκοινοτική βία, αυξάνουν το διασυνοριακό έγκλημα, ματαιώνουν τις προσπάθειες αποκατάστασης της ειρήνης και ανάπτυξης στις φτωχές χώρες της περιοχής. Σε χώρες που κατακλύζονται από παράνομα όπλα, η προσφυγή στη βία οδηγεί σε έναν φαύλο κύκλο για ακόμα μεγαλύτερη ζήτηση όπλων. Το πρόβλημα επιδεινώνεται ακόμα περισσότερο από την αποτυχία των κυβερνήσεων να εντοπίσουν και να κατάσχουν τα παράνομα όπλα.

Η πτώση του καθεστώτος Καντάφι το 2011 στη Λιβύη αποτέλεσε πηγή προμήθειας όπλων για τις ένοπλες ομάδες που δρουν στο Σαχέλ, χωρίς όμως να αποτελεί τη μοναδική. Τα αποθέματα οπλισμού του στρατού της Λιβύης χρησιμοποιήθηκαν εκτενώς από τους Τουαρέγκ και τους ισλαμιστές στις εξεγέρσεις του 2012 στο Μάλι.⁶⁵ Από το 2015 η ροή όπλων που προέρχεται από τα αποθέματα του στρατού της Λιβύης έχει μειωθεί, ωστόσο τα όπλα που έχουν κλαπεί από στρατιωτικές βάσεις ή κατασχεθεί

⁶⁴ Research Paper 'NATO and the Security Challenges of the Sahel-Sahara Region within the new Geopolitical Order'. Από την ιστοσελίδα https://www.jstor.org/stable/pdf/resrep10252.pdf?refreqid=excelsior%3A5fce3cee4a9f91b1dc9f9d7be8336eb9&ab_segments=0%2Fbasic_search_gsv2%2Fcontrol&origin=ημερ/νια πρόσβασης 31/3/22.

⁶⁵ Κείμενο Εργασίας 'Libya's War Economy Predation, Profiteering and State Weakness'. Από την ιστοσελίδα <https://www.chathamhouse.org/sites/default/files/publications/research/2018-04-12-libyas-war-economy-eaton-final.pdf> ημερ/νια πρόσβασης 31/3/22, page 18.

από κυβερνητικές δυνάμεις ασφαλείας αποτελούν μια νέα πηγή για τη μαύρη αγορά.

Η Μπουρκίνα Φάσο, η Ακτή Ελεφαντοστού, η Γκάνα και ο Νίγηρας χρησιμεύουν κυρίως ως χώρες διέλευσης ή προέλευσης παράνομων όπλων με προορισμό το Μάλι.

2.4.3.3 Εμπορία Ανθρώπων (Human Trafficking)

Η εμπορία ανθρώπων αποτελεί τη διάδοχο της έννοια της σύγχρονης δουλείας, όπου άνθρωποι παράγουν κέρδος από την εκμετάλλευση και τον έλεγχο που ασκούν εις βάρος άλλων ανθρώπων. Πρόκειται συχνά για ένα βίαιο έγκλημα που διαπράττεται από ανθρώπους του οργανωμένου εγκλήματος και το οποίο τους αποφέρει υψηλά κέρδη ενώ συνεπάγεται τεράστιο ανθρώπινο, κοινωνικό και οικονομικό κόστος. Συγκεκριμένα η Μαυριτανία, το Σουδάν, ο Νίγηρας είναι χώρες με ανεπτυγμένη δράση όσο αφορά την εμπορία ανθρώπων.

Ο Νίγηρας μετά τη κατάρρευση της Λιβύης έχει γίνει η μεγαλύτερη λεωφόρος του ανθρωπίνου λαθρεμπορίου.⁶⁶ Το Αγκαντζέζ⁶⁷ έχει γίνει το σημείο συγκέντρωσης, για τους σύγχρονους δουλεμπόρους για να περάσουν τους ανθρώπους παράνομα στη Λιβύη και από εκεί στην Ευρώπη. Η παράνομη διακίνηση έγινε απειλή για τη σταθερότητα του Νίγηρα, διότι οι λαθροδιακινητές άρχισαν να συνεργάζονται με τζιχαντιστές, οι οποίοι με τη σειρά τους επωφελούνται οικονομικά από αυτή τη παράνομη δραστηριότητα.

Επίσης δεν είναι τυχαίο ότι από το 2017 έως το 2018 στην κορυφή της λίστας της ΕΕ με τις χώρες προέλευσης των συλληφθέντων διακινητών για εμπόριο ανθρώπων, βρισκόταν η Νιγηρία, ενώ στην 9^η θέση βρισκόταν η Ερυθραία.⁶⁸

2.4.4 Μετανάστευση

Η αύξηση του πληθυσμού στις χώρες της Υποσαχάριας Αφρικής, σε συνδυασμό με τους λοιπούς παράγοντες, όπως η ανεργία, η

⁶⁶ Άρθρο 'Νίγηρας: Μετανάστες επιστρέφουν πριν αγγίξουν το ευρωπαϊκό όνειρο'. Από την ιστοσελίδα <https://gr.euronews.com/2018/04/30/eu-migration-niger-africa-libya> ημερ/νια πρόσβασης 31/3/22.

⁶⁷ Πόλη στο κεντρικό τμήμα της Δημοκρατίας του Νίγηρα

⁶⁸ Κείμενο Εργασίας 'Data collection on trafficking in human beings in the EU'. Από την ιστοσελίδα <file:///C:/Users/User/Downloads/DR0320549ENN.en.pdf> ημερ/νια πρόσβασης 31/3/22, Page 56.

τρομοκρατία, η καταπάτηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, τα δικτατορικά καθεστώτα, οι κλιματικές αλλαγές καθώς και η αναζήτηση ευρωπαϊκού επιπέδου ζωής έχει ως συνέπεια ένα μεγάλο κύμα μετανάστευσης από το Νότο στο Βορρά.

Η βία στο Σαχέλ έχει πλέον εξαναγκάσει περίπου 2,9 εκατομμύρια ανθρώπους να τραπούν σε φυγή και εφόσον δεν υπάρξει ειρήνη και σταθερότητα στην περιοχή, είναι πολύ πιθανόν ο αριθμός αυτός να αυξηθεί ακόμα περισσότερο.

Η περιοχή του Σαχέλ έχει γίνει ο βασικός διάδρομος και σημείο αναχώρησης για όσους προσπαθούν να φθάσουν στην Ευρώπη. Σημαντικός αριθμός μεταναστών προερχόμενων από χώρες της Υποσαχάριας Αφρικής, διέρχονται τα σύνορα της Νιγηρίας με την Αλγερία και τη Λιβύη διασχίζοντας τη Σαχάρα κινδυνεύοντας να πέσουν θύματα εγκληματικών ομάδων.⁶⁹

Οι διαδρομές που μπορούν να ακολουθήσουν οι μετανάστες είναι δύο: (α) η κεντρική διαδρομή μέσω της ερήμου, από τον Νίγηρα στη Λιβύη και ακολούθως στη Νότια Ευρώπη και (β) η δυτική διαδρομή κατά μήκος της ακτής της Βόρειας Αφρικής και στη συνέχεια στην Ισπανία.

2.4.5 Κλιματική αλλαγή

Σύμφωνα με το Ινστιτούτο για τα Οικονομικά και την Ειρήνη (Institute for Economics and Peace) το οποίο χρησιμοποιεί στοιχεία από τα Ηνωμένα Έθνη, σε παγκόσμια κλίμακα εντοπίζονται τρεις ζώνες 'hotspot' στις οποίες υπάρχει μεγάλη πιθανότητα να υπάρξει οικολογική κατάρρευση: (α) στην ζώνη του Σαχέλ από την Μαυριτανία έως τη Σομαλία, (β) στη νότια αφρικανική ζώνη από την Αγκόλα έως τη Μαδαγασκάρη και (γ) στη ζώνη της Μέσης Ανατολής και της Κεντρικής Ασίας από τη Συρία έως το Πακιστάν. Η ανάλυσή τους βασίζεται σε κριτήρια που σχετίζονται με την ανεπάρκεια πόρων και σε κριτήρια που επικεντρώνονται σε καταστροφές, όπως πλημμύρες, ξηρασίες, κυκλώνες, αύξηση της στάθμης της θάλασσας και αύξηση των θερμοκρασιών.⁷⁰

⁶⁹ 'Η Καθ'ημάς θάλασσα- Γεωστρατηγική Ανάλυση της Μεσογείου' Ιωάννης Παρίσης, Εκδόσεις Λιβάνη, σελ. 157

⁷⁰ Κείμενο Εργασίας 'Ecological Threat Register 2020- Understanding Ecological Threats, Resilience and Peace'. Από την ιστοσελίδα https://www.economicsandpeace.org/wp-content/uploads/2020/09/ETR_2020_web-1.pdf, ημερ/νια πρόσβασης 31/3/22, Page 2.

Η διαχείριση και η χρήση των φυσικών πόρων Σαχέλ συνδέονται με θέματα που σχετίζονται με την ενδοπεριφερειακή κινητικότητα. Η συντριπτική πλειοψηφία των κατοίκων του Μάλι, του Νίγηρα και της Μπουρκίνα Φάσο επιβιώνουν μέσω της καλλιέργειας της γης και της κτηνοτροφίας. Προφανώς αυτές οι δραστηριότητες εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από κλιματικούς και εποχιακούς παράγοντες: όπως είναι η περίοδος των βροχοπτώσεων και οι πλημμύρες. Επίσης οι παραπάνω δραστηριότητες επηρεάζονται από την έλλειψη πρόσβασης σε επαρκή ποσότητα νερού που απαιτείται για την άρδευση και τη ξηρασία.

Τα αχανή εδάφη στην περιοχή του Σαχέλ, είναι από τα πρώτα στο κόσμο που βλέπουν καθημερινά το περιβαλλοντικό αντίκτυπο της ανθρώπινης δραστηριότητας. Περίπου το 80% των καλλιεργήσιμων εδαφών έχουν υποβαθμιστεί από την υπερθέρμανση του πλανήτη καταστροφικές ξηρασίες καθιστώντας ιδιαίτερα δύσκολη την εξασφάλιση τροφής και καθαρού νερού, η αναζήτηση των οποίων αποτελεί μία από τις βασικές αιτίες του ξεσπάσματος βίας στην περιοχή.⁷¹

Το διαρκώς μεταβαλλόμενο κλίμα έχει επιδεινώσει δραματικά την κατάσταση, ενισχύοντας την επισιτιστική και διατροφική ανασφάλεια στην περιοχή. Η θερμοκρασία αυξάνεται 1,5 φορές ταχύτερα από τον παγκόσμιο μέσο όρο, ενώ από τις αρχές της Βιομηχανικής Επανάστασης η παγκόσμια θερμοκρασία έχει ανέβει κατά μέσο όρο 1,1° C, η μέση άνοδος της θερμοκρασίας στο Σαχέλ είναι 50% υψηλότερη.⁷²

Μια από τις μεγαλύτερες καταστροφές στην περιοχή εξελίσσεται στην περιοχή της Λίμνης Τσάντ η οποία εκτός από την ομώνυμη χώρα επηρεάζει το Νίγηρα, τη Νιγηρία και το Καμερούν. Η Λίμνη Τσάντ τα τελευταία 60 χρόνια και ιδιαίτερα από τις μεγάλες ξηρασίες στις αρχές της δεκαετίας του 1970 έως τώρα έχει συρρικνωθεί κατά 90%.⁷³ Εκατομμύρια άνθρωποι βιοπορίζονται από την γεωργία, την αλιεία και την κτηνοτροφία, τομείς που εξαρτώνται

⁷¹ Άρθρο 'Επείγουσα Κατάσταση στο Σαχέλ'. Από την ιστοσελίδα <https://www.unhcr.org/gr/22129-epeigousa-katastasi-sto-sahel.html> , ημερ/νια πρόσβασης 3/5/22.

⁷² Άρθρο 'Ελληνογαλλική αμυντική συμφωνία. Τι είναι το Σαχέλ;'. Από την ιστοσελίδα <https://blog.dioptre.gr/2021/10/10/ti-einai-to-sahel/> , ημερ/νια πρόσβασης 29/4/22.

⁷³ Άρθρο 'Climate change, conflict: What is fuelling the Lake Chad crisis'. Από την ιστοσελίδα <https://www.downtoearth.org.in/blog/climate-change/climate-change-conflict-what-is-fuelling-the-lake-chad-crisis-75639> ημερ/νια πρόσβασης 29/4/22.

αποκλειστικά από τη λίμνη. Ο ανταγωνισμός για το νερό και για την καλλιέργεια των εδαφών έχει οδηγήσει σε εντάσεις μεταξύ των ευάλωτων κοινοτήτων στην περιοχή.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

3. Επιπτώσεις για την Ευρώπη

Οι απειλές που έχει να αντιμετωπίσει η ΕΕ που καθορίστηκαν στην Ευρωπαϊκή Στρατηγική Ασφαλείας (ΕΣΑ) το Δεκέμβριο του 2003 και τις οποίες τις ενέκρινε το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, είναι οι εξής⁷⁴:

- α. Η Διάδοση όπλων μαζικής καταστροφής
- β. Τρομοκρατία και οργανωμένο έγκλημα
- γ. Κυβερνοασφάλεια
- δ. Ενεργειακή ασφάλεια
- ε. Κλιματική Αλλαγή

Από τις παραπάνω απειλές αυτές που επηρεάζουν άμεσα την Ευρώπη αναφορικά με το ασταθές περιβάλλον της περιοχής του Σαχέλ και οι οποίες θα αναλυθούν στην παρούσα εργασία είναι η τρομοκρατία και το οργανωμένο έγκλημα, η Ενεργειακή ασφάλεια, η Κλιματική Αλλαγή αλλά και η μετανάστευση η οποία αν και δεν αποτέλεσε απειλή για την ΕΕ το 2003, τα τελευταία χρόνια είναι εξίσου σημαντική με τις υπόλοιπες απειλές.

3.1 Τρομοκρατία και οργανωμένο έγκλημα

Μέλη του Ισλαμικού Κράτους έρχονται στην Ευρώπη υπό το μανδύα του «πρόσφυγα» σκοπεύοντας να δημιουργήσουν πυρήνες της οργάνωσης σε όλες τις ευρωπαϊκές πρωτεύουσες.⁷⁵ Από τη μια πλευρά, προβάλλεται το νομικό καθήκον και η ανθρωπιστική ηθική επιταγή των κρατών να βοηθήσουν τους πρόσφυγες, ενώ από την άλλη πλευρά, οι πρόσφυγες αντιμετωπίζονται ως μια σοβαρή απειλή για την κρατική δημόσια τάξη και τη διεθνή ασφάλεια.⁷⁶

Το 2005 η ΕΕ θέσπισε την αντιτρομοκρατική της στρατηγική προσεγγίζοντας την σε τρεις ενότητες: (α) πρόληψη της ριζοσπαστικοποίησης

⁷⁴ Ευρωπαϊκή Στρατηγική Ασφαλείας 'Μια Ασφαλής Ευρώπη σ'έναν καλύτερο κόσμο' Υπηρεσία Εκδόσεων της ΕΕ, 2009.

⁷⁵ Άρθρο «Δούρειος Ίππος η μετανάστευση για τους ισλαμιστές της ISl». Από την ιστοσελίδα <https://www.vimaorthodoxias.gr/nea/δούρειος-ιππος-η-μεταναστευση-για-το/?print=print> ημερ/νια πρόσβασης 29/4/22.

⁷⁶ Άρθρο 'Πρόσφυγες, Μετανάστες και Διεθνές Δίκαιο. Χθές, σήμερα...'. Από την ιστοσελίδα <https://clioturbata.com/απόψεις/νίκος-ζάικος-προσφυγες-μεταναστες-κα/> ημερ/νια πρόσβασης 29/4/22.

και της στρατολόγησης τρομοκρατών και καταπολέμηση των γενεσιουργών αιτιών τους, (β) προστασία δυνητικών στόχων και (γ) δίωξη των τρομοκρατών και αντίδραση μετά τις επιθέσεις. Όσον αφορά το οργανωμένο έγκλημα, αποφασίστηκε η περαιτέρω ενίσχυση της συνεργασίας με τις ΗΠΑ στον τομέα της ανταλλαγής και της προστασίας των δεδομένων καθώς και η συνεργασία με άλλους εταίρους και γειτονικές χώρες ενισχύοντας τις ικανότητές τους. Στο πλαίσιο της συμβολής για την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας η ΕΕ στηρίζει τις χώρες του G5 Σαχέλ συνεισφέροντας 100 εκατομμύρια ευρώ για τη δημιουργία κοινής στρατιωτικής δύναμης αποτελούμενη από 5.000 στρατιώτες.

Συνολικά, τα κράτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχουν δεσμευτεί για την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας στην περιοχή. Η Γαλλία, συγκεκριμένα, ηγήθηκε και ενθαρρύνει μια σειρά ευρωπαϊκών πρωτοβουλιών, που στοχεύουν στη σταθεροποίηση της περιοχής, ζητώντας διαφορετικούς βαθμούς αντιτρομοκρατικής συνεργασίας με τους Ευρωπαίους συμμάχους της. Πολλές ευρωπαϊκές χώρες, όπως η Ισπανία, η Γερμανία, η Ολλανδία ή η Ιταλία, έχουν αυξήσει τη δέσμευσή τους στον τομέα. Ωστόσο, ένα σύνολο νέων παραγόντων εμπλέκεται στην αντιμετώπιση της τρομοκρατίας, ενώ παράλληλα η ευρωπαϊκή συνεργασία μεταξύ βασικών παραγόντων αναπτύσσεται κατά μήκος πολιτικο-στρατηγικών, οργανωτικών και διαδικαστικών διαστάσεων. Υπάρχει μία κατακερματισμένη και πολυδιάστατη ευρωπαϊκή συνεργασία για την καταπολέμηση της αντιτρομοκρατίας⁷⁷.

Από τη μία πλευρά υπάρχει μία διεθνική τρομοκρατική απειλή που συνδέεται με μια αντιληπτή ευρωπαϊκή μεταναστευτική κρίση, με την Ευρώπη και ιδίως τη Γαλλία να είναι πρόθυμες να ηγηθούν των προσπάθειών συνεργασίας για την αντιμετώπιση αυτής της απειλής. Από την άλλη πλευρά, όμως, υπάρχει μία πολυεπίπεδη διάσταση των τρεχουσών μορφών αντιμετώπισης της τρομοκρατίας, στη βάση της σύγκρουσης Ευρωπαϊκής Ένωσης και μεμονωμένων μελών-κρατών. Είναι χαρακτηριστικό ότι οι προσπάθειες της Γαλλίας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης απορρέουν από διαφορετικά συμφέροντα και επομένως λαμβάνουν διαφορετικές μορφές

⁷⁷ Patchwork of Counterterrorism: Analyzing European Types of Cooperation in Sahel, D'Amato S. *International Studies Review*, 23(4), 1518-1540, page 1518.

αντιτρομοκρατικών

δραστηριοτήτων⁷⁸.

Η απειλή του οργανωμένου εγκλήματος για την Ευρώπη παραμένει σοβαρή, όπως ανέδειξε και η πρόσφατη έκθεση της EUROPOL. Η ανάπτυξη των νέων τεχνολογιών, αλλά και η πανδημία, αναδεικνύουν με τον πλέον χαρακτηριστικό τρόπο την πολυπλοκότητα και την ευελιξία της απειλής. Εκτός από τον άμεσο αντίκτυπο στην καθημερινή ζωή των πολιτών, υπονομεύει επίσης την οικονομία, τους κρατικούς θεσμούς και το κράτος δικαίου.⁷⁹

Σε όλη την Ευρωπαϊκή Ένωση δρουν 3.600 διεθνείς συμμορίες και το 70% δραστηριοποιούνται σε περισσότερες από μία χώρες.⁸⁰ Επίσης το 2019 τα έσοδα από εγκληματικές δραστηριότητες στις κύριες εγκληματικές αγορές ανήλθαν στο 1% του ΑΕΠ της ΕΕ, ήτοι σε 139 δις. Ευρώ. Οι σημαντικότερες εγκληματικές δραστηριότητες στην Ευρώπη που σχετίζονται άμεσα με την περιοχή του Σαχέλ είναι η παράνομη εμπορία και διακίνηση ναρκωτικών, η παράνομη διακίνηση μεταναστών και η εμπορία ανθρώπων.⁸¹

Στο έκτακτο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο (21 Σεπτεμβρίου 2001) που έλαβε χώρα αμέσως μετά τις τρομοκρατικές επιθέσεις της 11ης Σεπτεμβρίου, διατυπώθηκε το εξής πολύ σημαντικό: «Η τρομοκρατία αποτελεί αληθινή πρόκληση για όλο τον κόσμο και την Ευρώπη. Το Συμβούλιο της Ευρώπης αποφάσισε ότι για την ΕΕ ο αγώνας εναντίον της τρομοκρατίας θα είναι περισσότερο από ποτέ, πρωταρχικός αντικειμενικός σκοπός»⁸², έτσι κατά τη σύνοδο αυτή αποφασίστηκαν τα εξής παρακάτω: (α) Ενίσχυση της αστυνομικής και δικαστικής συνεργασίας, (β) Ανάπτυξη διεθνών νομικών οργάνων, (γ) Διακοπή της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας, (δ) Ενδυνάμωση της αεροπορικής ασφάλειας και (ε) Συντονισμός της παγκόσμιας δράσης της ΕΕ.

⁷⁸ Ο.π. page 1517.

⁷⁹ Κείμενο Εργασίας 'Το οργανωμένο έγκλημα στην Ευρώπη και η Νέα Στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης'. Από την ιστοσελίδα <https://www.eliamep.gr/publication/to-organoymeno-egklima-stην-ευρώπη-και/> ημερ/νια πρόσβασης 29/4/22.

⁸⁰ Επικαιρότητα Ε.Κ. 'Οργανωμένο Έγκλημα στην ΕΕ: ευρωπαϊκό πρόβλημα, ευρωπαϊκή λύση'. Από την ιστοσελίδα

<https://www.europarl.europa.eu/news/el/headlines/security/20131016STO22387/organomeno-egklema-sten-ee-europaiko-problema-europaikε-luse> ημερ/νια πρόσβασης 29/4/22.

⁸¹ Ευρωπαϊκό Συμβούλιο 'Ο αγώνας της ΕΕ κατά του οργανωμένου εγκλήματος'. Από την ιστοσελίδα <https://www.consilium.europa.eu/el/policies/eu-fight-against-crime/> ημερ/νια πρόσβασης 29/4/22.

⁸² Conclusions and Plan of Action of the Extraordinary European Council meeting on 21 Sep 2001. Από την ιστοσελίδα <https://www.consilium.europa.eu/media/20972/140en.pdf>, ημερ/νια πρόσβασης 29/3/22.

Στις 13 Ιουνίου 2002 το Συμβούλιο της Ευρώπης εκδίδει την απόφαση-πλαίσιο για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας (2002/475/ΔΕΥ) η οποία είναι ο ακρογωνιαίος λίθος της απάντησης της ποινικής δικαιοσύνης των κρατών-μελών ενάντια στην τρομοκρατία, σύμφωνα με την οποία καθορίζονται επακριβώς ποια εγκλήματα χαρακτηρίζονται ως εγκλήματα τρομοκρατίας, οι πράξεις οι οποίες θεωρούνται ως εγκλήματα συνδεδεμένα με τρομοκρατικές δραστηριότητες καθώς και η εκπόνηση ενός κοινού νομικού πλαισίου για όλα τα κράτη μέλη για την από κοινού αντιμετώπιση της τρομοκρατίας.⁸³

Επίσης, έπειτα από τις τρομοκρατικές επιθέσεις που δέχτηκαν η Μαδρίτη και το Λονδίνο το 2004 και 2005 αντίστοιχα, αναμενόμενο ήταν η ΕΕ να προχωρήσει στην ανάπτυξη μιας αντιτρομοκρατικής στρατηγικής για την αντιμετώπιση της τρομοκρατικής απειλής. Η στρατηγική που υιοθετήθηκε το 2005 εστιάζόταν σε τέσσερις βασικούς πυλώνες, συμπεριλαμβανόμενου και της αναγνώρισης της σημασίας που έχει η συνεργασία με χώρες εκτός ΕΕ και διεθνείς φορείς. Οι πυλώνες με τους οποίους ξεδιπλώνεται η Αντιτρομοκρατική στρατηγική είναι⁸⁴:

α. Πρόληψη

Σε αυτό το στάδιο η ΕΕ αναζητά τα αίτια τα οποία οδηγούν τους τρομοκράτες σε φανατικές και εξτρεμιστικές ιδεολογίες. Επίσης δίνεται έμφαση στην προσπάθεια παρεμπόδισης των τρομοκρατών να αποκτήσουν πρόσβαση μέσω διαδικτύου στην εκπαίδευση άλλων προσώπων επιτυγχάνοντας τον προσηλυτισμό τους.

β. Προστασία

Αφορά τη θωράκιση των εξωτερικών συνόρων, τη βελτίωση της ασφάλειας των μεταφορών, την προστασία στρατηγικών στόχων και τη μείωση της τρωτότητας των υποδομών ζωτικής σημασίας.

⁸³ Απόφαση- Πλαίσιο του Συμβουλίου για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας (2002/475/ΔΕΥ). Από την ιστοσελίδα <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32002F0475&from=EL>, ημερ/νία πρόσβασης την 29/3/22.

⁸⁴ Έγγραφο του Συμβουλίου της ΕΕ, υπ. αριθμ 14469/4/05'. 'Η αντιτρομοκρατική Στρατηγική της ΕΕ, <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST%2014469%202005%20REV%204/EN/pdf> ημερ/νία πρόσβασης την 29/3/22.

γ. Καταδίωξη

Καταδίωξη των τρομοκρατών εκτός των συνόρων της ΕΕ, με τη βελτίωση της συνεργασίας και της ανταλλαγής πληροφοριών μεταξύ των αστυνομικών και δικαστικών αρχών και καταπολέμηση της χρηματοδότησης τους.

δ. Αντίδραση

Προετοιμασία, διαχείριση και ελαχιστοποίηση των συνεπειών από τρομοκρατικές επιθέσεις με τη βελτίωση των ικανοτήτων αντιμετώπισής τους.

Την 28 Νοεμβρίου 2008 το Συμβούλιο της Ευρώπης, λαμβάνοντας υπόψη την γρήγορη ανάπτυξη και εξέλιξη της τρομοκρατικής απειλής τα τελευταία έτη, εξέδωσε την απόφαση-πλαίσιο 2008/919/ΔΕΥ η οποία αποτέλεσε τροποποίηση της 2002/475/ΔΕΥ και με την οποία προστέθηκαν κάποια επιπλέον εγκλήματα συνδεδεμένα με τρομοκρατικές δραστηριότητες, όπως είναι:⁸⁵ (α) η δημόσια πρόκληση για τέλεση τρομοκρατικού εγκλήματος, (β) η στρατολόγηση τρομοκρατών, (γ) η εκπαίδευση τρομοκρατών, (δ) η διακεκριμένη κλοπή που διαπράττεται με σκοπό την τέλεση ενός από τα εγκλήματα που απαριθμούνται στην προηγούμενη απόφαση, (ε) η εκβίαση με σκοπό την τέλεση ενός από τα εγκλήματα που απαριθμούνται στην προηγούμενη απόφαση και (στ) η πλαστογραφία διοικητικών εγγράφων με σκοπό την τέλεση ενός από τα εγκλήματα που απαριθμούνται στην προηγούμενη απόφαση.

Στη συνέχεια τον Δεκέμβριο 2015, η ΕΕ ενέκρινε δέσμη μέτρων για την ενίσχυση του αγώνα ενάντια στην τρομοκρατία και την παράνομη διακίνηση πυροβόλων όπλων και εκρηκτικών υλών, το λεγόμενο «Ευρωπαϊκό θεματολόγιο για την Ασφάλεια». Η νέα αυτή δέσμη μέτρων ήρθε για να καλύψει τα κενά που υπήρχαν στο νομικό πλαίσιο της ΕΕ και αφορούσαν κυρώσεις κατά των δραστών. Έτσι αποφασίστηκε η ποινικοποίηση των παρακάτω: (α) Η πραγματοποίηση ταξιδιών για τρομοκρατικούς σκοπούς, τόσο εντός όσο και εκτός της ΕΕ, (β) Η χρηματοδότηση, η διοργάνωση και τη

⁸⁵ Απόφαση- Πλαίσιο του Συμβουλίου για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας (2008/919/ΔΕΥ). Από την ιστοσελίδα <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32008F0919&from=EL>, ημερ/νία πρόσβασης την 29/3/22.

διευκόλυνση των παραπάνω ταξιδιών, (γ) Η παρακολούθηση εκπαίδευσης για σκοπούς που συνδέονται με την τρομοκρατία, (δ) Η παροχή κεφαλαίων για την τέλεση τρομοκρατικών πράξεων και (ε) Της σχετικής προπαγάνδας μεταξύ άλλων μέσω διαδικτύου για την στρατολόγηση και την εκπαίδευση για σκοπούς τρομοκρατίας.

Ενώ όσον αφορά την αντιμετώπιση της παράνομης διακίνησης πυροβόλων όπλων και τη χρήση εκρηκτικών υλών αποφασίστηκαν τα παρακάτω: (α) Περιορισμός της πρόσβασης σε παράνομα πυροβόλα όπλα και εκρηκτικές ύλες ενισχύοντας και το ρόλο της Europol για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας και του εγκλήματος στο διαδίκτυο, (β) Ενίσχυση της επιχειρησιακής συνεργασίας με στόχο να ενισχυθούν οι έλεγχοι στα εξωτερικά σύνορα της ΕΕ καθώς και η αστυνομική και τελωνειακή συνεργασία.

Από το 2015 έως το 2020 η ΕΕ ενίσχυσε περαιτέρω την αντιτρομοκρατική στρατηγική λαμβάνοντας επιπλέον μέτρα με τη θέσπιση νέων κανόνων έχοντας υπόψη την εξέλιξη της απειλής της τρομοκρατίας. Τα μέτρα που έλαβε η Ένωση εντοπίζονται στις παρακάτω δράσεις⁸⁶:

(1) Πρόληψη της ριζοσπαστικοποίησης.

Οι περισσότεροι από τους δράστες τρομοκρατικών επιθέσεων που έχουν πραγματοποιηθεί στην Ευρώπη τα τελευταία χρόνια ήταν ευρωπαίοι πολίτες, γεννημένοι στην Ευρώπη και ριζοσπαστικοποιήθηκαν χωρίς να εγκαταλείψουν τις πατρίδες τους. Ως ριζοσπαστικοποίηση ορίζεται το φαινόμενο του ενστερνισμού απόψεων, θέσεων και ιδεών που θα μπορούσαν να οδηγήσουν στη διάπραξη τρομοκρατικών ενεργειών.

Η ριζοσπαστικοποίηση μπορεί να επέλθει για διάφορους λόγους, στους οποίους περιλαμβάνονται οι θρησκευτικές πεποιθήσεις, οι ιδεολογίες, η απογοήτευση από τη ζωή, την κοινωνία ή τις εσωτερικές και εξωτερικές πολιτικές των κυβερνήσεων τους και από τις προκαταλήψεις κατά συγκεκριμένων ομάδων ανθρώπων. Τα άτομα μπορεί να

⁸⁶ 'Η αντίδραση της ΕΕ στην τρομοκρατία'. Από την ιστοσελίδα <https://www.consilium.europa.eu/el/policies/fight-against-terrorism/>, ημερ/νία πρόσβασης 25/3/22.

ριζοσπαστικοποιούνται με διάφορους τρόπους: από μέλη της οικογένειας ή φίλους, μέσω άμεσης επαφής με εξτρεμιστικές ομάδες ή μέσω του διαδικτύου που αποτελεί ένα από τα κύρια κανάλια διάδοσης εξτρεμιστικών απόψεων και στρατολόγησης ατόμων.

Παρά το γεγονός ότι την πρωταρχική ευθύνη για την αντιμετώπιση της ριζοσπαστικοποίησης φέρουν τα κράτη μέλη, η ΕΕ διαδραματίζει σημαντικό υποστηρικτικό και συντονιστικό ρόλο, παρέχοντας τα εργαλεία και τις πληροφορίες που χρειάζονται:

(α) Το Δίκτυο Ευαισθητοποίησης για τη Ριζοσπαστικοποίηση που αποτελείται από ένα δίκτυο επαγγελματιών από την Ευρώπη που εργάζονται με άτομα που έχουν ήδη ριζοσπαστικοποιηθεί ή που είναι ευάλωτα στη ριζοσπαστικοποίηση.

(β) Η μονάδα της Ευροπολ η οποία σαρώνει το διαδίκτυο για τον εντοπισμό τρομοκρατικού υλικού και το οποίο αναφέρει στις πλατφόρμες που το φιλοξενούν.

(2) Ανταλλαγή Πληροφοριών.

Η ΕΕ έχει λάβει μέτρα για τη βελτίωση της ανταλλαγής πληροφοριών μεταξύ των αρχών επιβολής του νόμου, των δικαστικών αρχών και των υπηρεσιών πληροφοριών στα κράτη- μέλη για τον εντοπισμό των ξένων μαχητών και την αντιμετώπιση του οργανωμένου εγκλήματος. Τα μέτρα που ελήφθησαν είναι τα εξής:

(α) Η διαλειτουργικότητα στα συστήματα πληροφοριών της ΕΕ που αφορούν τη διαχείριση των συνόρων, της ασφάλειας και της μετανάστευσης.

(β) Η επικαιροποίηση του συστήματος πληροφοριών Σένγκεν, για την ανταλλαγή καταχωρίσεων σε καταζητούμενα ή αγνοούμενα πρόσωπα και αντικείμενα.

(γ) Η διαβίβαση και επεξεργασία προσωπικών δεδομένων επιβατών των αεροπορικών μεταφορών.

(δ) Η δημιουργία Αντιτρομοκρατικού κέντρου για την υποστήριξη της ανταλλαγής πληροφοριών των αστυνομικών αρχών των κρατών- μελών.

(3) Συντονιστής αντιτρομοκρατικής δράσης της ΕΕ.

Έπειτα από τις τρομοκρατικές επιθέσεις στην Μαδρίτη το 2004 η ΕΕ αποφάσισε τη δημιουργία θέσης συντονιστή αντιτρομοκρατικής δράσης, ο ρόλος του οποίου θα είναι επιφορτισμένος με τον συντονισμό των αντιτρομοκρατικών εργασιών εντός της ΕΕ, την παρακολούθηση της υλοποίησης της αντιτρομοκρατικής στρατηγικής και τη βελτίωση της επικοινωνίας ανάμεσα στην ΕΕ και τρίτες χώρες.

(4) Πάταξη της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας.

Αυστηρότεροι κανόνες ψηφίστηκαν για την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες που αποτελούν πηγή χρηματοδότησης της τρομοκρατίας.

(5) Έλεγχος των πυροβόλων όπλων.

Θεσπίστηκαν νέοι κανόνες για τον έλεγχο της απόκτησης και της κατοχής πυροβόλων όπλων καθώς και για τον περιορισμό διαθεσιμότητας χημικών ουσιών που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για νόμιμες χρήσεις αλλά και για την κατασκευή αυτοσχέδιων εκρηκτικών.

(6) Ψηφιοποίηση της δικαστικής συνεργασίας.

Λόγω του εξελισσόμενου τοπίου των απειλών στο πεδίο της ασφάλειας και λόγω της ραγδαίας τεχνολογικής ανάπτυξης η χρήση ψηφιακών εργαλείων σε ποινικές διαδικασίες όσον αφορά τα τρομοκρατικά εγκλήματα, θα βοηθήσει την ΕΕ στον εντοπισμό και την καταδίκη των εγκληματιών.

(7) Αναχαίτιση των αλλοδαπών μαχητών.

Νέοι κανόνες θεσπίστηκαν για την ενίσχυση του νομικού πλαισίου της ΕΕ για την αποτροπή τρομοκρατικών επιθέσεων και την αντιμετώπιση του φαινομένου των αλλοδαπών τρομοκρατών μαχητών.

(8) Συνεργασία με χώρες που δεν είναι μέλη της ΕΕ.

Η ΕΕ αποφάσισε να εντείνει την εξωτερική δράση για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας στη Μεσόγειο, τη Μέση Ανατολή, τη βόρεια Αφρική, τον Περσικό Κόλπο και τη περιοχή του Σαχέλ.

(9) Με θεσμικά κείμενα όπως είναι η Στρατηγική της ΕΕ για την Ένωση Ασφάλειας για την περίοδο 2020-2025 και τη νέα Αντιτρομοκρατική Ατζέντα με σκοπό την πρόληψη της ριζοσπαστικοποίησης.

(10) Με την πολιτική συμφωνία στα τέλη του 2020 και την θέσπιση κανόνων οι οποίοι υποχρεώνουν τις διαδικτυακές πλατφόρμες να αφαιρούν το τρομοκρατικό περιεχόμενο εντός μίας ώρας από την ανάρτησή του.

Η ΕΕ λαμβάνοντας υπόψη την εξέλιξη των τρομοκρατικών απειλών, τον διασυννοριακό χαρακτήρα της τρομοκρατίας και της παγκόσμιας διάστασης της τρομοκρατίας η οποία απαιτεί την ενίσχυση της συνεργασίας των κρατών –μελών με τρίτες χώρες προχώρησε την 15 Μαρτίου 2017 στην έκδοση της απόφασης-πλαίσιο 2017/541 για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας. Η τελευταία αντικαθιστά την απόφαση-πλαίσιο 2002/475/ΔΕΥ και παράλληλα τροποποιεί την απόφαση 2005/671/ΔΕΥ. Με την εν λόγω οδηγία θεσπίζονται ελάχιστοι κανόνες αναφορικά με⁸⁷: (α) Τον ορισμό των ποινικών αδικημάτων και των ποινών στον τομέα των τρομοκρατικών εγκλημάτων, (β) Τα εγκλήματα που απορρέουν από δραστηριότητες τρομοκρατικών ομάδων και (γ) Τα μέτρα προστασίας, στήριξης και αρωγής των θυμάτων της τρομοκρατίας.

⁸⁷ Απόφαση- Πλαίσιο του Συμβουλίου για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας (2017/541/ΔΕΥ). Από την ιστοσελίδα <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32017L0541&rid=1>, ημερ/νία πρόσβασης την 30/3/22.

3.2 Κλιματική Αλλαγή

Τον Μάρτιο του 2008 ο Ύπατος Εκπρόσωπος και η Επιτροπή υπέβαλλαν στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο μια έκθεση στην οποία η αλλαγή του κλίματος χαρακτηρίζεται ως «πολλαπλασιαστές απειλών». Οι φυσικές καταστροφές, η υποβάθμιση του περιβάλλοντος και ο ανταγωνισμός για τους πόρους επιτείνουν τις συγκρούσεις, ιδίως σε καταστάσεις ένδειας και πληθυσμιακής ανάπτυξης με επιπτώσεις στον ανθρωπιστικό και τον πολιτικό τομέα καθώς και στον τομέα της υγείας και της ασφάλειας, συμπεριλαμβανομένης της αύξησης της μετανάστευσης.⁸⁸

Οι συνέπειες της κλιματικής αλλαγής για την Ευρώπη είναι: (α) οι χώρες στη νότια και κεντρική Ευρώπη θα πλήττονται όλο και πιο συχνά από κύματα καύσωνα, δασικές πυρκαγιές και ξηρασίες, (β) Η λειψυδρία στις περιοχές της Μεσογείου θα αυξάνεται συνεχώς με αποτέλεσμα να μεγαλώνουν οι κίνδυνοι ξηρασίας και ανεξέλεγκτων πυρκαγιών και (γ) Η Βόρεια Ευρώπη θα δέχεται μεγαλύτερες ποσότητες βροχοπτώσεων και οι πλημμύρες θα αποτελέσουν σύνθητες φαινόμενο τον χειμώνα.⁸⁹

3.3 Μετανάστευση

Ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα που έχει να αντιμετωπίσει η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι η παράνομη μετανάστευση. Πολλές από τις περιοχές που δημιουργούν πρόσφυγες και μετανάστες βρίσκονται λίγο μακρύτερα ή κοντύτερα, αλλά πάντως στην ευρωπαϊκή περίμετρο.⁹⁰ Η αύξηση του πληθυσμού στις χώρες της Βόρειας και της Υποσαχάριας Αφρικής και της Μέσης Ανατολής, σε συνδυασμό με τους λοιπούς παράγοντες – χαμηλή οικονομική ανάπτυξη, ανεργία, τρομοκρατία, αποτυχία των οικονομικών και πολιτικών μεταρρυθμίσεων εξαιτίας των δικτατορικών καθεστώτων, αναζήτηση ευρωπαϊκού επιπέδου ζωής- έχει ως συνέπεια ένα μεγάλο κύμα μετανάστευσης από τον Νότο προς το Βορρά.⁹¹ Ένας

⁸⁸ Ευρωπαϊκή Στρατηγική Ασφαλείας 'Μια Ασφαλής Ευρώπη σ'έναν καλύτερο κόσμο' Υπηρεσία Εκδόσεων της ΕΕ, 2009, σελ. 14.

⁸⁹ Ευρωπαϊκή Επιτροπή 'Επιπτώσεις στη κλιματική αλλαγή'. Από την ιστοσελίδα https://ec.europa.eu/clima/climate-change/climate-change-consequences_el, ημερ/νια πρόσβασης 1/5/22.

⁹⁰ Άρθρο 'Για χρόνια εκτεθειμένοι στην τρομοκρατία'. Από την ιστοσελίδα <https://www.kathimerini.gr/culture/books/917419/gia-chronia-ektetheimenoi-stin-tromokratia/> ημερ/νια πρόσβασης την 30/3/22.

⁹¹ 'Η Καθ'ημάς θάλασσα- Γεωστρατηγική Ανάλυση της Μεσογείου' Ιωάννης Παρίσης, Εκδόσεις Λιβάνη, σελ. 156

σημαντικός αριθμός μεταναστών προερχόμενων από χώρες της Υποσαχάριας Αφρικής, διέρχονται τα σύνορα της Νιγηρίας με την Αλγερία και τη Λιβύη, διασχίζοντας τη Σαχάρα. Από αυτούς πολλοί συνεχίζουν προς την Ευρώπη μέσω της Σικελίας και της Ιταλικής Χερσονήσου.⁹²

Πιο συγκεκριμένα, η είσοδος των μεταναστών πραγματοποιείται από την Οδό της Ανατολικής Μεσογείου, την Οδό της Δυτικής Μεσογείου την οποία χρησιμοποιούν μετανάστες κυρίως από την Αλγερία και το Μαρόκο, αλλά και από πολλές χώρες της Υποσαχάριας Αφρικής, η Οδός της Δυτικής Αφρικής με μετανάστες που προέρχονται από το Μαρόκο, τη Δυτική Σαχάρα, τη Μαυριτανία, τη Σενεγάλη και την Γκάμπια και τέλος η Οδός της Κεντρικής Μεσογείου.

Το μεγαλύτερο μέρος των μεταναστευτικών ροών προς την Ευρώπη προέρχεται από τη περιοχή του Σαχέλ. Το Μάλι είναι μια από τις κυριότερες χώρες καταγωγής όσον αφορά την παράτυπη μετανάστευση προς την Ευρώπη. Ενώ ο Νίγηρας αποτελεί το κύριο σταυροδρόμι μεταναστών από τη Δυτική και την Κεντρική Αφρική εκτιμώντας ότι από τον Μάιο του 2016 πάνω από 16000 άτομα διέρχονται τη συγκεκριμένη χώρα με πορεία προς τον βορρά.

Για το λόγο αυτό, μετά το 2015, έτος κατά το οποίο υπήρξε η κορύφωση της μεταναστευτικής κρίσης, η ΕΕ εφάρμοσε μέτρα για να ελέγχει καλύτερα τα εξωτερικά σύνορα και τα μεταναστευτικά ρεύματα. Ως αποτέλεσμα είχε την μείωση της εισόδου παράτυπων μεταναστών σε ποσοστό άνω του 90%. Κατά τα τελευταία χρόνια, το Συμβούλιο της ΕΕ και το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο διαμόρφωσαν ισχυρή αντίδραση έναντι των μεταναστευτικών πιέσεων, μέσω της μεταναστευτικής πολιτικής.

Με τον όρο Μεταναστευτική πολιτική ορίζεται ως το σύνολο των μέτρων και των υιοθετημένων πολιτικών και κοινωνικών πρακτικών, το οποίο αφενός ρυθμίζει και ελέγχει την είσοδο τη διαμονή και την απασχόληση των μεταναστών/ μεταναστριών, των δικαιούχων διεθνούς προστασίας και των αιτούντων/ αιτουσών αυτής και, αφετέρου, αντιμετωπίζει και απευθύνεται

⁹² Ο.π., σελ. 157.

στους ήδη εγκατεστημένους μεταναστευτικούς πληθυσμούς στο έδαφος της χώρας υποδοχής.⁹³

Οι πολιτικές που εφαρμόζονται στο Σαχέλ από την ΕΕ και μεμονωμένα κράτη μέλη έχουν μειώσει τον αριθμό των μεταναστών που διέρχονται από την περιοχή προς την Ευρώπη. Ωστόσο, η βιωσιμότητα αυτής της προσέγγισης εν μέρει αμφισβητείται, καθώς ενδέχεται να οδηγήσει σε αύξηση των εσωτερικών εντάσεων σε πολιτικά εύθραυστα και διοικητικά αδύναμα κράτη, οδηγώντας σε αυξημένη πίεση στα πολιτικά και κοινωνικά συστήματα των χωρών της περιοχής. Αυτό οφείλεται στο ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση προσπαθεί να επιτύχει μία ισορροπία μεταξύ των ανησυχιών της για την ασφάλεια και μιας ευρύτερης αναπτυξιακής ατζέντας όπου η στρατιωτική ασφάλεια είναι μόνο ένα μέρος αυτής, αλλά και λόγω της απουσίας μίας ολιστικής προσέγγισης για την περιοχή στη βάση ενός συγκεκριμένου, μακροχρόνιου και βιώσιμου οράματος⁹⁴. Ως εκ τούτου, συνεχίζει η μετανάστευση να αποτελεί μία σημαντική απειλή για την Ευρώπη, ως απόρροια τόσο της κατάστασης στο εσωτερικό της περιοχής του Σαχέλ, όσο και ως απόρροια της μεταναστευτικής πολιτικής της ίδιας της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

3.4 Ενεργειακή Ασφάλεια

Η έννοια της ενεργειακής ασφάλειας εμφανίστηκε για πρώτη φορά το πρώτο μισό του 20^{ου} αιώνα, λόγω της ανάγκης ασφαλούς μεταφοράς πόρων και καυσίμων και της ασφάλειας των αποθεμάτων.⁹⁵ Τα τελευταία χρόνια, η ενεργειακή ασφάλεια έχει μετατραπεί σε ένα σημαντικό θέμα της διαμάχης στα θέματα της διεθνούς ασφαλείας. Αυτό οφείλεται σε διάφορους λόγους, όπως η αυξανόμενη εξάρτηση της Ευρώπης από το πετρέλαιο και το φυσικό αέριο και οι αυξανόμενες ενεργειακές ανάγκες αναδυόμενων δυνάμεων όπως είναι η Κίνα και η Ινδία, η εξάντληση των ορυκτών καυσίμων που αναμένεται να προκύψει μετά τα μέσα αυτού του αιώνα, η ένταση των προβλημάτων που

⁹³ Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου. Από την ιστοσελίδα της <http://www.opengov.gr/immigration/?p=799>, ημερομηνία προσπέλασης 15/2/22.

⁹⁴ EU migration management in the Sahel: unintended consequences on the ground in Niger?. Bøås M., Third World Quarterly, 42(1), 52-67, page 52.

⁹⁵ Άρθρο Ένεργειακή Ασφάλεια: το κλειδί για τη διεθνή ασφάλεια'. Από την ιστοσελίδα <https://odeth.eu/ενεργειακή-ασφάλεια-το-κλειδί-για-τη-δ/>, ημερ/νια πρόσβασης 5/3/2022.

δημιουργεί η κλιματική αλλαγή και ένα ανανεωμένο ενδιαφέρον πολλών χωρών για της χρήσης της πυρηνικής ενέργειας.⁹⁶

Η Ευρωπαϊκή Ένωση ως κατεξοχήν χώρος βιομηχανικών κρατών και ανεπτυγμένων οικονομιών συγκαταλέγεται σε εκείνους τους δρώντες των διεθνών οικονομικών σχέσεων για τους οποίους η ενεργειακή ασφάλεια είναι ζήτημα υπαρξιακής σημασίας.⁹⁷ Επίσης σημαντικός λόγος για να αποτελέσει η ενεργειακή ασφάλεια υψηλή προτεραιότητα για την ΕΕ ήταν η διεύρυνσή της με νέα κράτη- μέλη (2004-2007), αλλά και οι ενεργειακές κρίσεις το 2006 και το 2009 εξαιτίας των κρίσεων που υπήρξαν ανάμεσα στην Ουκρανία και τη Ρωσία. Για την Ευρώπη η ενεργειακή ασφάλεια αποτελεί μία από τις πέντε διαστάσεις της Ενεργειακής Ένωσης οι οποίες είναι στενά συνδεδεμένες και αλληλοενισχυόμενες.⁹⁸

Η ενεργειακή ασφάλεια εκφράζεται με τρεις τρόπους: (α) εξασφάλιση επαρκών αποθεμάτων ώστε οποιαδήποτε απροσδόκητη εξέλιξη να μη προκαλεί αναταράξεις στις προηγμένες βιομηχανικές χώρες και κοινωνίες, (β) ανακάλυψη και αξιοποίηση νέων κοιτασμάτων και (γ) εξασφάλιση των υφισταμένων πηγών ενέργειας αλλά και ανακάλυψη νέων.⁹⁹ Οι δράσεις της ΕΕ σχετικά με την ενεργειακή ασφάλεια, θα επιτευχθεί με την διαφοροποίηση των πηγών, των προμηθευτών και των οδών εφοδιασμού για την εξασφάλιση ασφαλών και ανθεκτικών ενεργειακών προμηθειών, με την βελτίωση της ενεργειακής αποδοτικότητας και στήριξη οικονομικών σχεδίων που συμβάλλουν στην ενεργειακή απεξάρτηση όπως για παράδειγμα η ανάπτυξη των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας (ΑΠΕ).¹⁰⁰

Οι προκλήσεις που αντιμετωπίζει η ΕΕ στον τομέα της ενέργειας περιλαμβάνουν ζητήματα όπως η αυξανόμενη εξάρτηση από τις εισαγωγές ενεργειακών πόρων, η περιορισμένη διαφοροποίηση, οι υψηλές και ασταθείς

⁹⁶ Η Καθ'ημάς Θάλασσα 'Γεωστρατηγική Ανάλυση της Μεσογείου' Ιωάννης Παρίσης Εκδόσεις Α.Α. Λιβάνη,σελ. 191.

⁹⁷ Κείμενο Εργασίας 'Το δυσεπίλυτο πρόβλημα της Ευρωπαϊκής ενεργειακής ασφάλειας. Η μεγάλη πρόκληση της ΕΕ στον 21^ο αιώνα'. Από την ιστοσελίδα <https://ergopolis.econ.uth.gr/images/booklibrarydata/%CE%BA%CE%9F%CE%B9%CE%94%CE%91-2017-2.pdf> , ημερ/νια πρόσβασης 5/3/22.

⁹⁸ Οι υπόλοιπες διαστάσεις είναι: η εσωτερική αγορά ενέργειας, ενεργειακή απόδοση, απαλλαγή από τις ανθρακούχες εκπομπές, έρευνα, καινοτομία και ανταγωνιστικότητα.

⁹⁹ Παράγοντες Ισχύος στο Διεθνές Σύστημα, Ιωάννης Παρίσης. Εκδόσεις Ινφογνώμων

¹⁰⁰ Ανακοίνωση της Επιτροπής 'Ευρωπαϊκή στρατηγική για την ενεργειακή ασφάλεια'. Από την ιστοσελίδα <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52014DC0330&from=EN> ημερ/νια πρόσβασης 5/3/22.

τιμές της ενέργειας, η διογκούμενη παγκόσμια ενεργειακή ζήτηση, οι κίνδυνοι ασφάλειας για τις χώρες παραγωγής και διαμετακόμισης, οι αυξανόμενες απειλές της κλιματικής αλλαγής καθώς και η απαλλαγή από τις ανθρακούχες εκπομπές.¹⁰¹

Η ΕΕ εμφανίζει υψηλή εξάρτηση από όλα τα είδη εισαγόμενων ορυκτών καυσίμων (άνθρακας, ουράνιο, φυσικό αέριο, πετρέλαιο). Η εγχώρια παραγωγή ορυκτών καυσίμων είναι σε πτώση σε ολόκληρη την ΕΕ, είτε λόγω των περιορισμένων αποθεμάτων, είτε λόγω περιβαλλοντολογικών ανησυχιών ή εμπορικών παραμέτρων. Αυτή τη στιγμή η ΕΕ εισάγει περισσότερο από το ήμισυ της ενέργειας την οποία καταναλώνει το οποίο είναι περίπου 61%. Η ενεργειακή εξάρτηση αφορά το αργό πετρέλαιο (96,8%), το φυσικό αέριο (66%) και σε μικρότερο βαθμό τα στερεά καύσιμα (42%) καθώς και τα πυρηνικά καύσιμα (40%).¹⁰²

Οι πέντε κυριότερες χώρες από τις οποίες η ΕΕ εισάγει (α) πετρέλαιο είναι η Ρωσία (26,9%), το Ιράκ (9%), η Νιγηρία (7,9%), η Σαουδική Αραβία (7%) και το Καζακστάν (7,3%), (β) φυσικό αέριο είναι η Ρωσία (41,1%), η Νορβηγία (16,2%), η Αλγερία (7,6%), το Κατάρ (5,2%) και η Νιγηρία (5,3%) και (γ) στερεά καύσιμα είναι η Ρωσία (46,7%), οι ΗΠΑ. (17,7%), η Αυστραλία (13,7%), η Κολομβία (8,2%) και η Νότιος Αφρική (2,8%).

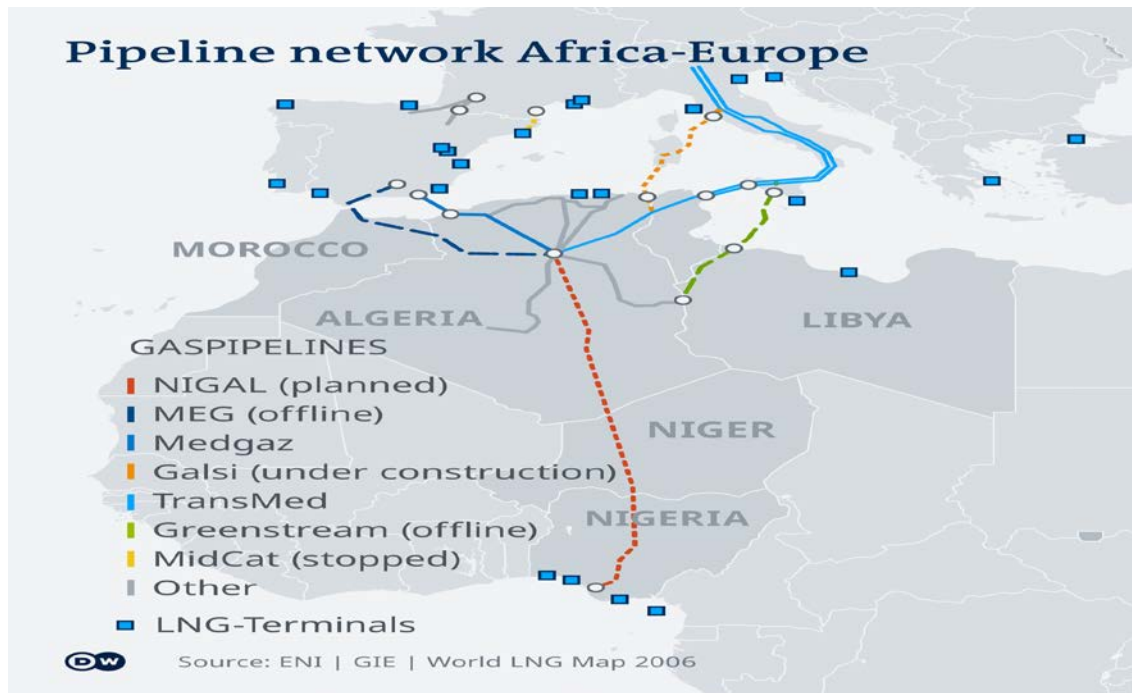
Η μετάλλαξη του ευρωπαϊκού ενεργειακού χάρτη προς ένα πλαίσιο με καθαρότερες πηγές ενέργειας και ισχυρότερη προστασία του περιβάλλοντος περνά αναπόφευκτα από μια μακρά περίοδο μετάβασης κατά τη διάρκεια της οποίας το φυσικό αέριο θα έχει αυξανόμενα σημαντικό ρόλο για την ενεργειακή ασφάλεια της ΕΕ.¹⁰³ Με γνώμονα το παραπάνω αλλά και τη διαφοροποίηση των πηγών που θέλει να πετύχει η ΕΕ, ο αγωγός φυσικού αερίου Trans-Saharan Gas Pipeline γνωστός και ως NIGAL επανέρχεται στο προσκήνιο. Πρόκειται για αγωγό μήκους 4.000 χλμ. και ο οποίος θα μεταφέρει το φυσικό αέριο της Νιγηρίας διαμέσου του Νίγηρα στην Αλγερία και από εκεί

¹⁰¹ Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Ενεργειακή Πολιτική: γενικές αρχές. Από την ιστοσελίδα <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/el/sheet/68/energy-policy-general-principles>, ημερ/νια πρόσβασης 7/3/22.

¹⁰² Eurostat. Where does our energy come from? Από την ιστοσελίδα <https://ec.europa.eu/eurostat/cache/infographs/energy/bloc-2a.html?lang=en> ημερ/νια πρόσβασης 7/3/22.

¹⁰³ Κείμενο Εργασίας 'Ρωσικοί αγωγοί φυσικού αερίου και ενεργειακή ασφάλεια στην ΕΕ'. Από την ιστοσελίδα <https://www.eliamep.gr/publication/ρωσικοί-αγωγοί-φυσικού-αερίου-και-ενε/> ημερ/νια πρόσβασης 7/3/22.

ο αγωγός θα εφοδιάζει τους αγωγούς εξαγωγής προς την Ευρώπη (Medgaz, Transmed).¹⁰⁴

(Πηγή: <https://www.dw.com/en/europe-looks-to-africa-to-fill-natural-gas-gap/a-61017873>)

¹⁰⁴ Άρθρο 'Europe looks to Africa to fill natural gas gap'. Από την ιστοσελίδα <https://www.dw.com/en/europe-looks-to-africa-to-fill-natural-gas-gap/a-61017873> , ημερ/νια πρόσβασης 28/4/22.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

4. Ο Ρόλος των Μεγάλων Δυνάμεων

Η περιοχή του Σαχέλ μια σημαντική αρένα γεωοικονομικής και γεωπολιτικής αμφισβήτησης, παρουσιάζει προκλήσεις και ευκαιρίες για πολλούς παραδοσιακούς και αναδυόμενους παίκτες. Με σχεδόν τα δύο τρίτα του πληθυσμού της κάτω των 25 ετών, η περιοχή είναι μια από τις νεότερες στον κόσμο και το ανθρώπινο δυναμικό της γίνεται το πιο σημαντικό χαρακτηριστικό του παγκόσμιου προφίλ της. Διαθέτει επίσης άφθονους φυσικούς πόρους και μεγάλες δυνατότητες για ανανεώσιμες πηγές ενέργειας. Οι μεγάλες δυνάμεις, κυρίως λόγω του μεγάλου συγκριτικά ποσοστού ισχύος που διαχειρίζονται, αναπτύσσουν μία ευρεία πολιτική εμπλοκών και παρεμβάσεων σε όλο το φάσμα της διεθνούς αρένας.¹⁰⁵ Ως αποτέλεσμα αυτών και άλλων συγκλινουσών δυναμικών, η γοητεία του Σαχέλ εντείνει τη στρατηγική αντιπαλότητα μεταξύ της Δύσης, της Ρωσίας και της Κίνας.¹⁰⁶

Ο K. Waltz σύμφωνα με τη θεωρία της διεθνούς πολιτικής αναφέρει ότι «Όπως και οι άλλοι οργανισμοί, έτσι και τα κράτη επιδιώκουν να ελέγξουν αυτό από το οποίο εξαρτώνται ή να μειώσουν τον βαθμό της εξάρτησής τους. Αυτή η απλή σκέψη οδηγεί σε μεγάλο βαθμό τη συμπεριφορά των κρατών· εξηγεί τόσο τις αυτοκρατορικές εξορμήσεις τους, προκειμένου να διευρύνουν τη ζώνη ελέγχου τους όσο και τις προσπάθειές τους για εξασφάλιση μεγαλύτερης αυτάρκειας».¹⁰⁷

4.1 ΗΠΑ

Η Αφρική φαινομενικά δεν τραβούσε τη προσοχή των αμερικανικών κυβερνήσεων και αυτό συνέβαινε ίσως επειδή αναγνώριζαν την υπέρτερη ευρωπαϊκή παρουσία ή τους στενότερους ευρωπαϊκούς δεσμούς με την ήπειρο οπότε δεν υπήρχε «χώρος» για να ξεδιπλώσουν τα δικά τους

¹⁰⁵ 'Ιλιάδα και Διεθνής Πολιτική' Σπυρίδων Ν. Λίτσας, Εκδόσεις Ποιότητα, σελ.87

¹⁰⁶ Άρθρο 'Conflicting agendas and strategic rivalry in the Sahel'. Από την ιστοσελίδα <https://www.mei.edu/publications/conflicting-agendas-and-strategic-rivalry-sahel> , ημερ/νια πρόσβασης 10/4/22.

¹⁰⁷ 'Θεωρία Διεθνούς Πολιτικής', Kenneth N. Waltz, Εκδόσεις Ποιότητα, σελ.229-230.

συμφέροντα.¹⁰⁸

Μετά την 11^η Σεπτεμβρίου 2001 και στα πλαίσια του Παγκόσμιου Πολέμου κατά της τρομοκρατίας, οι ΗΠΑ προχώρησαν στην υιοθέτηση του Pan Sahel Initiative (2002) που προέβλεπε την εκπαίδευση στρατιωτικών μονάδων από το Μάλι, το Τσάντ, το Νίγηρα και τη Μαυριτανία καθώς και τη συνεργασία σε ζητήματα αντιτρομοκρατίας από ειδικές δυνάμεις με σκοπό να δώσουν τη δυνατότητα στις χώρες της ευρύτερης περιοχής της Σαχάρας να αντιμετωπίσουν προβλήματα όπως η τρομοκρατία και η διακίνηση όπλων. Στη συνέχεια το 2005 το παραπάνω πρόγραμμα διευρύνθηκε μέσω του Trans- Sahara Counter Terrorism Initiative (TSCTI), στο οποίο πέραν των ανωτέρω τεσσάρων κρατών εντάχθηκαν η Σενεγάλη με τη Νιγηρία και χώρες του Μαγκρέμπ. Η εν λόγω δράση περιλάμβανε πολλές ασκήσεις αντιτρομοκρατικού πλαισίου και εκπαίδευση από τις δυνάμεις ειδικών επιχειρήσεων των ΗΠΑ, των αντίστοιχων δυνάμεων των κρατών της Σαχάρας και της Δυτικής Αφρικής σε στρατιωτικές τακτικές, σημαντικές για την ενίσχυση της ασφάλειας και της σταθερότητας στην περιοχή. Επίσης, με τη διεύρυνση του προγράμματος αυξήθηκε η βοήθεια μέσω του εντοπισμού και της αντιμετώπισης της διακίνησης των ασύμμετρων απειλών σε όλο το εύρος της περιοχής, συμβάλλοντας στην διατήρηση της ασφάλειας και στην αποτροπή των συγκρούσεων.¹⁰⁹

Πλέον όμως, ήρθε η ώρα που οι ΗΠΑ θα αναμετρηθούν και με τη παρουσία της Κίνας όσο και με τις ευρωπαϊκές χώρες. Οι ΗΠΑ έχουν ένα μάλλον περιορισμένο ρόλο εμπλοκής στην περιοχή του Σαχέλ, παρέχοντας επιχειρησιακή υποστήριξη στην επιχείρηση 'Operation Barkhane' της Γαλλίας μέσω της παροχής πληροφοριών (αξιοποίηση δορυφορικού δικτύου των ΗΠΑ) και με υλικοτεχνικό εξοπλισμό (αεροσκάφη ανεφοδιασμού). Ο λόγος είναι ότι οι ΗΠΑ δεν είναι πρόθυμες να αναλάβουν έναν πιο ενεργό ρόλο απλά και μόνο υπό το πρίσμα του ανταγωνισμού με το Πεκίνο ή τη Μόσχα, εφόσον

¹⁰⁸ Κείμενο Εργασίας 'Αφρική: Το πεδίο αντιπαράθεσης των μεγάλων δυνάμεων και της Κίνας. Σημείο τριβής και ο ρόλος των φυσικών πόρων'. Από την ιστοσελίδα <https://kedisa.gr/wp-content/uploads/2021/10/ergasia-no-61-thasitisp.pdf> ημερ/νια πρόσβασης 29/4/22.

¹⁰⁹ Η Καθ'ημάς Θάλασσα 'Γεωστρατηγική Ανάλυση της Μεσογείου' Ιωάννης Παρίσης, Εκδόσεις Α.Α. Λιβάνη, 2013, σελ. 184

δεν απειλούνται αμερικανικά ζωτικά συμφέροντα την Αφρική.¹¹⁰ Παρόλα αυτά οι ΗΠΑ ανακοίνωσαν την 22 Σεπ 2020 την παροχή οικονομικής βοήθειας 152 εκατ. δολαρίων για την υποστήριξη της περιοχής του Σαχέλ.¹¹¹

Οι ΗΠΑ επιδεικνύουν έντονο ενδιαφέρον, καθώς από την περιοχή διέρχονται αγωγοί αερίου εταιριών αμερικανικών συμφερόντων, ενώ διαχειρίζονται μέσω της εταιρείας EXXON κοίτασμα πετρελαίου στο Τσάντ.

4.2 Ρωσία

Έπειτα από δεκαετίες απουσίας, η Ρωσία εμφανίζεται ξανά στην αφρικανική ήπειρο. Έχοντας παράδοση εμπλοκής στην περιοχή από τη σοβιετική εποχή όταν υποστήριζε τα σοσιαλιστικά κινήματα σε ολόκληρη την Αφρική, προσπαθεί τώρα να αξιοποιήσει την αποχώρηση των ΗΠΑ, την πρόθεση της μείωσης των δυνάμεων της Γαλλίας, αλλά και το κλίμα ανασφάλειας της περιοχής. Έτσι από τη Λιβύη έως τη Νιγηρία, την Αιθιοπία έως το Μάλι, η Ρωσία οικοδομεί στρατηγικές στρατιωτικές συμμαχίες βελτιώνοντας το προφίλ της σε ολόκληρη την ήπειρο τα τελευταία χρόνια.¹¹² Αναπτύσσει διπλωματική δράση με τις χώρες του Σαχέλ, κυρίως με τη Κεντροαφρικανική Δημοκρατία, γεγονός που την βοηθάει να ριζώσει βαθύτερα στο Μάλι. Και αυτό επειδή εκμεταλλεύεται τις αποτυχίες των Δυτικών να εδραιώσουν κάποιου είδους τάξη στην περιοχή μετά την τζιχαντιστική ανάφλεξη του 2012.¹¹³

Εκτός από τη διπλωματική δράση η Ρωσία προσπαθεί να προωθήσει τα συμφέροντά της με τη στρατιωτική βοήθεια σε αφρικανικές χώρες και ιδιαίτερα εύθραυστα κράτη μέσω τη ρωσικής εταιρείας μισθοφόρων Wagner. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι η Μόσχα συγκριτικά με τις υπόλοιπες χώρες που έχουν παρουσία στην συγκεκριμένη περιοχή, ακολουθεί μια πιο έξυπνη

¹¹⁰ Άρθρο 'Conflicting agendas and strategic rivalry in the Sahel'. Από την ιστοσελίδα <https://www.mei.edu/publications/conflicting-agendas-and-strategic-rivalry-sahel> , ημερ/νια πρόσβασης 29/4/22.

¹¹¹ Άρθρο 'US Special Envoy: Millions in Aid Aim to Help Fragile Sahel Region'. Από την ιστοσελίδα https://www.voanews.com/a/africa_us-special-envoy-millions-aid-aim-help-fragile-sahel-region/6196370.html ημερ/νια πρόσβασης 29/4/22.

¹¹² Άρθρο 'CNBC: Η Ρωσία επεκτείνει τη στρατιωτική επιρροή της στην Αφρική αμφισβητώντας την κυριαρχία ΗΠΑ- Γαλλίας'. Από την ιστοσελίδα <https://www.capital.gr/diethni/3581393/cnbc-i-rosia-epekteinei-ti-stratiotiki-epirroi-tis-stin-afriki-amfisbitontas-tin-kuriarxia-ipa-gallias> , ημερ/νια πρόσβασης 1/4/22.

¹¹³ Άρθρο 'Κινούμενη άμμος το Σαχέλ- Η "Επιχείρηση Μπαρκάνε" και η Ελλάδα'. Από την ιστοσελίδα <https://slpress.gr/diethni/kinoymeni-ammos-to-sachel-i-quot-epicheirisi-mparkane-quot-kai-i-ellada/> ημερ/νια πρόσβασης 1/4/22.

πολιτική αποστέλλοντας μια παραστρατιωτική οργάνωση αντί τακτικών στρατευμάτων. Έτσι χώρες όπως το Τσάντ, το Μάλι και ο Νίγηρας ξεκίνησαν να αναπτύσσουν με τη Μόσχα διμερές στρατιωτικές συμφωνίες. Οι υπηρεσίες που προσφέρει η Ρωσία είναι η εκπαίδευση των ενόπλων δυνάμεων της χώρας και η παροχή προστασίας σε ανώτερους αξιωματούχους. Προφανώς ένας από τους αδήλωτους στόχους της ομάδας Wagner είναι να εκδιώξει τη Γαλλία από το Μάλι.¹¹⁴ Η ύπαρξη Ρώσων μισθοφόρων στο Μάλι θα ενίσχυε την προσπάθεια της Ρωσίας για παγκόσμιο κύρος και επιρροή και θα αποτελούσε μέρος μιας ευρύτερης εκστρατείας για το ανακάτεμα της τράπουλας της Αφρικής.¹¹⁵ Έπειτα από το στρατιωτικό πραξικόπημα στη Μπουρκίνα Φάσο η παραστρατιωτική οργάνωση Wagner απεύθυνε επιστολή στους νέους ηγέτες προτείνοντας τους να εκπαιδεύσουν τον στρατό της χώρας στον αγώνα κατά των τζιχαντιστών.¹¹⁶ Η στρατιωτική συνεργασία της Μόσχας με τις χώρες της Αφρικής αναπτύσσεται και μέσα από τις πωλήσεις όπλων με αποτέλεσμα από το 2010 και μετά να θεωρείται ο κορυφαίος προμηθευτής στρατιωτικού εξοπλισμού.

Επίσης, αυτό που αναζητά η Μόσχα στην Αφρική εκτός από στρατιωτική και πολιτική επιρροή είναι νέες περιοχές για μελλοντική παραγωγή πετρελαίου, φυσικού αερίου αλλά και η εξασφάλιση σπάνιων πρώτων υλών όπως κοβάλτιο, χρώμιο και βωξίτη και εξαγωγή ρωσικής τεχνολογίας. Έτσι παρά το γεγονός ότι η Ρωσία έχει τα μεγαλύτερα παγκόσμια αποθέματα φυσικού αερίου και τα όγδοα μεγαλύτερα αποθέματα πετρελαίου, ενεργειακές τις εταιρείες αναζητούν νέες συνεργασίες με χώρες της περιοχής του Σαχέλ.

Η ρωσική ενεργειακή εταιρεία Lukoil την 24 Οκτ 2019, υπέγραψε με την αντίστοιχη κρατική πετρελαϊκή εταιρεία της Νιγηρίας σύμφωνο κατανόησης για πιθανή συνεργασία στην εξερεύνηση, παραγωγή και διύλιση

¹¹⁴ Άρθρο 'Σύνοδος ΕΕ-Αφρικής: Ο Μακρόν προσπαθεί να «πείσει» για νέα αποστολή στο Σαχέλ'. Από την ιστοσελίδα <https://tvxs.gr/news/kosmos/synodos-eyropaikis-enosis-afrikis-o-makron-prospathe-i-na-peisei-gia-nea-apostoli-sto-sax>, ημερ/νια πρόσβασης 1/4/22.

¹¹⁵ Άρθρο 'Η χούντα του Μάλι ετοιμάζεται να δώσει "πράσινο φως" στους Ρώσους μισθοφόρους της Wagner'. Από την ιστοσελίδα <https://www.capital.gr/diethni/3582084/i-xounta-tou-mali-etoimazetai-na-dosei-prasino-fos-stous-rosous-misthoforous-tis-wagner>, ημερ/νια πρόσβασης 1/4/22.

¹¹⁶ Κείμενο 0051/2022 'Η Πολιτική Κρίση στη Μπουρκίνα Φάσο, Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο'. Από την ιστοσελίδα https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2022-0051_EL.pdf ημερ/νια πρόσβασης 30/3/22.

υδρογονανθράκων καθώς και την αναβάθμιση των υφισταμένων εμπορικών σχέσεων. Ενώ η Rosatom (Ρωσική εταιρεία παραγωγής πυρηνικής ενέργειας), παρέχει υποστήριξη για την κατασκευή πυρηνικών εγκαταστάσεων και την παραγωγή πυρηνικής ενέργειας που θα συμβάλει στην κάλυψη του ελλείμματος ενεργειακής ισχύος που εμφανίζει η Νιγηρία.¹¹⁷ Στη Μπουρκίνα Φάσο η εταιρεία Nordgold εκμεταλλεύεται και λειτουργεί ένα από τα μεγαλύτερα μεταλλεία χρυσού της χώρας.¹¹⁸

Τέλος, αναφορικά με τη Ρωσία αξίζει να αναφερθεί πως η ανάπτυξη τις μισθοφορικής οργάνωσης Wagner Group στην περιοχή αποτελεί σημαντική απειλή για την Ευρώπη, της οποίας ένα από τα κίνητρα στην περιοχή είναι και η απόκρουση της ρωσικής επιρροής. Η κινητοποίηση της ΕΕ για τη διοργάνωση εκλογών και άλλες υπηρεσίες προς τον πληθυσμό είναι τρόποι αντιμετώπισης της ανάπτυξης της εν λόγω οργάνωσης, σύμφωνα με εκπροσώπους του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου¹¹⁹.

4.3 Κίνα

Ένα άλλο παράδειγμα προβολής ισχύος στην περιοχή είναι η Κίνα. Η Κίνα αποτελεί τη δεύτερη μεγαλύτερη οικονομία του κόσμου, τον μεγαλύτερο κατασκευαστή και εξαγωγέα στον κόσμο και την δεύτερη μεγαλύτερη επενδυτική δύναμη.¹²⁰ Επόμενο ήταν ως μια αναδυόμενη υπερδύναμη να διεκδικήσει το δικό της μερίδιο στην Αφρική. Η Κίνα εκμεταλλεόμενη τη δίψα της Αφρικής για ανάπτυξη, προβάλλει την εμφάνισή της στο Σαχέλ ως μια μορφή συμμαχίας που σκοπό έχει την ανάπτυξη της περιοχής, κάτι το οποίο διαφέρει από τις ηγεμονικές βλέψεις του δυτικού κόσμου και την επιβολή του δικού του μοντέλου ανάπτυξης.¹²¹

¹¹⁷ Άρθρο 'Russia Offers to Expand Nuclear Power in Africa'. Από την ιστοσελίδα <https://www.powermag.com/russia-offers-to-expand-nuclear-power-in-africa/>, ημερ/νια πρόσβασης 9/4/22.

¹¹⁸ Άρθρο 'Russia returns to Africa- Analysis'. Από την ιστοσελίδα <http://www.rusatom-overseas.com/media/mass-media-about-us/russia-returns-to-africa-analysis.html> , ημερ/νια πρόσβασης 29/4/22.

¹¹⁹ Άρθρο 'MEPs debate how to respond to instability in Africa's Sahel region'. Από την ιστοσελίδα <https://www.theparliamentmagazine.eu/news/article/meps-debate-how-to-respond-to-instability-in-africas-sahel-region> ημερ/νια πρόσβασης 28/4/22.

¹²⁰ China's Belt and Road Initiative and its Implications for Global Development. Dunford M. ACTA VIA SERICA Vol. 6, No. 1. 91-118, page 99-100.

¹²¹ Άρθρο 'Conflicting agendas and strategic rivalry in the Sahel'. Από την ιστοσελίδα <https://www.mei.edu/publications/conflicting-agendas-and-strategic-rivalry-sahel> , ημερ/νια πρόσβασης 29/4/22.

Η οικονομική διεξόδωση της Κίνας στην αφρικανική ήπειρο γίνεται μέσα από επενδύσεις, μεγάλα κατασκευαστικά έργα και χρηματοδοτήσεις. Η Κίνα από το 2003 και μετά έχει αυξήσει σημαντικά τις ετήσιες ροές άμεσων επενδύσεων από μόλις 74,8 εκ. δολάρια σε 5,4 δισεκατομμύρια δολάρια το 2018. Το 2019 υπήρξε μία μείωση στις επενδύσεις στα 2,7 δισεκατομμύρια δολάρια και στη συνέχεια παρά την πανδημία του COVID-19 το 2020 είχαμε αύξηση στα 4,2 δισεκατομμύρια δολάρια, με αποτέλεσμα η Κίνα να καθίσταται ο τέταρτος μεγαλύτερος επενδυτής στην ήπειρο της Αφρικής ξεπερνώντας τις ΗΠΑ από το 2014.¹²²

Ένας τρόπος για την επίτευξη των στόχων και την προώθηση των οικονομικών και γεωπολιτικών συμφερόντων της, είναι η πρωτοβουλία 'Belt and Road Initiative- Μία Ζώνη, Ένας Δρόμος' ή αλλιώς ο νέος δρόμος του μεταξιού που ξεκίνησε το 2013, και αποτελεί μια συλλογή έργων υποδομής και ένα δίκτυο εμπορικών συμφωνιών σε 152 χώρες. Αλλά πέρα από τα έργα υποδομής η Κίνα κάνει αισθητή την παρουσία της και μέσα από την καλλιέργεια πολιτικών, εκπαιδευτικών και θεσμικών σχέσεων με ηγέτες και πολίτες των Αφρικανικών χωρών.

Η Κίνα στην προσπάθειά της να βρει λύση στο πρόβλημα γύρω από την εύρεση πρώτων υλών από την εγχώρια αγορά, καθώς αυτές δεν επαρκούσαν για την κάλυψη της συνεχούς ανάπτυξης της, στράφηκε στην εκμετάλλευση του ορυκτού πλούτου της Αφρικής. Οι τεράστιες ενεργειακές ανάγκες της (είναι ο δεύτερος μεγαλύτερος καταναλωτής πετρελαίου στον κόσμο) την οδήγησαν στην αναζήτηση πετρελαίου σε όσες χώρες της Αφρικής εμφανίζονται να διαθέτουν αντίστοιχα αποθέματα, με κύρια έμφαση στο Σουδάν, το Τσαντ, τη Νιγηρία, την Αγκόλα, την Αλγερία, την Γκαμπόν και την Ισημερινή Γουινέα, από τις οποίες εισάγει το 28% του πετρελαίου και φυσικού αερίου που καταναλώνει.¹²³ Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η παρουσία της κρατικής κινεζικής εταιρείας πετρελαίου και φυσικού αερίου CNPC (China National Petroleum Corporation) στο Τσαντ που ασχολείται με την εξόρυξη πετρελαίου. Επίσης, στον Νίγηρα η Κίνα έχει επενδύσει δισεκατομμύρια δολάρια για την κατασκευή αγωγού μεταφοράς αργού

¹²² Άρθρο 'The Quiet China- Africa Revolution: Chinese Investment'. Από την ιστοσελίδα <https://thediplomat.com/2021/11/the-quiet-china-africa-revolution-chinese-investment/>, ημερ/νια πρόσβασης 24/2/22.

¹²³ Παράγοντες Ισχύος στο Διεθνές Σύστημα, Ιωάννης Παρίσης, Εκδόσεις Ινφογνώμων.

πετρελαίου από το κοίτασμα Agadem Rift Basin προς το λιμάνι του Μπενίν και έχει αναλάβει διάφορα έργα υποδομής που συνδέονται με την εξόρυξη ουρανίου. Στο Μάλι η κινεζική εταιρεία Ganfeng Lithium απέκτησε το 50% του ορυχείου στην περιοχή Bougouni που θεωρείται ως ένα από τα μεγαλύτερα κοιτάσματα λιθίου στον κόσμο.¹²⁴ Τέλος, στο Σουδάν εκμεταλλεύεται τα ορυχεία χρυσού και τις πηγές πετρελαίου ενώ στην Ερυθραία τα ορυχεία χαλκού και χρυσού.

4.4 Ευρωπαϊκή Ένωση

4.4.1 Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφαλείας

Η Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφαλείας (ΚΕΠΠΑ) αποτελεί το δεύτερο πυλώνα πάνω στον οποίο βασίστηκε η Συνθήκη του Μάαστριχτ που υπογράφηκε στο Μάαστριχτ στις 7 Φεβρουαρίου 1992 και τέθηκε σε ισχύ την 1^η Νοεμβρίου 1993. Στόχοι της ΚΕΠΠΑ ήταν μεταξύ άλλων: η προστασία των κοινών αξιών, των θεμελιωδών συμφερόντων, της ανεξαρτησίας και της ακεραιότητας της Ένωσης, σύμφωνα με τις αρχές του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών· η ενίσχυση της ασφάλειας της Ένωσης με κάθε τρόπο· η προώθηση της διεθνούς συνεργασίας· η ανάπτυξη και η ενίσχυση της δημοκρατίας και τους κράτους δικαίου· καθώς και του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών.¹²⁵ Στη συνέχεια, με τη Συνθήκη του Άμστερνταμ η οποία υπογράφηκε στις 2 Οκτωβρίου 1997 και τέθηκε σε ισχύ την 1^η Μαΐου 1999, βελτιώθηκαν περαιτέρω οι λειτουργίες της ΚΕΠΠΑ. Με τη Συνθήκη της Λισσαβόνας η οποία υπογράφηκε στις 13 Δεκεμβρίου 2007 και τέθηκε σε ισχύ την 1^η Δεκεμβρίου 2009, υπήρξαν σημαντικές αλλαγές όσον αφορά την ΚΕΠΠΑ με τις σημαντικότερες να είναι: η ρήτρα αμοιβαίας συνδρομής κατά την οποία, σε περίπτωση ένοπλης επίθεσης κατά της εδαφικής ακεραιότητας ενός κράτους- μέλους, τα λοιπά κράτη-μέλη της ΕΕ οφείλουν να συνδράμουν τον εταίρο που δέχθηκε επίθεση, σύμφωνα με το άρθρο 51 του Χάρτη των Η.Ε.· και εισήχθη η ρήτρα αλληλεγγύης η οποία προβλέπει ότι, σε περίπτωση τρομοκρατικής επίθεσης

¹²⁴ Άρθρο 'The Dragon's Game in the Sahel'. Από την ιστοσελίδα <https://www.accord.org.za/analysis/the-dragons-game-in-the-sahel/>, ημερ/νια πρόσβασης 29/4/22.

¹²⁵ 'Οι Συνθήκες του Μάαστριχτ και του Άμστερνταμ'. Από την ιστοσελίδα https://www.europa.eu/ftu/pdf/el/FTU_1.1.3.pdf, ημερ/νια πρόσβασης 15/2/22.

κατά ενός κράτους-μέλους ή φυσικής ή άλλης καταστροφής, η Ένωση και τα κράτη-μέλη της θα δράσουν από κοινού σε «πνεύμα αλληλεγγύης», ακόμη και με στρατιωτικά τους μέσα.¹²⁶

4.4.2 Κοινή Πολιτική Ασφαλείας και Άμυνας

Η ΚΠΑΑ η οποία αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφαλείας (ΚΕΠΠΑ), είναι μια πολιτική που καθορίζει το πλαίσιο της ΕΕ στον τομέα της άμυνας και της διαχείρισης κρίσεων, συμπεριλαμβανομένης της αμυντικής συνεργασίας και του συντονισμού μεταξύ των κρατών-μελών.¹²⁷ Στόχος της είναι να παρέχει στην ΕΕ επιχειρησιακή δυνατότητα για αποστολές διατήρησης της ειρήνης, πρόληψης συγκρούσεων και ενίσχυσης της διεθνούς ασφάλειας, σύμφωνα με τις αρχές της Χάρτας του ΟΗΕ.¹²⁸ Η ΚΠΑΑ στην ουσία αποτελεί τον επιχειρησιακό βραχίονα της ΚΕΠΠΑ και υπό αυτό το πλαίσιο που διέπεται από τα άρθρα 42 έως 46 της Συνθήκης για την ΕΕ, αποφασίζει την ανάπτυξη αποστολών διαχείρισης κρίσεων, με στρατιωτικά και μη μέσα σε τρίτες χώρες. Οι στόχοι των μη στρατιωτικών αποστολών διαχείρισης κρίσεων είναι η ενίσχυση της αστυνομίας, του κράτους δικαίου και της πολιτικής διοίκησης σε επισφαλείς και εμπόλεμες καταστάσεις. Η ενίσχυση της μη στρατιωτικής ΚΠΑΑ συμβάλλει στην ευρύτερη αντίδραση της ΕΕ για την αντιμετώπιση των προβλημάτων ασφαλείας.¹²⁹

Επίσης, η ΕΕ συνεργάζεται με διάφορους οργανισμούς και ενώσεις όπως είναι ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ), ο Οργανισμός Βορειοατλαντικού Συμφώνου (ΝΑΤΟ), καθώς και η Αφρικανική Ένωση, η Ομάδα των 5 χωρών (G5 Sahel)¹³⁰, ο Οργανισμός για την Ασφάλεια και την Συνεργασία στην Ευρώπη (ΟΑΣΕ) και ο Σύνδεσμος Κρατών της

¹²⁶ 'Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας (ΚΕΠΠΑ)'. Από την ιστοσελίδα <https://www.mfa.gr/exoteriki-politiki/i-ellada-stin-ee/keppa.html>, ημερ/νια πρόσβασης 16/2/22.

¹²⁷ 'Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας'. Από την ιστοσελίδα <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/el/sheet/159/common-security-and-defence-policy>, ημερ/νια πρόσβασης 15/2/22

¹²⁸ Μαριλένα Κόππα, 'Η Κοινή Πολιτική Άμυνας και Ασφάλειας' Εκδόσεις Πατάκη, σελ. 38.

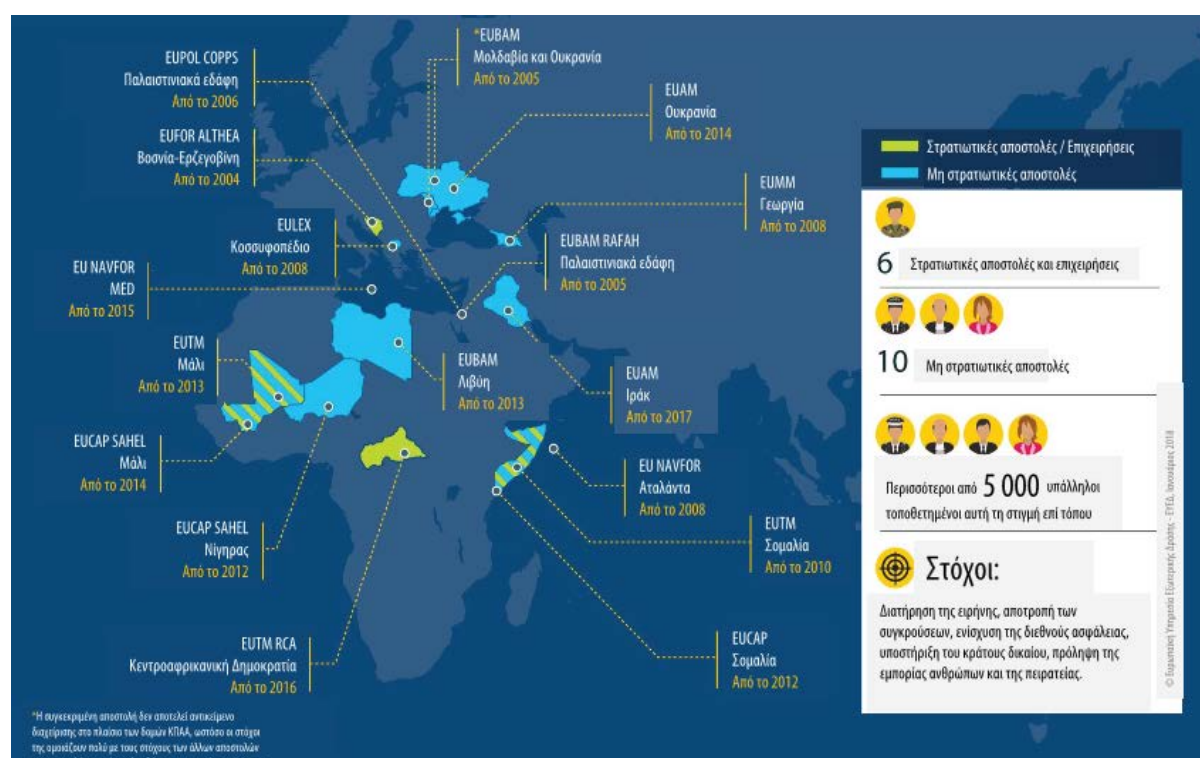
¹²⁹ 'Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας: Η ΕΕ ενισχύει τις ικανότητες δράσεις της'. Από την ιστοσελίδα <https://europedirect.eliamep.gr/koini-politiki-asfaleias-kai-amynas-i-ee-enischyei-tis-ikanotites-drasis-tis/>, ημερ/νια πρόσβασης 17/2/22

¹³⁰ Το G5 Σαχέλ αποτελείται από τους στρατούς του Μάλι, της Μαυριτανίας, του Νίγηρα, της Μπουρκίνα Φάσο και του Τσάντ το οποίο ξεκίνησε τον Οκτώβριο 2017.

Νοτιοανατολικής Ασίας. Οι αποστολές και επιχειρήσεις διαχείρισης κρίσεων είναι η πιο ορατή και απτή έκφραση της ΚΠΑΑ.

4.4.3 Αποστολές στα πλαίσια της ΚΠΑΑ

Από το 2003, η ΕΕ έχει δρομολογήσει και διεξάγει 36 επιχειρήσεις και αποστολές σε τρεις ηπείρους. Αυτή τη στιγμή υπάρχουν 17 εν εξελίξει αποστολές και επιχειρήσεις ΚΠΑΑ, εκ των οποίων 11 είναι μη στρατιωτικές και 6 στρατιωτικές, και στις οποίες συμμετέχουν περίπου 5.000 στρατιωτικοί και μη στρατιωτικοί υπάλληλοι της ΕΕ που είναι τοποθετημένοι στο εξωτερικό.¹³¹

(Πηγή: <https://op.europa.eu/webpub/eca/special-reports/eucap-sahel-15-2018/el/#B11>)

Οι στρατιωτικές αποστολές της ΕΕ αποτελούν τον πυρήνα της ΚΠΑΑ.¹³² Στην περιοχή του Σαχέλ η ΕΕ στηρίζει την ασφάλεια και τη σταθερότητα μέσω τριών αποστολών ΚΠΑΑ: δύο μη στρατιωτικών αποστολών- EUCAP (EU Capacity Building) Sahel Mali, EUCAP Sahel Niger-

¹³¹ 'Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας'. Από την ιστοσελίδα <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/el/sheet/159/common-security-and-defence-policy>, ημερ/νια πρόσβασης 15/2/22

¹³² Κείμενο Πολιτικής #73/2021 'Αμυντική Ολοκλήρωση της ΕΕ: Και οι Επτά ήταν Υπέροχοι', ΕΛΙΑΜΕΠ. Από την ιστοσελίδα <https://www.eliamep.gr/wp-content/uploads/2021/06/Policy-Paper-73-Blavoukos-Lamprou-EL-Final.pdf> ημερ/νια πρόσβασης 1/4/22.

και μίας στρατιωτικής αποστολής EUTM Mali οι οποίες περιλαμβάνουν εκπαίδευση, παροχή συμβουλών, καθώς και την απευθείας στήριξη των δυνάμεων ασφαλείας ώστε να ενισχυθούν οι αντίστοιχες εθνικές ικανότητές τους. Ο απώτερος στόχος των παραπάνω αποστολών, των οποίων η διάρκεια τους έχει οριστεί έως τον Μάιο του 2024 είναι η καταπολέμηση της τρομοκρατίας και η στήριξη για την διαμόρφωση ενός σταθερού πολιτικού και φιλοευρωπαϊκού καθεστώτος. Η ΕΕ παρέχει μακροπρόθεσμη βοήθεια στο Σαχέλ κυρίως μέσω του καταπιστευματικού ταμείου της ΕΕ για την Αφρική και του Ευρωπαϊκού Ταμείου Ανάπτυξης, το οποίο για την περίοδο 2014-2020 έχει διαθέσει 628 εκατ. ευρώ¹³³.

EUTM Mali

Μία από τις 6 εν εξελίξει στρατιωτικές αποστολές της ΕΕ είναι και αυτή της ευρωπαϊκής εκπαιδευτικής αποστολής με την ονομασία 'European Union Training Mission in Mali (EUTM Mali)'. Η συγκεκριμένη αποστολή ξεκίνησε στις 18 Φεβ 2013 και θα διαρκέσει έως τις 18 Μαΐου 2024¹³⁴.

Ός σκοπό έχει την παροχή στρατιωτικής και εκπαιδευτικής συνδρομής στις ΕΔ του Μάλι που δρουν υπό τον έλεγχο των νόμιμων πολιτικών αρχών, προκειμένου να συμβάλει στην ενίσχυση της στρατιωτικής ικανότητάς τους ώστε να μπορούν να διεξάγουν στρατιωτικές επιχειρήσεις με στόχο την αποκατάσταση της εδαφικής ακεραιότητας του Μάλι, τη μείωση της απειλής από τρομοκρατικές ομάδες και την παροχή στρατιωτικής βοήθειας στην κοινή δύναμη της Ομάδας των 5 χωρών (G5 Sahel). Διευκρινίζεται όμως ότι σε καμία περίπτωση η στρατιωτική αποστολή δεν θα εμπλακεί σε πολεμικές επιχειρήσεις.

Στόχος της αποστολής EUTM Mali είναι να ανταποκριθεί στις επιχειρησιακές ανάγκες των ΕΔ της χώρας με την παροχή: εκπαιδευτικής υποστήριξης προς όφελος των ικανοτήτων των ΕΔ· εκπαίδευση και καθοδήγηση όσον αφορά τη διοίκηση και τον έλεγχο, την υλικοτεχνική αλυσίδα και τους ανθρώπινους πόρους, καθώς και την εκπαίδευση στο

¹³³ Δελτίο Τύπου της ΕΕ. Από την ιστοσελίδα <https://www.consilium.europa.eu/el/press/press-releases/2019/05/13/the-sahel-is-a-strategic-priority-for-the-eu-and-its-member-states-council-adopts-conclusion/>, ημερ/νια πρόσβασης 1/4/22.

¹³⁴ Σύμφωνα με την απόφαση (ΚΕΠΠΑ) 2020/434.

διεθνές ανθρωπιστικό δίκαιο, στην προστασία των αμάχων και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Οι δραστηριότητες της EUTM Mali θα διεξαχθούν σε στενό συντονισμό με άλλους παράγοντες που υποστηρίζουν τις ΕΔ του Μάλι, και ιδίως τα Ηνωμένα Έθνη (ΗΕ) και την Οικονομική Κοινότητα των Δυτικοαφρικανικών Κρατών (Ecowas). Η συγκεκριμένη αποστολή αποτελείται από 865 έως 1077 εκπαιδευτές από 22 χώρες της ΕΕ ανάμεσα τους και η Ελλάδα.¹³⁵

EUCAP Sahel Niger, Mali

Εκτός από τη στρατιωτική αποστολή στην περιοχή του Σαχέλ η ΕΕ στα πλαίσια της Οικοδόμησης Δυνατοτήτων ανέπτυξε και μη στρατιωτικές αποστολές διαχείρισης κρίσεων στο Νίγηρα και στο Μάλι με την ονομασία 'European Union Capacity Building in Niger' (EUCAP Sahel Niger) και 'European Union Capacity Building in Mali' (EUCAP Sahel Mali) με την έδρα της πρώτης να βρίσκεται στην πρωτεύουσα Νιαμέι και της δεύτερης στην πρωτεύουσα του Μάλι Μπαμάκο.

(α) EUCAP Sahel Niger

Το 2012 το Συμβούλιο συγκρότησε την EUCAP Sahel Niger «για την υποστήριξη στην ανάπτυξη ικανοτήτων των φορέων ασφάλειας του Νίγηρα στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας και του οργανωμένου εγκλήματος».¹³⁶ Ενώ, από το 2016 τα κράτη- μέλη της ΕΕ αποφάσισαν να συμπεριλάβουν στην αποστολή και την παροχή βοήθειας στις κεντρικές και τοπικές αρχές του Νίγηρα, καθώς και τις δυνάμεις ασφαλείας, ώστε να αναπτύξουν διαδικασίες και τεχνικές για να ελέγξουν και να αντιμετωπίσουν καλύτερα την παράνομη μετανάστευση.¹³⁷

¹³⁵ Άρθρο 'Κινούμενη άμμος το Σαχέλ- Η "Επιχείρηση Μπαρκάνε" και η Ελλάδα'. Από την ιστοσελίδα <https://slpress.gr/diethni/kinoymeni-amos-to-sachel-i-quot-epicheirisi-mparkane-quot-kai-i-ellada> , ημερ/νια πρόσβασης 30/3/22

¹³⁶ Άρθρο 1 της απόφασης 2012/392/ΚΕΠΠΑ του Συμβουλίου, της 16ης Ιουλίου 2012.

¹³⁷ 'Αποστολή EUCAP Sahel Niger: Το Συμβούλιο παρατείνει την αποστολή για δύο έτη.' Από την ιστοσελίδα <https://www.consilium.europa.eu/el/press/press-releases/2018/09/18/eucap-sahel-niger-council-extends-the-mission-for-two-years/> , ημερ/νια πρόσβασης 3/5/22.

Οι κύριες δραστηριότητες της αποστολής είναι οι εξής¹³⁸:

1/ Παροχή εκπαίδευσης σε βασικούς τομείς, συμπεριλαμβανομένων των εγκληματολογικών ερευνών, της τακτικής και τεχνικής παρέμβασης, καθώς και της εκπαίδευσης υπαλλήλων των δυνάμεων εσωτερικής ασφάλειας, ώστε στη συνέχεια να παρέχουν οι ίδιοι εκπαίδευση.

2/ Παροχή συμβουλών στις δυνάμεις εσωτερικής ασφάλειας όσον αφορά τον τρόπο σχεδιασμού και διοργάνωσης των μαθημάτων.

3/ Υποστήριξη της διαλειτουργικότητας των δυνάμεων ασφαλείας και ανάπτυξη των επιχειρησιακών στρατηγικών τους.

4/ Παροχή εξοπλισμού, όπως χάρτες απομακρυσμένων περιοχών, λογισμικό για τη διαχείριση ανθρωπίνων πόρων, οχήματα παντός εδάφους, βάσεις δεδομένων με εγκληματολογικά στοιχεία για χρήση από την αστυνομία.

5/ Παροχή υποστήριξης για την αναθεώρηση της νομοθεσίας του Νίγηρα όσον αφορά την παράτυπη μετανάστευση και τη συναφή εγκληματική δραστηριότητα.

(β) EUCAP Sahel Mali

Το 2014 έπειτα από επίσημη πρόσκληση της κυβέρνησης και υπό το φως των συνεχιζόμενων προκλήσεων ασφαλείας στο Μάλι, το Συμβούλιο συγκρότησε την EUCAP Sahel Mali με σκοπό «να παράσχει στις αρχές του Μάλι τη δυνατότητα να αποκαταστήσουν και να διατηρήσουν τη συνταγματική και δημοκρατική τάξη, καθώς και να δημιουργηθούν οι προϋποθέσεις για μια βιώσιμη ειρήνη και για την αποκατάσταση και τη διατήρηση της εξουσίας και της κρατικής νομιμότητας

¹³⁸ Ειδική Έκθεση 'Ενίσχυση των ικανοτήτων των δυνάμεων της εσωτερικής ασφάλειας στο Νίγηρα και το Μάλι' αρ. 18/2018. Από την ιστοσελίδα https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR18_15/SR_SAHEL_EL.pdf, ημερ/νια πρόσβασης 30/3/22.

στο σύνολο της επικράτειας του Μάλι, με ουσιαστική ανακατανομή της διοίκησής του.»¹³⁹ Από το 2014 έως σήμερα η διάρκεια της εν λόγω αποστολής έχει ανανεωθεί τρεις φορές (το 2017, το 2019 και το 2021) και πρόκειται να λήξει στις 31 Ιανουαρίου 2023. Ορισμένες από τις δραστηριότητες της αποστολής είναι οι εξής¹⁴⁰:

1/ Πολιτική μεταρρύθμιση και ενίσχυση των ικανοτήτων στη διαχείριση των συνόρων.

2/ Αναθεώρηση των προγραμμάτων εκπαίδευσης και παροχή εκπαίδευσης σχετικά με τη λειτουργική διαχείριση, τη διαχείριση των ανθρώπινων πόρων, την επαγγελματική δεοντολογία, τη δημόσια τάξη, τις τεχνικές συλλογής πληροφοριών, την επαγγελματική παρέμβαση, τη δικαστική αστυνομία, την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, τα ανθρώπινα δικαιώματα και την ισότητα των φύλων.

Task Force Takuba (Ειδική Δύναμη Τακούμπα)

Μια άλλη σημαντική δράση που έχει αναλάβει η ΕΕ προς τις χώρες της περιοχής του Σαχέλ στις επιχειρήσεις εναντίον των Ισλαμιστών εξτρεμιστών, για την διασφάλιση της ειρήνης είναι η «Task Force Takuba». Στόχος της «Task Force Takuba» είναι η σταθερότητα, η ασφάλεια και η ανάπτυξη της περιοχής με την παροχή υποστήριξης στις ένοπλες δυνάμεις του Μάλι σε συντονισμό με τους λοιπούς εταίρους της Ομάδας των 5 (G5 Sahel), της επιχείρησης των Ηνωμένων Εθνών (MINUSMA- Multidimensional Integrated Stabilization Mission in Mali) καθώς και των αποστολών της ΕΕ - EUTM Mali, EUCAP Mali και EUCAP Niger-. Η εν λόγω δράση ξεκίνησε στις 27 Μαρτίου 2020 με επικεφαλής τη Γαλλία και τη συμμετοχή των υπολοίπων δέκα ευρωπαϊκών κρατών (Βέλγιο, Ολλανδία, Τσεχία, Δανία, Εσθονία, Γαλλία, Γερμανία, Νορβηγία, Πορτογαλία, Σουηδία και Ηνωμένο Βασίλειο) μαζί με το Μάλι και τον Νίγηρα και των οποίων οι στρατιωτικές δυνάμεις θα εντάσσονταν

¹³⁹ Άρθρο 2 της απόφασης 2014/219/ΚΕΠΠΑ του Συμβουλίου, της 15ης Απριλίου 2014.

¹⁴⁰ Ειδική Έκθεση 'Ενίσχυση των ικανοτήτων των δυνάμεων της εσωτερικής ασφάλειας στο Νίγηρα και το Μάλι' αρ. 18/2018'. Από την ιστοσελίδα https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR18_15/SR_SAHEL_EL.pdf , ημερ/νια πρόσβασης 30/3/22.

υπό τη διοίκηση της ευρύτερης επιχείρησης «Barkhane»¹⁴¹ για την καταπολέμηση των τρομοκρατικών οργανώσεων στην περιοχή Liptako (συνοριακή περιοχή ανάμεσα στο Μάλι και τον Νίγηρα). Αυτή τη στιγμή από τις 11 ευρωπαϊκές χώρες που υπέγραψαν την αρχική διακήρυξη της συγκρότησης, έχουν πάψει να συνεισφέρουν με ένοπλες δυνάμεις η Νορβηγία¹⁴², το Ηνωμένο Βασίλειο και επίκειται η αποχώρηση της Σουηδίας¹⁴³ μέχρι το τέλος τους έτους ενώ αναμένεται να συνεισφέρει και η Ελλάδα.

4.5 Γαλλία

Η Γαλλία έκανε την εμφάνιση της στην Αφρική το 2013 με στρατιωτικά μέσα έπειτα από πρόσκληση της κυβέρνησης του Μάλι με στόχο την κατάπνιξη της ανταρσίας των Τουαρέγκ. Συγκεκριμένα στις 11 Ιανουαρίου 2013, ξεκίνησε στο Μάλι η γαλλική στρατιωτική επιχείρηση 'Operation Serval' για την εξουδετέρωση εκτός από τους Τουαρέγκ, των τζιχαντιστών της Αλ Κάιντα και του Ισλαμικού κράτους, που απειλούσαν την κυβέρνηση στο Μάλι και τις γειτονικές χώρες της υποσαχάριας Αφρικής, όπου η Γαλλία έχει οικονομικά και στρατηγικά συμφέροντα, από την εποχή της αποικιοκρατίας.

Αυτή η αρχική προσπάθεια που περιελάμβανε περισσότερους από 4.000 στρατιώτες είχε στόχο να σταματήσει τις ένοπλες ομάδες να προχωρήσουν προς τα νότια στο Μάλι. Ωστόσο, από την ολοκλήρωση αυτού του έργου τον Ιούλιο του 2014, η γαλλική εκστρατεία έχει μετατραπεί σε μια πολύ πιο φιλόδοξη, δυσκίνητη και δυσεπίλυτη επιχείρηση. Μετονομάστηκε σε επιχείρηση 'Operation Barkhane' και στη νέα της μορφή υποστηρίχτηκε από μια σειρά χωρών, συμπεριλαμβανομένου του Ηνωμένου Βασιλείου και της Σουηδίας, και επέκτεινε το εύρος της σε όλη την περιοχή του Σαχέλ¹⁴⁴.

Η επιχείρηση 'Operation Barkhane', ξεκίνησε την 1 Αυγούστου 2014 με σκοπό να αντιμετωπίσει τις επιθέσεις των τζιχαντιστών ενάντια στην

¹⁴¹ Στρατιωτική επιχείρηση που διεξάγεται από τη Γαλλία από το 2013.

¹⁴² 'Δήλωση του ΥΕΘΑ της Νορβηγίας την 1 Φεβ 2022'. Από την ιστοσελίδα <https://norwaytoday.info/news/takuba-task-force-norway-will-not-send-troops-to-mali-for-the-time-being/> ημερ/νια πρόσβασης 1/4/22.

¹⁴³ Δήλωση της ΥΠΕΞ της Σουηδίας την 14 Ιαν 2022'. Από την ιστοσελίδα <https://www.france24.com/en/africa/20220114-sweden-to-withdraw-from-french-led-special-froces-mission-takuba-in-mali> , ημερ/νια πρόσβασης 1/4/22.

¹⁴⁴ Άρθρο 'It is time for Europe to learn from its mistakes in the Sahel'. Από την ιστοσελίδα <https://www.aljazeera.com/opinions/2022/2/15/it-is-time-for-for-europe-to-learn-from-its-mistakes-in-the-sahel> ημερ/νια πρόσβασης 10/5/22.

πρωτεύουσα Bamako. Η συγκεκριμένη επιχείρηση αποτέλεσε μέρος της στρατηγικής που ανέπτυξε η Γαλλία για την περιοχή του Σαχέλ. Μια στρατηγική που αποσκοπεί στο να διασφαλίσει ότι τα κράτη της Ομάδας των 5 (G5- Sahel) θα είναι σε θέση να εξασφαλίσουν την ασφάλειά τους. Επίσης ενθαρρύνει τις χώρες να αποκτήσουν την ικανότητα να αντιμετωπίσουν τις ένοπλες τρομοκρατικές ομάδες που δρουν στην περιοχή του Σαχέλ. Η εν λόγω επιχείρηση συνέβαλε στον τερματισμό του ισλαμιστικού ελέγχου στο βόρειο Μάλι, όμως δεν κατάφερε να επιτύχει την ανοικοδόμηση του κράτους του Μάλι. Σε αυτό συνέβαλε η αδύναμη δημοκρατική κυβέρνηση που αποδείχθηκε ένας ασταθής σύμμαχος και ένας κακός υπηρέτης του λαού του Μάλι με αποτέλεσμα τον Αύγουστο 2021 να απομακρυνθεί με στρατιωτικό πραξικόπημα.

Το 2021 ο Γάλλος πρόεδρος ανακοίνωσε ότι η επιχείρηση 'Operation Barkhane' θα ολοκληρωθεί επίσημα το πρώτο τρίμηνο του 2022. Ωστόσο, επέμεινε ότι αυτό δεν θα μεταφραστεί σε πλήρη γαλλική απόσυρση από την περιοχή. Πράγματι, η ευρωπαϊκή στρατιωτική ομάδα εργασίας με την ονομασία «Takuba», η οποία σχηματίστηκε τον Μάρτιο του 2020 και δρα σε όλο το Σαχέλ σε συντονισμό με τους εταίρους της G5-Sahel, περιλαμβάνει ήδη εκατοντάδες Γάλλους στρατιώτες και ο αριθμός αυτός αναμένεται να αυξηθεί στο μέλλον¹⁴⁵.

Εκτός των παραπάνω επιχειρήσεων, η Γαλλία συνέβαλε και υποστήριξε με εξοπλισμό αλλά και εκπαίδευση τη δημιουργία το 2017 του πολιτικο-στρατιωτικού συνασπισμού της Ομάδας των 5 (G5- Sahel) αποτελούμενη από τις χώρες της Μαυριτανίας, του Μάλι, του Τσάντ, της Μπουρκίνα Φάσο και του Νίγηρα. Ενός πολιτικοστρατιωτικού οργανισμού με στόχο αφενός τον περιορισμό της διάδοσης του ριζοσπαστικού σουνιτικού ισλάμ και αφετέρου τον συντονισμό των δυνάμεων ασφαλείας του στη μάχη κατά του ισλαμικού τζιχάντ. Είναι γεγονός ότι εδώ και 9 χρόνια γαλλικά στρατεύματα μαζί με άλλες δυτικές δυνάμεις προσπαθούν να περιορίσουν την δράση των τζιχαντιστών αλλά και άλλων ισλαμικών και μη ομάδων σε μια

¹⁴⁵ Ο.π.

χαοτική κατάσταση, όπου εμπλέκονται Ρώσοι, Κινέζοι και άλλοι ανεξέλεγκτοι παίκτες¹⁴⁶.

Η στρατιωτική στρατηγική της Γαλλίας έχει φθάσει σε αδιέξοδο και αυτό φαίνεται και από τις δηλώσεις του πρωθυπουργού της Γαλλίας που το Φεβ 2022, δήλωσε την αποχώρηση των Γαλλικών δυνάμεων από το Μάλι και την εγκατάστασή τους στο Νίγηρα.

Το ενδιαφέρον όμως της Γαλλίας για την περιοχή του Σαχέλ δεν εστιάζεται μόνο στην αντιμετώπιση της ισλαμικής τρομοκρατίας αλλά και στα κοιτάσματα ουρανίου που διαθέτει ο Νίγηρας. Αυτή τη στιγμή η Γαλλία, τις ενεργειακές της ανάγκες τις καλύπτει σε ένα πολύ μεγάλο ποσοστό, περίπου 69% από την παραγωγή της πυρηνικής ενέργειας.¹⁴⁷ Η Γαλλία είναι η χώρα με τα περισσότερα πυρηνικά εργοστάσια (56 σε λειτουργία) στην Ευρώπη, αλλά και στον κόσμο μετά τις ΗΠΑ, ενώ σχεδιάζει την κατασκευή έξι νέων πυρηνικών εργοστασίων μέχρι το 2050.¹⁴⁸ Η εξασφάλιση της προμήθειας ουρανίου εξασφαλίζεται μέσω της εταιρείας Orano (πρώην Areva) που εκμεταλλεύεται τα κοιτάσματα ουρανίου στο Νίγηρα και τα οποία καλύπτουν σε ποσοστό τουλάχιστον 20% των αναγκών της Γαλλίας, ενώ ενδιαφέρον υπάρχει και για τα αποθέματα ουρανίου στο Μάλι.¹⁴⁹

Ενώ η Επιχείρηση Serval της Γαλλίας πέτυχε να αποτρέψει ένοπλες ομάδες από το να καταλάβουν την πρωτεύουσα του Μάλι, το Μπαμάκο, το 2013, τοπικές θυγατρικές ομάδων όπως η Αλ Κάιντα και το ISIL (ISIS) παραμένουν παρούσες στο κεντρικό και βόρειο Μάλι μέχρι σήμερα και έχουν επεκτείνει τις επιχειρήσεις τους στη βόρεια Μπουρκίνα Φάσο και στα δυτικά του Νίγηρα. Επιπλέον, αυτή η σοβαρή έλλειψη ασφάλειας επιτρέπει στα δίκτυα εμπορίας ανθρώπων να λειτουργούν ατιμώρητα σε ολόκληρη την περιοχή. Ακόμη πιο ανησυχητικό είναι ότι οι περιφερειακές δυνάμεις

¹⁴⁶ Άρθρο 'Είμαστε κρυπτο ιμπεριαλιστές ή απλός μισθοφόροι των Γάλλων;'. Από την ιστοσελίδα <https://slpress.gr/ethnika/eimaste-krypto-imperialistes-i-aplos-quot-misthoforoi-quot-ton-gallon> , ημερ/νια πρόσβασης 30/3/22.

¹⁴⁷ Άρθρο 'Russia's energy clout doesn't just come from oil and gas- it's also a key nuclear supplier'. Από την ιστοσελίδα <https://theconversation.com/russias-energy-clout-doesnt-just-come-from-oil-and-gas-its-also-a-key-nuclear-supplier-179444> , ημερ/νια πρόσβασης 29/4/22.

¹⁴⁸ Άρθρο 'Νέα πυρηνικά εργοστάσια εξαγγέλει ο Μακρόν'. Από την ιστοσελίδα <https://www.dw.com/el/νέα-πυρηνικά-εργοστάσια-εξαγγέλει-ο-μακρόν/a-60743340> ημερ/νια πρόσβασης 29/4/22.

¹⁴⁹ Κείμενο Εργασίας 'Uranium from Niger: A key resource of diminishing importance for France'. Από την ιστοσελίδα https://www.files.ethz.ch/isn/180947/PB2014_Niger-France-uranium_CVE_Bruno-Tertrais_web.pdf , ημερ/νια πρόσβασης 31/3/22.

ασφαλείας που συνεργάζονται με ξένες δυνάμεις επιδίδονται στην ίδια βάνουση συμπεριφορά. Από την αρχή των προσπαθειών κατά της εξέγερσης, οι στρατηγικοί εταίροι της Ευρώπης στο Σαχέλ έχουν κατηγορηθεί ότι στόχευσαν παράνομα και σκότωσαν εκατοντάδες αμάχους στη Μπουρκίνα Φάσο, τον Νίγηρα και το Μάλι¹⁵⁰.

Τα τελευταία δύο χρόνια, η αποτυχία των διεθνών προσπαθειών για τον περιορισμό των ένοπλων ομάδων και τη διατήρηση της ασφάλειας των πολιτών, σε συνδυασμό με τη διαφθορά και την αδυναμία των πολιτικών κυβερνήσεων στην περιοχή, οδήγησαν σε ένα κύμα στρατιωτικών πραξικοπημάτων στο Σαχέλ. Ως εκ τούτου, η λαϊκή δυσαρέσκεια με την Ευρώπη και ειδικά τη Γαλλία διαρκώς αυξάνεται στην περιοχή. Το Νοέμβριο του 2021 διαδηλωτές στη Μπουρκίνα Φάσο και τον Νίγηρα εμπόδισαν μια μεγάλη γαλλική στρατιωτική νηοπομπή που ταξίδευε από την Ακτή του Ελεφαντοστού στο Μάλι. Στη βόρεια περιοχή Κάγια της Μπουρκίνα Φάσο, διαδηλωτές έφεραν πανό που έγραφαν «Ο γαλλικός στρατός να φύγει» και «Ελευθερώστε το Σαχέλ», έκλεισαν τον δρόμο και εμπόδισαν τη συνοδεία να κινηθεί για αρκετές ημέρες. Τέλος, οι πολίτες του Μάλι και της Μπουρκίνα Φάσο καλωσόρισαν με ενθουσιασμό τις πρόσφατες φήμες για αυξημένη συνεργασία μεταξύ της Ρωσίας και των κρατών του Σαχέλ, ακόμη και εκείνων για μια πιθανή συμφωνία μεταξύ του κράτους του Μάλι και της ομάδας Wagner¹⁵¹.

Περαιτέρω, αξίζει να τονιστεί πως, η Γαλλία, η Γερμανία και οι χώρες του Σαχέλ εγκαινίασαν τη Συμμαχία Σαχέλ το 2017 με στόχο τη συγκέντρωση σημαντικών διεθνών χορηγών για τον καλύτερο συντονισμό της αναπτυξιακής βοήθειας και άλλων χρηματοδοτικών προσπαθειών για την περιοχή. Η Συμμαχία στόχευε να ενσωματώσει τις προοπτικές ασφάλειας, ανάπτυξης και διακυβέρνησης, αλλά προσπάθησε να βρει συνοχή και αποτελεσματικότητα. Η επιδείνωση της κατάστασης της ασφάλειας στο Σαχέλ οδήγησε τους διεθνείς παράγοντες να αναλάβουν στη συνέχεια νέες πρωτοβουλίες, συμπεριλαμβανομένης της Σύμπραξης για την Ασφάλεια και τη Σταθερότητα στο Σαχέλ (Partnership for Security and Stability in the Sahel) και, πιο

¹⁵⁰ Άρθρο 'It is time for Europe to learn from its mistakes in the Sahel'. Από την ιστοσελίδα <https://www.aljazeera.com/opinions/2022/2/15/it-is-time-for-for-europe-to-learn-from-its-mistakes-in-the-sahel> ημερ/νια πρόσβασης 10/5/22.

¹⁵¹ Ο.π.

πρόσφατα, τον Συνασπισμό για το Σαχέλ (Coalition for the Sahel). Ωστόσο, η σχέση μεταξύ αυτών των πρωτοβουλιών παραμένει σε μεγάλο βαθμό θεωρητική¹⁵². Αυτό εν μέρει απορρέει και από τα αντικρουόμενα συμφέροντα Γαλλίας και Γερμανίας για την περιοχή που αντικατοπτρίζονται στον τρόπο αντιμετώπισης των ενεργειών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

4.6 Γερμανία

Τον Μάιο του 2020 το γερμανικό κοινοβούλιο ενέκρινε τη συνέχιση της στρατιωτικής συμμετοχής της χώρας σε δύο αποστολές στο Μάλι και στο Σαχέλ. Ως μέρος της Πολυδιάστατης Αποστολής Ολοκληρωμένης Σταθεροποίησης του ΟΗΕ (MINUSMA) και της Εκπαιδευτικής Αποστολής ΕΕ EUTM Mali, μπορούν να αναπτυχθούν έως και 1.550 Γερμανοί στρατιώτες. Δεδομένης της κλίμακας αυτών των δεσμεύσεων, οι γερμανικές συζητήσεις για την πολιτική του Σαχέλ υπήρξαν υποτονικές και μη παραγωγικές. Ένας λόγος είναι ότι η συζήτηση για αυτό το θέμα είναι σε μεγάλο βαθμό αποκομμένη από στρατηγικές εκτιμήσεις.

Επίσης, η πολιτική της Γαλλίας για την περιοχή του Σαχέλ επηρεάζει και περιορίζει τη διαμόρφωση της γερμανικής πολιτικής στην περιοχή με αποτέλεσμα να διαμορφώνονται δύο βασικές απόψεις στη Γερμανία. Από τη μία πλευρά υπάρχουν όσοι επιθυμούν συνεργασία με τη Γαλλία για την υποστήριξη της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης και έχουν την τάση να αποδέχονται εύκολα τη γαλλική ηγεσία στο Σαχέλ ή να αναγνωρίζουν τη Γαλλία ως το έθνος-πλαίσιο διαμόρφωσης της πολιτικής στην περιοχή. Από την άλλη, υπάρχουν εκείνοι που θεωρούν τη συνεργασία με τη Γαλλία ως αναπόφευκτη, αλλά βλέπουν την ανάγκη να διακριθεί το Βερολίνο από το Παρίσι. Ως εκ τούτου καλλιεργούν μια διάχυτη, επίμονη δυσπιστία για τη γαλλική πολιτική απέναντι στην Αφρική ή θεωρούν ότι κυριαρχείται από τον στρατό οπότε και είναι άστοχη. Έτσι, η Γερμανία μπορεί να απορρίπτει προτάσεις της Γαλλίας, χωρίς ωστόσο να προτείνει βιώσιμες εναλλακτικές λύσεις¹⁵³.

¹⁵² Άρθρο 'Disorder from Chaos: Why Europeans fail to promote stability in the Sahel'. Από την ιστοσελίδα

https://ecfr.eu/publication/disorder_from_chaos_why_europeans_fail_to_promote_stability_in_the_sahel/ ημερ/νια πρόσβασης 11/5/22.

¹⁵³ Κείμενο Εργασίας 'German and International Crisis Management in the Sahel'. Από την ιστοσελίδα <https://www.swp-berlin.org/10.18449/2020C27/> ημερ/νια πρόσβασης 11/5/22.

Ένα ακόμη πρόβλημα που παρουσιάζεται αφορά στη διαφωνία των δύο χωρών για τη χρήση βίας. Για παράδειγμα, η Γερμανία αρνείται να συμμετάσχει στην ισχυρή αποστολή καθοδήγησης της Task Force Takuba που ξεκίνησε από τη Γαλλία και αυτό οφείλεται (α) στην αποστροφή του κινδύνου και (β) στην πεποίθηση ότι περισσότερη στρατιωτική ανάπτυξη μέσω δυνάμεων και περισσότερη χρήση βίας δεν θα παράγουν απαραίτητα καλύτερα αποτελέσματα¹⁵⁴.

Τον Φεβρουάριο του 2021 ο υπουργός Εξωτερικών της Γερμανίας απέρριψε το γαλλικό αίτημα για γερμανική εμπλοκή στις πολεμικές επιχειρήσεις του Σαχέλ, ενώ ο Γάλλος πρόεδρος δήλωσε ότι δεν θα μειώσει τον αριθμό των γαλλικών στρατευμάτων που μάχονται με ισλαμιστές μαχητές στην περιοχή της Δυτικής Αφρικής. Ο Γάλλος πρόεδρος ήλπιζε σε περισσότερη εμπλοκή από τον κύριο σύμμαχό του στην Ευρώπη, τη Γερμανία. Όμως, μετά τη σύνοδο κορυφής της G5, ο υπουργός Εξωτερικών της Γερμανίας δήλωσε ότι το Βερολίνο δεν θα στείλει στρατιώτες σε πρόσθετες στρατιωτικές επιχειρήσεις στην περιοχή Σαχέλ. Τόνισε ότι η Γερμανία συμμετέχει με πολλά στρατεύματα και στις δύο διεθνείς αποστολές στο Σαχέλ, στην Ευρωπαϊκή αποστολή εκπαίδευσης EUTM καθώς και στην αποστολή του ΟΗΕ Minusma, προσθέτοντας ότι το Βερολίνο έχει αυτήν τη στιγμή έως και 1.550 στρατιώτες της Bundeswehr που αναπτύσσονται στην Χώρα της Δυτικής Αφρικής, το Μάλι.

Σύμφωνα με τη Γερμανία, οι χώρες της G5 θα πρέπει να αγωνιστούν για δύο πράγματα: ισχυρές δυνάμεις ασφαλείας που αποκαθιστούν και υποστηρίζουν την ασφάλεια, αλλά και αποτελεσματικές δημόσιες υπηρεσίες για τους ανθρώπους τους, ιδιαίτερα σε εύθραυστες περιοχές. Ωστόσο, η ομάδα του G5 Sahel δεν έχει επιτύχει κανέναν από τους στόχους του, είτε πρόκειται για ασφάλεια είτε για ανάπτυξη, και ακόμη λιγότερο όσον αφορά τη διακυβέρνηση στα ενδιαφερόμενα κράτη, με τη Γερμανία να θεωρεί πως η κρίση διαρκεί για αρκετά μεγάλο χρονικό διάστημα, χωρίς να παρουσιάζεται κάποια πρόοδος¹⁵⁵.

¹⁵⁴ Ο.π.

¹⁵⁵ Άρθρο 'France rules out immediate troop cuts in Sahel'. Από την ιστοσελίδα <https://www.dw.com/en/france-rules-out-immediate-troop-cuts-in-sahel/a-56589692> ημερ/νια πρόσβασης 11/5/22.

Τον Φεβρουάριο του 2022 η Γαλλία και οι σύμμαχοί της στον αγώνα κατά των ισλαμιστών ανταρτών στο Μάλι δήλωσαν ότι θα ξεκινήσουν μια συντονισμένη απόσυρση των στρατιωτικών πόρων. Σε συνέντευξη Τύπου, ο Γάλλος πρόεδρος δήλωσε ότι η Γαλλία θα αποσύρει τα περισσότερα στρατεύματα από το Μάλι εντός έξι μηνών, κάτι που σημαίνει το τέλος της επιχείρησης Barkhane και της επιχείρησης Takuba, η οποία περιλαμβάνει περίπου 14 ευρωπαϊκά κράτη. Η ανακοίνωση αυτή εγείρει επίσης ερωτήματα σχετικά με το μέλλον της Εκπαιδευτικής Αποστολής της ΕΕ (EUTMA), στην οποία συμμετέχουν περίπου 300 Γερμανοί στρατιώτες. Η αποχώρηση των Γάλλων και των Ευρωπαίων συμμάχων τους είναι ένα πλήγμα για τη Bundeswehr, όπως δήλωσε ο Ulf Laessing, επικεφαλής του Περιφερειακού Προγράμματος Sahel στο Ίδρυμα Konrad Adenauer¹⁵⁶.

¹⁵⁶ Άρθρο 'Europe's troop withdrawal leaves Mali in limbo'. Από την ιστοσελίδα <https://www.dw.com/en/europes-troop-withdrawal-leaves-mali-in-limbo/a-60817940> ημερ/νια πρόσβασης 11/5/22.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο

5. Συμπεράσματα και προτάσεις

Από την ανάλυση του θέματος καταδείχθηκε πως η περιοχή του Σαχέλ θέτει σημαντικά ζητήματα ασφαλείας για την Ευρώπη, με κυριότερα την παράνομη μετανάστευση, την κλιματική αλλαγή, καθώς και την τρομοκρατία και το οργανωμένο έγκλημα. Την εποχή της παγκοσμιοποίησης προκύπτουν απειλές εκτός της επικράτειας ενός κράτους που όμως επηρεάζουν το ίδιο και τα υπόλοιπα ποικιλοτρόπως. Η κλιματική αλλαγή, η (παράνομη) μετανάστευση, η (πολιτική / θρησκευτική) ριζοσπαστικοποίηση, τα όπλα μαζικής καταστροφής και οι οικονομικές κρίσεις – καθώς και τα παράγωγά τους (π.χ. η επισιτιστική ασφάλεια ή η χρήση όπλων μαζικής καταστροφής από τρομοκράτες) – αποτελούν απότοκα της μη γραμμικής διαδικασίας της παγκοσμιοποίησης.¹⁵⁷ Ωστόσο, οι προκλήσεις ασφαλείας για την Ευρώπη που απορρέουν από τα ανωτέρω ζητήματα στην ευρύτερη περιοχή του Σαχέλ δεν είναι απόρροια μόνο της παγκοσμιοποίησης, αλλά και του πρότερου καθεστώτος της αποικιοκρατίας στην περιοχή από ευρωπαϊκές δυνάμεις (π.χ. Γαλλία), καθώς και των διαρκών μετασχηματισμών σε γεωπολιτικό επίπεδο που διαμορφώνουν συνεχώς τα συμφέροντα των μεγάλων δυνάμεων.

Ως εκ τούτου, οι προκλήσεις ασφαλείας που αναδύονται δεν επιδέχονται επιτυχούς αντιμετώπισης παρά μόνον σε υπερεθνικό επίπεδο¹⁵⁸ και παρά μόνο αν η Ευρώπη αντιληφθεί έγκαιρα τον δικό της σημαντικό ρόλο τόσο στην πρόκληση αυτών των προβλημάτων, όσο και στην επίλυσή τους.

Τα ευρωπαϊκά κράτη θα πρέπει να αναλογιστούν τη συμβολή τους υπό το πρίσμα της αποικιοκρατίας και των διαφόρων «εκπολιτιστικών» αποστολών που έλαβαν χώρα στην περιοχή κατά τις προηγούμενες δεκαετίες, αλλά και της στοχοποίησης συγκεκριμένων ομάδων του πληθυσμού (π.χ. ως τρομοκρατικές).

Στο πλαίσιο αυτό, η Ευρώπη μπορεί να δημιουργήσει ένα νέο παράδειγμα αντιμετώπισης των απειλών που προέρχονται από την περιοχή του Σαχέλ διαμέσου της δημιουργίας ενός κοινού ευρωπαϊκού οράματος,

¹⁵⁷ Κείμενο Εργασίας 'Τέσσερις Παράγοντες που Δημιουργούν Νέες Απειλές Ασφαλείας'. Από την ιστοσελίδα <https://www.eliamer.gr/τέσσερις-παράγοντες-που-δημιουργού/>, ημερ/νια πρόσβασης 3/5/2022.

¹⁵⁸ Ο.π.

οικοδομημένο στη βάση κοινών αξιών και σεβασμού προς τη διαφορετικότητα. Προς αυτήν την κατεύθυνση πολύ σημαντική είναι και η δημιουργία προγραμμάτων που θα συμβάλουν στην ισόρροπη ανάπτυξη των κρατών της περιοχής του Σαχέλ σε επίπεδο οικονομικό και κοινωνικό. Η υγεία, η εκπαίδευση, η καταπολέμηση της φτώχειας, η μείωση της διαφθοράς και των συγκρούσεων θα πρέπει να αποτελούν το επίκεντρο αναπτυξιακών προγραμμάτων σε συνεργασία με διεθνείς φορείς και με εθνικές κυβερνήσεις¹⁵⁹. Η πρόοδος που συντελείτε στην περιοχή σε επίπεδο οικονομικής ανάπτυξης θα πρέπει να αποτελέσει μία ευκαιρία για την Ευρώπη και για τις άλλες μεγάλες δυνάμεις, προκειμένου να αξιοποιήσουν τη δυναμική που παρέχει η περιοχή μέσω της οικονομικής ανάκαμψης, της βελτίωσης των υποδομών, της προώθησης της βιώσιμης ανάπτυξης σε όλα τα επίπεδα, την ενίσχυση της διακυβέρνησης, με τη συμμετοχή των ντόπιων κατοίκων και ενός εύρους ντόπιων φορέων.

Άλλωστε, η περιοχή του Σαχέλ μπορεί να παράσχει σημαντικές ευκαιρίες για την Ευρώπη σε όρους φυσικών και ανθρώπινων πόρων. Καθώς η Ευρώπη αναζητά νέο ζωτικό γεωστρατηγικό χώρο, μπορεί να αξιοποιήσει τη δημιουργία συμμαχιών με κράτη της περιοχής του Σαχέλ προς την επίτευξη αμοιβαίου οφέλους¹⁶⁰. Η περιοχή του Σαχέλ στη βόρεια-κεντρική Αφρική είναι η πιο σημαντική για την Ευρώπη αυτή τη στιγμή, σύμφωνα με την Emanuela Del Re, την ειδική εκπρόσωπο της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την εν λόγω περιοχή¹⁶¹. Η εμβάθυνση των σχέσεων με την Οικονομική Κοινότητα των Δυτικοαφρικανικών Κρατών μπορεί να βοηθήσει την Ευρώπη προς αυτήν την κατεύθυνση.

Η Ευρώπη έχει κάνει αρκετά σημαντικά βήματα προς τη μείωση των απειλών που προέρχονται από την περιοχή του Σαχέλ. Για παράδειγμα, Ο ιστότοπος του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου προβάλλει ένα φιλόδοξο επενδυτικό πακέτο Αφρικής-Ευρώπης ως στόχο της φετινής Συνόδου Κορυφής μεταξύ

¹⁵⁹ Άρθρο 'Europe/Maghreb/Sahel: an area of opportunities and challenges'. Από την ιστοσελίδα <https://atalayar.com/en/blog/europemaghrebsahel-area-opportunities-and-challenges> ημερ/νια πρόσβασης 12/5/22.

¹⁶⁰ Ο.π.

¹⁶¹ Άρθρο 'EU will be 'loyal and dedicated partner' to Sahel, official says'. Από την ιστοσελίδα <https://www.devex.com/news/eu-will-be-loyal-and-dedicated-partner-to-sahel-official-says-102503> ημερ/νια πρόσβασης 12/5/22.

των δύο περιοχών¹⁶². Εγκρίθηκε επίσης μια κοινή δήλωση για ένα κοινό όραμα για το 2030 από τους συμμετέχοντες¹⁶³. Τον Δεκέμβριο του 2021 δημοσίευσε τομείς προτεραιότητας και στόχους με τις χώρες και τις περιφέρειες εταίρους της, εστιάζοντας σε θέματα όπως τα ανθρώπινα δικαιώματα και η δημοκρατία, καθώς και η ειρήνη, η σταθερότητα και η πρόληψη των συγκρούσεων. Τον Απρίλιο του ίδιου έτους κυκλοφόρησε η «Ολοκληρωμένη Στρατηγική» της Ευρώπης για την περιοχή του Σαχέλ. Έχει αναγνωρίσει και καθορίσει με σαφήνεια τις αρχές στις οποίες πρέπει να βασίζεται η στρατηγική της και μάλιστα η αμοιβαία ευθύνη είναι μία από τις βασικές αρχές που καθοδηγεί τη στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης¹⁶⁴.

Ωστόσο, το πρόβλημα σχετικά με αυτές τις αρχές εντοπίζεται στο ότι είναι πολύ αφηρημένες. Σε γενικό επίπεδο η Ευρώπη γνωρίζει ότι τα κράτη του Σαχέλ χρειάζονται σταθερότητα, διαφάνεια και νόμιμους θεσμούς που μπορούν να αντλήσουν έσοδα από φόρους, τέλη και δασμούς για να προσφέρουν οικονομική ανάπτυξη και υπηρεσίες και να κάνουν τις χώρες τους πιο ανθεκτικές στις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής. Η ΕΕ, τουλάχιστον θεωρητικά, γνωρίζει επίσης ότι οι πολιτικές της σε ένα εύθραυστο πολιτικό περιβάλλον όπως το Σαχέλ θα πρέπει να είναι ευαίσθητες στο πλαίσιο και στις συγκρούσεις. Το πρόβλημα για την ΕΕ είναι η αδυναμία της να επιτύχει τα ανωτέρω σε κατακερματισμένες, επιρρεπείς σε συγκρούσεις κοινωνίες όπου η ίδια η ιδέα του κράτους έχει διαβρωθεί. Η πρόκληση που συνιστά αυτό είναι επίσης προφανής όταν ληφθεί υπόψη το ιστορικό της ΕΕ και της διεθνούς κοινότητας γενικότερα όσον αφορά την παροχή βοήθειας στις προσπάθειες οικοδόμησης κρατών σε εύθραυστα κράτη. Τις περισσότερες φορές, αυτές οι προσπάθειες δεν επιτυγχάνουν τους δηλωμένους στόχους τους, ακόμη και μερικές φορές επιδεινώνουν μια δύσκολη κατάσταση, αφήνοντας τις χώρες σε ένα τεχνητό σύστημα συνεχούς διεθνούς υποστήριξης. Αυτό μπορεί να αποτρέψει την ολοκληρωτική κατάρρευση του κράτους, αλλά δεν αντιπροσωπεύει μια βιώσιμη πορεία προς την ανάκαμψη,

¹⁶² Άρθρο 'MEPs debate how to respond to instability in Africa's Sahel region'. Από την ιστοσελίδα <https://www.theparliamentmagazine.eu/news/article/meps-debate-how-to-respond-to-instability-in-africas-sahel-region> ημερ/νια πρόσβασης 12/5/22.

¹⁶³ Ο.π.

¹⁶⁴ Άρθρο 'EU will be 'loyal and dedicated partner' to Sahel, official says'. Από την ιστοσελίδα <https://www.devex.com/news/eu-will-be-loyal-and-dedicated-partner-to-sahel-official-says-102503> ημερ/νια πρόσβασης 12/5/22.

τη σταθερότητα, τη συμφιλίωση και την ανάπτυξη στη βάση ενός μακροπρόθεσμου οράματος¹⁶⁵.

Προς την κατεύθυνση αυτή και λαμβάνοντας υπόψη την ανάγκη για υπερεθνική αντιμετώπιση των προκλήσεων ασφαλείας από την περιοχή του Σαχέλ, μπορεί να βοηθήσει μία συνεργασία Ευρώπης και NATO, στη βάση της δημιουργίας ενός κοινού οράματος και βιώσιμων επιχειρήσεων προώθησης της σταθερότητας και ενίσχυσης της οικονομικής ανάπτυξης. Ο Νότος και συγκεκριμένα παράνομη διακίνηση ανθρώπων, όπλων και ναρκωτικών και η τρομοκρατία, σε συνδυασμό με την εμφάνιση νέων στρατιωτικών καθεστώτων στο Σαχέλ, αποτελούν σημαντικούς λόγους για τους οποίους το NATO θα πρέπει να εμβαθύνει τη δέσμευσή του με την περιοχή.

Συνολικά, επομένως, απαιτείται μία πολυεπίπεδη, πολυδιάστατη και συνεργατική προσέγγιση για την αντιμετώπιση των προβλημάτων ασφάλειας και σταθερότητας στην περιοχή του Σαχέλ. Απαιτείται επίσης αυτή η προσέγγιση να δημιουργηθεί υπό ένα ολιστικό πρίσμα, στη βάση ενός συγκεκριμένου, μακροχρόνιου και βιώσιμου οράματος, με ρεαλιστικές πρακτικές ενέργειες. Από την άλλη πλευρά, ωστόσο, δεν θα πρέπει να παραβλεφθεί και το γεγονός ότι η σύγκρουση ΗΠΑ/NATO και Ευρώπης με τη Ρωσία που επεκτείνεται και στην περιοχή του Σαχέλ, καθώς και η ενδεχόμενη συνεργασία Ρωσίας και Κίνας που μπορεί να υποστηριχθεί και με ενέργειες σε αυτήν την περιοχή, καθιστούν την προσπάθεια της Ευρώπης εξαιρετικά δύσκολη. Τέλος, ένας ακόμη παράγοντας που θα πρέπει να επιλυθεί αφορά την έλλειψη σύμπνοιας μεταξύ των χωρών της ίδιας της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που έχει οδηγήσει στην εφαρμογή κατακερματισμένων πολιτικών και που εμποδίζει τη δημιουργία μίας ολιστικής και συνεκτικής προσέγγισης αντιμετώπισης των προκλήσεων της περιοχής.

¹⁶⁵ Κείμενο Εργασίας 'EU migration management in the Sahel: unintended consequences on the ground in Niger?'. Από την ιστοσελίδα <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/01436597.2020.1784002>, ημερ/νια πρόσβασης 12/5/22, page 65.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Διαχρονικά προβλήματα φτώχειας και πολιτικής διαφθοράς στην περιοχή του Σαχέλ έχουν οδηγήσει σε σημαντικά ζητήματα ασφαλείας και σταθερότητας στην περιοχή. Παράλληλα, η παρουσία και οι δραστηριότητες των μεγάλων δυνάμεων στην περιοχή εδώ και δεκαετίες, είτε για να ελέγξουν και να ενισχύσουν την ασφάλεια και τη σταθερότητα, είτε για να προωθήσουν τα δικά τους συμφέροντα, έχουν μάλλον εντείνει αυτά τα προβλήματα.

Από την προηγηθείσα ανάλυση καταδείχθηκε πως τα ζητήματα ασφαλείας και σταθερότητας στην περιοχή απειλούν σε μεγάλο βαθμό την Ευρώπη. Παράλληλα, καταδείχθηκε πως και οι ίδιες οι πρωτοβουλίες της Ευρώπης έχουν οξύνει αυτά τα προβλήματα. Η κατακερματισμένη πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αλλά και σε μεγάλο βαθμό η διαφωνία Γαλλίας και Γερμανίας για την περιοχή, σε συνδυασμό με την έλλειψη ουσιαστικών συνεργασιών και συνεκτικής προσέγγισης με μακροχρόνιο και βιώσιμο αναπτυξιακό όραμα, έχουν επίσης εντείνει τα προβλήματα που αντιμετωπίζει η περιοχή.

Στα ανωτέρω θα πρέπει να προστεθούν και οι υπό διαμόρφωση γεωπολιτικοί μετασχηματισμοί στη βάση της σύγκρουσης ΗΠΑ/Ευρώπης και Ρωσίας με αφορμή την πολεμική σύγκρουση στην Ουκρανία. Η διαχρονική διαμάχη μεταξύ αυτών των δύο σχηματισμών, και η άνοδος της Κίνας με ενδεχόμενη συνεργασία με τη Ρωσία, αντικατοπτρίζονται και στην περιοχή του Σαχέλ, καθώς όλοι οι προαναφερθέντες δρουν σε αυτή την περιοχή διαχρονικά.

Ως εκ τούτου, η αντιμετώπιση των προβλημάτων ασφαλείας και σταθερότητας στην περιοχή του Σαχέλ βασίζεται στην αντιμετώπιση διαφόρων παραγόντων. Η πολυδιάστατη αυτή απειλή καλεί για μία πολυεπίπεδη συνεργασία, διακυβέρνηση και εφαρμογή δραστηριοτήτων που θα λάβει υπόψη της τους υφιστάμενους παράγοντες που καθορίζουν τα τεκταινόμενα στην περιοχή, αλλά και τους υπό διαμόρφωση παράγοντες. Επίσης, καλεί για μία πιο εις βάθος συνεργασία των κρατών της Ευρώπης, που επί του παρόντος περιορίζεται από τον διαφορετικό βαθμό επιπτώσεων των προκλήσεων που απορρέουν από την περιοχή του Σαχέλ και επομένως

τον διαφορετικό βαθμό θεώρησης αυτών των προκλήσεων ως πραγματικές απειλές.

Για τον λόγο αυτό, περαιτέρω έρευνα, σε ακαδημαϊκό και ερευνητικό επίπεδο, είναι απαραίτητη, δεδομένης της δυναμικής φύσης της προσέγγισης της Ευρώπης για την περιοχή του Σαχέλ, αλλά και των παραγόντων που εμπλέκονται στη διαμόρφωση μίας ολιστικής, συνεκτικής και συνεργατικής προσέγγισης από τα ενδιαφερόμενα μέρη.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική Βιβλιογραφία

- Μαριλένα Κόππα, 'Η Κοινή Πολιτική Άμυνας και Ασφάλειας- Η ιστορία, οι θεσμοί, οι στρατηγικές' (2018), Εκδόσεις Πατάκη.
- Γεώργιος Μ. Σπυρόπουλος, 'Διεθνείς Σχέσεις- Ρεαλιστική Προσέγγιση, Θεωρία και Πράξη' (2010), Εκδόσεις Ποιότητα.
- Γεώργιος Μ. Σπυρόπουλος, 'Ο Τρίτος Κόσμος στις Διεθνείς Σχέσεις: Μύθοι και Πραγματικότητες' (2005), Εκδόσεις Παπαζήση.
- Σπυρίδων Ν. Λίτσας, 'ΙΛΙΑΔΑ και Διεθνής Πολιτική- Μια θεωρητική προσέγγιση' (2014), Εκδόσεις Ποιότητα.
- Kenneth N. Waltz, 'Θεωρία Διεθνούς Πολιτικής' (2011), Εκδόσεις Ποιότητα.
- Ιωάννης Παρίσης, 'Παράγοντες Ισχύος στο Διεθνές Σύστημα' (2011), Εκδόσεις Ινφογνώμων.
- Ιωάννης Παρίσης, 'Η Καθ'ημάς θάλασσα- Γεωστρατηγική Ανάλυση της Μεσογείου' (2013), Εκδόσεις Λιβάνη.
- Βιβή Κεφάλα, 'Βόρεια Αφρική- Εσωτερική Πολιτική/Περιφερειακές και Διεθνείς Σχέσεις', (2015), Εκδόσεις Παπαζήση.
- Χουλιάρας Α. & Πετρόπουλος Σ. 'Η Αφρική και οι άλλοι' (2015), Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις.
- Tim Marshall, 'Αιχμάλωτοι της Γεωγραφίας', (2019) Εκδόσεις Διόπτρα.
- Μπότσιου Κ. 'Οι Νέες Αντιλήψεις για την Ασφάλεια και η Εξέλιξη της ΚΕΠΠΑ' (2017), Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης Τεύχος 20.
- Think Piece #2, 'Η Αναδυόμενη Αφρική' (2019). Delphi Economic Forum.
- Σπυρόπουλος Γ., Κείμενο Εργασίας 'Έννοιολογική προσέγγιση και ερμηνευτικός προσδιορισμός του Τρίτου Κόσμου: εμφάνιση- εξέλιξη-σημερινά δεδομένα' (2003), Αγορά Χωρίς Σύνορα, Τόμος 8(3), 204-223.

Ξένη Βιβλιογραφία

- Bøås M. (2021). EU migration management in the Sahel: unintended consequences on the ground in Niger?. *Third World Quarterly*, 42(1), 52-67.
- D'Amato S. (2021). Patchwork of Counterterrorism: Analyzing European Types of Cooperation in Sahel. *International Studies Review*, 23(4), 1518-1540.
- White Paper, 'Understanding the Sahel through its History, Geography and Socio-demographic and Security Challenges' (2020). UNFPA.
- Brooks R., 'Failed States, or the State as Failure?' (2005)..The University of Chicago.
- Conkar, Ahmet, Report 'Development and Security Challenges in the Sahel Region' (2020). Nato Parliamentary Assembly.
- Boudali L. 'Examining U.S. Counterterrorism Priorities and Strategy Across Africa's Sahel Region' (2009). RAND Corporation.
- Bokeriya A. 'Boko Haram: a new paradigm to West Africa security challenges' (2016), Vol 16, No 2: *Africa in International Relations*
- Eaton T. 'Research Paper 'Libya's War Economy Predation, Profiteering and State Weakness' (2018). Chatham House.
- Ecological Threat Register 'Understanding Ecological Threats, Resilience and Peace (2020). IEP.
- Dunford M. 'China's Belt and Road Initiative and its Implications for Global Development' (2021) *ACTA VIA SERICA* Vol. 6, No. 1.

Πηγές Διαδικτύου

- Friends of Europe (2021). Disentangling the peace and security landscape: Europe and the Sahel. Από την ιστοσελίδα <https://www.friendsofeurope.org/events/crossing-the-wilderness-europe-and-the-sahel/> ημερ/νια πρόσβασης 11/5/22.
- Moctar H.O. (2022). Άρθρο 'It is time for Europe to learn from its mistakes in the Sahel'. Από την ιστοσελίδα <https://www.aljazeera.com/opinions/2022/2/15/it-is-time-for-for-europe-to-learn-from-its-mistakes-in-the-sahel> ημερ/νια πρόσβασης 10/5/22.
- Πετρούσης Α. (2020). Άρθρο 'Η ανάπτυξη των χωρών του Σαχέλ ως παράγοντας σταθερότητας της Αφρικής'. Από την ιστοσελίδα <https://odeth.eu/η-ανάπτυξη-των-χωρών-του-σαχέλ-ως-παράγ/> ημερ/νια πρόσβασης 31/3/22.
- Naftemporiki.gr (2017). Άρθρο 'Η κλιματική αλλαγή μπορεί να φέρει μουσώνες σε μια από τις πιο ξηρές περιοχές της Αφρικής'. Από την ιστοσελίδα <https://m.naftemporiki.gr/story/1263049/i-klimatiki-allagi-mporei-na-feri-mousones-se-mia-apo-tis-pio-ksires-perioxes-tis-afrikis>, ημερ/νια πρόσβασης 31/3/22.
- Ιστοσελίδα ΟPEC, https://www.opec.org/opec_web/en/data_graphs/330.htm, ημερ/νια πρόσβασης 31/3/22.
- Δημάκας Ε. (2021). Άρθρο 'Νιγηρία Μπόκο Χαράμ: Το ένοπλο ισλαμιστικό κίνημα'. Από την ιστοσελίδα <https://foreignnews.gr/2021/03/06/nigeria-boko-charam-to-enoplo-islamistiko-kinima/> ημερ/νια πρόσβασης 1/4/22.
- Κείμενο Εργασίας (2019). LNG in Europe 'Current Trends, the European LNG Landscape and Country Focus'. Από την ιστοσελίδα <https://www.europeangashub.com/wp-content/uploads/2019/10/DM-6044045-v1-Article LNG in Europe HOWELL PEREIRA.pdf> ημερ/νια πρόσβασης 1/4/22.
- Καρακατσάνης Γ. (2022). Άρθρο 'Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία, Πυρηνική ενέργεια ή φυσικό αέριο'. Από την ιστοσελίδα

<https://slpress.gr/oikonomia/quot-eyropaiki-prasini-symfonia-quot-pyriniki-energeia-i-fysiko-aerio> , ημερ/νια πρόσβασης 30/3/22.

- Δελτίο Τύπου Συμβουλίου ΕΕ (2019). «Το Σαχέλ αποτελεί στρατηγική προτεραιότητα για την ΕΕ και τα κράτη μέλη της»: Έγκριση συμπερασμάτων του Συμβουλίου. Από την ιστοσελίδα <https://www.consilium.europa.eu/el/press/press-releases/2019/05/13/the-sahel-is-a-strategic-priority-for-the-eu-and-its-member-states-council-adopts-conclusion/> ημερ/νια πρόσβασης 1/4/22.

- Ντόκος, Θ. (2017). Άρθρο 'Για χρόνια εκτεθειμένοι στην τρομοκρατία'. Από την ιστοσελίδα <https://www.kathimerini.gr/culture/books/917419/gia-chronia-ektetheimenoi-stin-tromokratia/> , ημερ/νια πρόσβασης 1/4/22.

- Βερέμης Θ. (2021). Άρθρο 'Αποτυχημένες χώρες, μια μάστιγα της εποχής μας'. Από την ιστοσελίδα <https://www.kathimerini.gr/opinion/561573556/apotychimenes-chores-mia-mastiga-tis-epochis-mas-k/> ημερ/νια πρόσβασης 1/4/22.

- Thurston A. (2012). Άρθρο 'For Corruption, Few Places Worse Than the Sahel'. Από την ιστοσελίδα <https://theglobalobservatory.org/2012/09/for-corruption-few-places-worse-than-the-sahel/> ημερ/νια πρόσβασης 1/4/22.

- Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (2022). Κείμενο 0051/2022 'Η Πολιτική Κρίση στη Μπουρκίνα Φάσο'. Από την ιστοσελίδα https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2022-0051_EL.pdf ημερ/νια πρόσβασης 1/4/22.

- Τσελέντης Ν. (2021). Άρθρο 'Στρατιωτικά πραξικοπήματα: Ο «εφιάλτης» της Αφρικής έχει όνομα'. Από την ιστοσελίδα <https://www.offlinepost.gr/2021/09/19/stratiwtika-praksikopimata-o-efialtis-tis-afrikis-exei-onoma/> ημερ/νια πρόσβασης 1/4/22.

- Isilow H. & Tih F. (2020). Άρθρο 'Military interventions in Africa – an overview'. Από την ιστοσελίδα <https://www.aa.com.tr/en/africa/military-interventions-in-africa-an-overview/1948610> ημερ/νια πρόσβασης 1/4/22.

- Πρόταση Ψηφίσματος Ε.Κ. 2013/2020. Από την ιστοσελίδα https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-7-2013-0325_EL.html ημερ/νια πρόσβασης 1/4/22.

- Τριάντη Ν. (2021). Άρθρο ‘Μπουρκίνα Φάσο: Μια ανθρωπιστική κρίση εκτός ελέγχου’. Από την ιστοσελίδα <https://www.offlinepost.gr/2021/12/13/burkina-faso-mia-anthrwplastiki-krisi-ektos-elegxou/> , ημερ/νια πρόσβασης 1/4/22.
- Piveteau A. (2019). Άρθρο ‘The Sahel is a demographic bomb’. Από την ιστοσελίδα <https://defishumanitaires.com/en/2019/11/27/the-sahel-is-a-demographic-bomb/> ημερ/νια πρόσβασης 1/4/22.
- Naftemporiki.gr (2021). Άρθρο ‘Τι είναι οι χώρες του Σαχέλ όπου διορίσαμε Ειδικό Απεσταλμένο’. Από την ιστοσελίδα <https://m.naftemporiki.gr/story/1699973> , ημερ/νια πρόσβασης 29/4/22.
- Κωσταράς Γ. (2018). Κείμενο Εργασίας ‘Ανασυνθέτοντας την έννοια της Ασφάλειας στον 21^ο αιώνα’. Από την ιστοσελίδα <https://kedisa.gr/ανασυνθετοντας-την-εννοια-της-ασφαλει/> , ημερ/νια πρόσβασης 3/5/22.
- Θασίτης Π. (2020). Ερευνητική Εργασία Νο 61 ‘Αφρική: Το πεδίο αντιπαράθεσης των μεγάλων δυνάμεων και της Κίνας. Σημείο τριβής και ο ρόλος των φυσικών πόρων.’ Από την ιστοσελίδα <https://kedisa.gr/wp-content/uploads/2021/10/ergasia-no-61-thasitisp.pdf> ημερ/νια πρόσβασης 29/4/22.
- Solomon S. (2020). Άρθρο ‘US Special Envoy: Millions in Aid Aim to Help Fragile Sahel Region’. Από την ιστοσελίδα <https://www.voanews.com/a/africa-us-special-envoy-millions-aid-aim-help-fragile-sahel-region/6196370.html> ημερ/νια πρόσβασης 29/4/22.
- UN Security Council
- UNHCR
- Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου
- Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο
- Υπουργείο Εξωτερικών
- Daniel E. & Wendy W. (2020). Άρθρο ‘The Puzzle of JNIM and Militant Islamist Groups in the Sahel’. Από την ιστοσελίδα <https://africacenter.org/publication/puzzle-jnim-militant-islamist-groups-sahel/> ημερ/νια πρόσβασης 31/3/22.

- Παπακριβόπουλος Β. (2013). Άρθρο ' Το εμπόριο της κοκαΐνης, ένα παραμελημένο κομμάτι του παζλ'. Από την ιστοσελίδα <http://archives.monde-diplomatique.gr/spip.php?article428> ημερ/νια πρόσβασης 31/3/22.
- Κουτσοκώστα Ε. (2018). Άρθρο 'Νίγηρας: Μετανάστες επιστρέφουν πριν αγγίξουν το ευρωπαϊκό όνειρο'. Από την ιστοσελίδα <https://gr.euronews.com/2018/04/30/eu-migration-niger-africa-libya> ημερ/νια πρόσβασης 31/3/22.
- European Commission (2020). Data collection on trafficking in human beings in the EU. Από την ιστοσελίδα <file:///C:/Users/User/Downloads/DR0320549ENN.en.pdf> ημερ/νια πρόσβασης 31/3/22, Page 56.
- Papers Publication, 'Ανακαλύπτοντας την Αφρική του 21^{ου} αιώνα' (2019). Από την ιστοσελίδα https://todiktio.eu/wp-content/uploads/2019/09/AFRICA_DIKTIO_GR.pdf ημερ/νια πρόσβασης 2/4/22.
- Διόπτρα Blog (2021). Ελληνογαλλική αμυντική συμφωνία. Τι είναι το Σαχέλ;. Από την ιστοσελίδα <https://blog.dioptra.gr/2021/10/10/ti-einai-to-sahel/>, ημερ/νια πρόσβασης 29/4/22.
- Abhijit M. Kieran R. (2021). Άρθρο 'Climate change, conflict: What is fuelling the Lake Chad crisis'. Από την ιστοσελίδα <https://www.downtoearth.org.in/blog/climate-change/climate-change-conflict-what-is-fuelling-the-lake-chad-crisis-75639> ημερ/νια πρόσβασης 29/4/22.
- Vimaorthodoxias. Δούρειος Ίππος η μετανάστευση για τους ισλαμιστές της ΙΣΙ. Από την ιστοσελίδα <https://www.vimaorthodoxias.gr/nea/δούρειος-ιππος-η-μεταναστευση-για-το/?print=print> ημερ/νια πρόσβασης 29/4/22.
- Ζάικος Ν. (2016). Άρθρο 'Προσφυγες, Μετανάστες και Διεθνές Δίκαιο. Χθές, σήμερα...'. Από την ιστοσελίδα <https://clioturbata.com/απόψεις/νίκος-ζάικος-προσφυγες-μεταναστευση-και/> ημερ/νια πρόσβασης 29/4/22.
- Καρατράντος Τ. (2021). Κείμενο Εργασίας 'Το οργανωμένο έγκλημα στην Ευρώπη και η Νέα Στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης'. Από την ιστοσελίδα <https://www.eliamep.gr/publication/to-organoymeno-egklima-stην-ευρώπη-και/> ημερ/νια πρόσβασης 29/4/22.

- Επικαιρότητα Ε.Κ. 'Οργανωμένο Έγκλημα στην ΕΕ: ευρωπαϊκό πρόβλημα, ευρωπαϊκή λύση'. Από την ιστοσελίδα <https://www.europarl.europa.eu/news/el/headlines/security/20131016STO22387/organomeno-egklema-sten-ee-europaiko-problema-europaik-luse>
- Ευρωπαϊκό Συμβούλιο 'Ο αγώνας της ΕΕ κατά του οργανωμένου εγκλήματος'. Από την ιστοσελίδα <https://www.consilium.europa.eu/el/policies/eu-fight-against-crime/> ημερ/νια πρόσβασης 29/4/22.
- Conclusions and Plan of Action of the Extraordinary European Council meeting on 21 Sep 2001. Από την ιστοσελίδα <https://www.consilium.europa.eu/media/20972/140en.pdf> , ημερ/νια πρόσβασης 29/3/22.
- Απόφαση- Πλαίσιο του Συμβουλίου για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας (2002/475/ΔΕΥ). Από την ιστοσελίδα <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32002F0475&from=EL>, ημερ/νια πρόσβασης την 29/3/22.
- Συμβούλιο της Ευρώπης (2006). Έγγραφο υπ. αριθμ 14469/4/05 'Η αντιτρομοκρατική Στρατηγική της ΕΕ'. Από την ιστοσελίδα <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST%2014469%202005%20REV%204/EN/pdf> ημερ/νια πρόσβασης την 29/3/22.
- Απόφαση- Πλαίσιο του Συμβουλίου για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας (2008/919/ΔΕΥ). Από την ιστοσελίδα <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32008F0919&from=EL>, ημερ/νια πρόσβασης την 29/3/22.
- Ιστοσελίδα Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου 'Η Αντίδραση της ΕΕ στην Τρομοκρατία'. Από την ιστοσελίδα <https://www.consilium.europa.eu/el/politicies/fight-against-terrorism/>, ημερομηνία πρόσβασης 25/3/2022
- Απόφαση- Πλαίσιο του Συμβουλίου για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας (2017/541/ΔΕΥ). Από την ιστοσελίδα <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32017L0541&rid=1>, ημερ/νια πρόσβασης την 30/3/22.

- Gain M. (2021). Άρθρο ‘Conflicting agendas and strategic rivalry in the Sahel’. Από την ιστοσελίδα <https://www.mei.edu/publications/conflicting-agendas-and-strategic-rivalry-sahel> , ημερ/νια πρόσβασης 10/4/22.
- Capital.gr (2021). Άρθρο ‘Η Ρωσία επεκτείνει τη στρατιωτική επιρροή της στην Αφρική αμφισβητώντας την κυριαρχία ΗΠΑ- Γαλλίας’. Από την ιστοσελίδα <https://www.capital.gr/diethni/3581393/cnbc-i-rosia-epekteinei-ti-stratiotiki-epirrois-tis-stin-afriki-amfisbitontas-tin-kuriarxia-ipa-gallias> , ημερ/νια πρόσβασης 1/4/22.
- Τσιλιόπουλος Ε. (2016). Άρθρο ‘Κινούμενη άμμος το Σαχέλ- Η “Επιχείρηση Μπαρκάνε” και η Ελλάδα’. Από την ιστοσελίδα <https://slpress.gr/diethni/kinoymeni-ammos-to-sachel-i-quot-epicheirisi-mparkane-quot-kai-i-ellada/> ημερ/νια πρόσβασης 1/4/22.
- Tvxs.gr (2022). Σύνοδος ΕΕ-Αφρικής: Ο Μακρόν προσπαθεί να «πείσει» για νέα αποστολή στο Σαχέλ. Από την ιστοσελίδα <https://tvxs.gr/news/kosmos/synodos-eyropaikis-enosis-afrikis-o-makron-prospathe-i-na-peisei-gia-nea-apostoli-sto-saxel> , ημερ/νια πρόσβασης 1/4/22.
- Κρασιάς Π. (2021). Άρθρο ‘Η χούντα του Μάλι ετοιμάζεται να δώσει “πράσινο φως” στους Ρώσους μισθοφόρους της Wagner’. Από την ιστοσελίδα <https://www.capital.gr/diethni/3582084/i-xounta-tou-mali-etoimazetai-na-dosei-prasino-fos-stous-rosous-misthoforous-tis-wagner> , ημερ/νια πρόσβασης 1/4/22.
- Υπηρεσία Εκδόσεων της ΕΕ (2009). Ευρωπαϊκή Στρατηγική Ασφαλείας ‘Μια Ασφαλής Ευρώπη σ’έναν καλύτερο κόσμο’. Από την ιστοσελίδα <https://www.consilium.europa.eu/el/documents-publications/publications/european-security-strategy-secure-europe-better-world/> ημερ/νια πρόσβασης 1/4/22.
- Λέναξ Κ. (2020). Ενεργειακή ασφάλεια: το κλειδί για τη διεθνή ασφάλεια. Από την ιστοσελίδα <https://odeth.eu/ενεργειακή-ασφάλεια-το-κλειδί-για-τη-δ/> ημερ/νια πρόσβασης 5/3/22.
- Κωσταράς Γ. (2018). Κείμενο Εργασίας ‘Ανασυνθέτοντας την έννοια της Ασφάλειας στον 21^ο αιώνα’. Από την ιστοσελίδα <https://kedisa.gr/ανασυνθέτοντας-την-έννοια-της-ασφάλει/> , ημερ/νια πρόσβασης 3/5/22.

- Στεργίου Α. (2017). Κείμενο Εργασίας ‘Το δυσεπίλητο πρόβλημα της Ευρωπαϊκής ενεργειακής ασφάλειας. Η μεγάλη πρόκληση της ΕΕ στον 21^ο αιώνα’. Από την ιστοσελίδα <https://ergopolis.econ.uth.gr/images/booklibrarydata/%CE%BA%CE%9F%CE%B9%CE%94%CE%91-2017-2.pdf> , ημερ/νια πρόσβασης 5/3/22.
- Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (2014). Ευρωπαϊκή Στρατηγική για την Ενεργειακή Ασφάλεια. Από την ιστοσελίδα <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52014DC0330&from=EN> , ημερ/νια πρόσβασης 5/3/22.
- Μαθιουλάκης Μ. (2020). Κείμενο Εργασίας ‘Ρωσικοί αγωγοί φυσικού αερίου και ενεργειακή ασφάλεια στην ΕΕ’. Από την ιστοσελίδα <https://www.eliamep.gr/publication/ρωσικοί-αγωγοί-φυσικού-αερίου-και-ενε/> ημερ/νια πρόσβασης 7/3/22.
- Mwakideu C. (2022). Άρθρο ‘Europe looks to Africa to fill natural gas gap’. Από την ιστοσελίδα <https://www.dw.com/en/europe-looks-to-africa-to-fill-natural-gas-gap/a-61017873> , ημερ/νια πρόσβασης 28/4/22.
- Proctor D. (2019). Άρθρο ‘Russia Offers to Expand Nuclear Power in Africa’. Από την ιστοσελίδα <https://www.powermag.com/russia-offers-to-expand-nuclear-power-in-africa/> ημερ/νια πρόσβασης 9/4/22.
- Shankar S. (2019). Άρθρο ‘Russia Returns To Africa – Analysis’. Από την ιστοσελίδα <http://www.rusatom-overseas.com/media/mass-media-about-us/russia-returns-to-africa-analysis.html> , ημερ/νια πρόσβασης 29/4/22.
- Preiss I. (2022). Άρθρο ‘MEPs debate how to respond to instability in Africa’s Sahel region’. Από την ιστοσελίδα <https://www.theparliamentmagazine.eu/news/article/meps-debate-how-to-respond-to-instability-in-africas-sahel-region> ημερ/νια πρόσβασης 28/4/22.
- FU Y. (2021). Άρθρο ‘The Quiet China- Africa Revolution: Chinese Investment’. Από την ιστοσελίδα <https://thediplomat.com/2021/11/the-quiet-china-africa-revolution-chinese-investment/> , ημερ/νια πρόσβασης 24/2/22.
- Leigh A. (2021). Άρθρο ‘The Dragon’s Game in the Sahel’. Από την ιστοσελίδα <https://www.accord.org.za/analysis/the-dragons-game-in-the-sahel/>, ημερ/νια πρόσβασης 29/4/22.

- Μπλαβούκος Σ. & Λάμπρου Π. (2021). Κείμενο Πολιτικής #73/2021 'Αμυντική Ολοκλήρωση της ΕΕ: Και οι Επτά ήταν Υπέροχοι', ΕΛΙΑΜΕΠ. Από την ιστοσελίδα <https://www.eliamep.gr/wp-content/uploads/2021/06/Policy-Paper-73-Blavoukos-Lamprou-EL-Final.pdf> ημερ/νια πρόσβασης 1/4/22.
- Δελτίο Τύπου Συμβουλίου ΕΕ (2019). 'Αποστολή EUCAP Sahel Niger: Το Συμβούλιο παρατείνει την αποστολή για δύο έτη.' Από την ιστοσελίδα <https://www.consilium.europa.eu/el/press/press-releases/2018/09/18/eucap-sahel-niger-council-extends-the-mission-for-two-years/> , ημερ/νια πρόσβασης 3/5/22.
- NORWAY TODAY STAFF (2022). 'Δήλωση του ΥΕΘΑ της Νορβηγίας την 1 Φεβ 2022'. Από την ιστοσελίδα <https://norwaytoday.info/news/takuba-task-force-norway-will-not-send-troops-to-mali-for-the-time-being/> ημερ/νια πρόσβασης 1/4/22.
- France24 (2022). 'Δήλωση της ΥΠΕΞ της Σουηδίας την 14 Ιαν 2022'. Από την ιστοσελίδα <https://www.france24.com/en/africa/20220114-sweden-to-withdraw-from-french-led-special-forces-mission-takuba-in-mali> , ημερ/νια πρόσβασης 1/4/22.
- Ανδρονόπουλος Μ. (2021). Άρθρο 'Είμαστε κρυπτο ιμπεριαλιστές ή απλός μισθοφόροι των Γάλλων;'. Από την ιστοσελίδα <https://slpress.gr/ethnika/eimaste-krypto-imperialistes-i-aplos-quot-misthoforoi-quot-ton-gallon> , ημερ/νια πρόσβασης 30/3/22.
- The Conversation (2022). Άρθρο 'Russia's energy clout doesn't just come from oil and gas- it's also a key nuclear supplier'. Από την ιστοσελίδα <https://theconversation.com/russias-energy-clout-doesnt-just-come-from-oil-and-gas-its-also-a-key-nuclear-supplier-179444> , ημερ/νια πρόσβασης 29/4/22.
- Παπαδημητρίου Γ. (2022). Άρθρο 'Νέα πυρηνικά εργοστάσια εξαγγέλει ο Μακρόν'. Από την ιστοσελίδα <https://www.dw.com/el/νέα-πυρηνικά-εργοστάσια-εξαγγέλει-ο-μακρόν/a-60743340> ημερ/νια πρόσβασης 29/4/22.
- Tertrais B. (2014). Κείμενο Εργασίας 'Uranium from Niger: A key resource of diminishing importance for France'. Από την ιστοσελίδα https://www.files.ethz.ch/isn/180947/PB2014_Niger-France-uranium_CVE_Bruno-Tertrais_web.pdf , ημερ/νια πρόσβασης 31/3/22.

- Lebovich A. (2020). Άρθρο ‘Disorder from Chaos: Why Europeans fail to promote stability in the Sahel’. Από την ιστοσελίδα <https://ecfr.eu/publication/disorder-from-chaos-why-europeans-fail-to-promote-stability-in-the-sahel/> ημερ/νια πρόσβασης 11/5/22
- Απόφαση 2013/34/ΚΕΠΠΑ του Συμβουλίου της 17^{ης} Ιανουαρίου 2013 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex%3A32013D0034>
- Απόφαση 2020/434/ΚΕΠΠΑ του Συμβουλίου της 23^{ης} Μαρτίου 2020 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex%3A32020D0434>
- Tull D.M. (2020). Άρθρο ‘German and International Crisis Management in the Sahel’. Από την ιστοσελίδα <https://www.swp-berlin.org/10.18449/2020C27/> ημερ/νια πρόσβασης 11/5/22.
- Mugabi I., Dariustone B. (2021). Άρθρο ‘France rules out immediate troop cuts in Sahel’. Από την ιστοσελίδα <https://www.dw.com/en/france-rules-out-immediate-troop-cuts-in-sahel/a-56589692> ημερ/νια πρόσβασης 11/5/2022.
- Kane M., Mahamadou A., Tiassou K. (2022). Άρθρο ‘Europe's troop withdrawal leaves Mali in limbo’. Από την ιστοσελίδα <https://www.dw.com/en/europes-troop-withdrawal-leaves-mali-in-limbo/a-60817940> ημερ/νια πρόσβασης 11/5/2022.
- Πλακούδας Σ. (2022). Κείμενο Εργασίας ‘Τέσσερις Παράγοντες που Δημιουργούν Νέες Απειλές Ασφαλείας’. Από την ιστοσελίδα <https://www.eliamep.gr/τέσσερις-παράγοντες-που-δημιουργού/> , ημερ/νια πρόσβασης 3/5/2022.
- Welsh T. (2022). Άρθρο ‘EU will be ‘loyal and dedicated partner’ to Sahel, official says’. Από την ιστοσελίδα <https://www.devex.com/news/eu-will-be-loyal-and-dedicated-partner-to-sahel-official-says-102503> ημερομηνία πρόσβασης 12/5/2022.